

Måndagen den 13 november

Kl. 09.00

*Meddelande om
interpellationssvar**Om varvskrisen***§ 1 Meddelande om interpellationssvar***1978/79:42 om B3LA-projektets inverkan på vissa försvarskostnader*

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Maj Britt Theorin har interPELLERAT mig om B3LA-projektets inverkan på vissa försvarskostnader. På grund av att interPELLANTEN befinner sig utomlands kan jag inte besvara interPELLATIONEN inom den föreskrivna tiden. Jag avser att göra det fredagen den 1 december.

§ 2 Meddelande om interpellationssvar*1978/79:31 om politiken för tekoindustrin*

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! På grund av särskilda arbetsuppgifter har jag ej möjlighet att inom föreskriven tid besvara interPELLATION nr 31 av Jörn Svensson om politiken för tekoindustrin. Svar kommer i stället att lämnas måndagen den 20 november.

§ 3 Om varvskrisen

Industriministern ERIK HUSS erhöLL ordet för att besvara *Jörn Svenssons* (vpk) den 18 oktober anmälda interPELLATION, 1978/79:30, och anförde:

Herr talman! Jörn Svensson har med anledning av varvskrisen frågat mig:

1. Varför har regeringen passivt åsett varvskrisens utveckling i Malmö och faktiskt idkat passivt motstånd mot försöken att bryta den?
2. Vilken är regeringens egentliga hållning till naturgasfrågan?
3. När ämnar regeringen ta systematiska kontakter med länder vilka önskar bygga ut sina flottor?
4. Planerar regeringen någon utveckling av den inrikes sjöfarten?
5. Vilka områden av den framtida industriutvecklingen bedömer regeringen som intressanta för varvens avsättning?
6. När ämnar regeringen presentera utvecklingsprogram för de drabbade varvsregionerna?
7. Varför saknar den kommande varvspropositionen analys av och

ställningstagande till så många bland de här nämnda frågorna?

Jag har i den nu framlagda varvspropositionen lämnat en utförlig redogörelse för varvskrisens bakgrund och regeringens förslag till åtgärder. Flera av de frågor Jörn Svensson tar upp belyses närmare i varvspropositionen. Andra kommer att belysas i samband med pågående beredningsarbete. Jag inskränker mig därför till att i korthet besvara de frågor Jörn Svensson har ställt.

Staten har de senaste åren genom omfattande åtgärder stött svensk varvsindustri. I varvspropositionen föreslås att ytterligare stöd skall lämnas. Beträffande Kockums har regeringen de senaste åren beviljat finansiellt stöd för att bygga två LNG-fartyg och beställningsstöd för tre ro-ro-fartyg. Kockums har vidare fått ett lån på 340 milj. kr. för att möta de akuta likviditetsproblemen. Förhandlingar pågår mellan staten och Kockums om företagets framtid.

Efter samråd med energiministern vill jag meddela att regeringens inställning i naturgasfrågan kommer att redovisas för riksdagen i samband med övriga energipolitiska förslag under våren 1979. Underlaget för denna redovisning är främst en rapport från Swedegas AB av den 15 september 1978 som nu remissbehandlas. För dagen vill jag endast göra den kommentaren att en introduktion av naturgas i Sverige knappast kan ha någon större betydelse för att lösa varvskrisen.

Även om vi skulle satsa enbart på import av kondenserad gas, s. k. LNG, med fartyg innebär varje realistiskt projekt relativt små transportbehov. Som exempel kan nämnas att det kontrakt som Swedegas – med förbehåll för regeringens godkännande – nyligen har tecknat med det algeriska bolaget Sonatrach om leverans av 1,7 miljarder m³ om året från slutet av 1984 svarar mot endast ett fartyg av den typ som nu byggs av Kockums.

De ansträngningar som de svenska varven gör för att sälja fartyg utomlands understöds aktivt av regeringen. Kontakter på regeringsnivå har tagits med flera länder i Afrika, Asien och Sydamerika. Ytterligare kontakter kommer att tas. Vidare kan nämnas att i varvspropositionen föreslås att 125 milj. kr. anvisas för att underlätta export av fartyg till u-länder samt att varvsindustrin ansluts till det s. k. SEK-systemet för statsunderstödd exportkreditgivning.

Beträffande frågan om utvecklingen av den inrikes sjöfarten – vilken verksamhetsgren kommunikationsministern närmast ansvarar för – vill jag framhålla att regeringen nyligen lagt fram en proposition om slopande av särskilda passageavgifter för Väner- och Mälartrafiken. Detta är en komplettering till tidigare genomförda förändringar i det statliga sjöfartsavgiftssystemet som innebär att inga sjöfartsavgifter utgår vid inrikes sjötransporter. I övrigt behandlas frågor som rör den inrikes sjöfarten av sjöfartspolitiska utredningen.

De produkter varvsföretagen själva har bedömt lämpliga att satsa på under de första åren på 1980-talet är specialfartyg inkl. offshoreanläggningar, transportsystem och undervattensteknologi, prefabricerade industrianläggningar samt LNG-fartyg. Det är svårt att i dag bedöma möjligheterna att

avsätta dessa produkter. Enligt förslag i varvspropositionen skall betydande belopp satsas för att underlätta företagens försäljning. Vidare bör nämnas att frågan om alternativ produktion vid varven och annan ny produktion inom varvsregionerna utreds av en särskild utredningsman som har tillkallats på regeringens uppdrag.

I varvspropositionen föreslås vidare att stora ekonomiska resurser ställs till förfogande för att lösa de sysselsättningsproblem som kan bli följden av omstruktureringen av den svenska varvsindustrin. Inom en ram av ca 1 000 milj. kr. föreslås att särskilt regionalpolitiskt stöd på upp till 300 milj. kr. skall kunna lämnas till företag i varvsregionerna, att de regionala utvecklingsfonderna i berörda län skall få medelstillskott på sammanlagt 30 milj. kr. och att 75 milj. kr. skall användas för bildande och drivande av tre investmentbolag, ett för Göteborgsregionen, ett för Uddevallaregionen och ett för Malmö-Landskronaregionen. Vidare föreslås att Svenska Varv skall kunna erhålla 200 milj. kr. för alternativ produktion, att 125 milj. kr. som jag nyss nämnt skall användas för stöd till utvecklingsländer vid import av fartyg från Sveirge, att 265 milj. kr. skall stå till regeringens förfogande för ytterligare sysselsättningsåtgärder i varvsregionerna samt att 5 milj. kr. skall avsättas för åtgärder i etableringsfrämjande syfte i vissa län.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Det är inte så lätt att vara riksdagsman i dessa tider. Man framställer en interpellation till en regering, och medan man väntar på svaret hinner det bli en helt ny regering som i varje fall inte utan vidare kan göras ansvarig för vad den gamla haft för sig. I det här fallet har under den tid som förflytt i väntan på att interpellationen skulle besvaras en ny industriminister trätt till. Vi har fått nya ministrar också på andra poster beroende på två höga politikernas politiska samveten: dels Thorbjörn Fälldins som i ett givet läge talade till honom, dels Olof Palmes som i ett givet läge teg.

Jag är inte särskilt nöjd med svaret. Det är visserligen ett svar som var väntat, och jag får komplimentera Erik Huss för att ha givit ett som jag skulle vilja kalla rutinerat svar i den gamla vanliga statsrådsstilen, dvs. man besvarar delvis andra frågor än dem som är ställda och man undviker vissa kärnpunkter och frågor som rör de mera vidsträckta perspektiven och som är kontroversiella. Detta innebär dock ingenting nytt, och jag skall försöka pressa fram något utförligare svar om det blir debatt kring dessa punkter.

Låt mig börja med svaret på fråga 1. Där har Erik Huss hänvisat till det stöd som man har givit Kockums dels när det gäller de två första LNG-båtarna, dels i form av 340 milj. kr. i lån för att stärka Kockums likviditet. Men det är ju inte där som vi kan finna grunden för den akuta krisen vid Kockums, utan det viktiga för varvsarbetarna i Malmö för dagen är det förhållandet att man inte från statens sida understött LNG-tankarna nummer tre och fyra. Det är ju därför permitteringar och avskedanden har aktualiserats. Jag skulle vilja få ett svar på frågan vilka motiv man har för att inte understödja den fortsatta produktionen av åtminstone ytterligare någon gasbåt.

Stödet på 340 miljoner har en något säregen förhistoria. Det infann sig nämligen plötsligt förra hösten en konkursutredare vid Kockums, ditskickad från industridepartementet. Det var en händelse som naturligtvis inte undgick att få vissa verkningar på bedömningen av Kockums kreditvärdighet hos dem som lämnade krediter, och detta bidrog till de likviditetsproblem som vid den tiden uppstod. De 340 miljonerna är därför egentligen inget stöd åt Kockums utan bara plåster på såren för den försämrade likviditetssituation som bl. a. var följden av de bedömningar som bankerna gjorde när regeringen skickat dit en konkursutredare. Därför kvarstår fortfarande hela frågan vad regeringen aktivt avser att göra för att bemästra eller lindra krisen vid Kockums.

När det gäller fråga 2, om regeringens inställning till naturgasfrågan, är också jag medveten om att detta spörsmål, oavsett hur det kommer att lösas här i landet, inte kan ha någon avgörande betydelse för varvsindustrins framtid. Däremot måste den ha en marginell betydelse som är nog så stor, speciellt vid det Malmövarv som har eller kan tänkas ha en inriktning som är beroende av hur naturgassystemet utvecklas.

I det sammanhanget skall jag bara göra *en* kommentar, eftersom vi väl får återkomma till den frågan. Det förefaller mig något säreget att regeringen – och det har också samband med förhållandena vid Kockums – uppenbarligen tänker basera sin inställning i naturgasfrågan, som senare kommer att redovisas, främst på en rapport från Swedegas AB.

Det är ju väl känt att detta är en litet kontroversiell fråga och att Swedegas har *en* bedömning av hur ett naturgassystem här i Sverige skall byggas upp medan teknikerna på Kockums i stor utsträckning har haft en annan. Det förekommer ett politiskt spel bakom kulisserna för och emot dessa alternativ, och därför tycker jag att det är betänkligt att regeringen så oreflekterat kommer att i huvudsak basera sin bedömning av naturgasfrågan här i landet på vad en av de kommersiella intressenterna i sammanhanget anser. Det är ungefär lika illa som att basera svensk oljepolitik på vilka bedömningar de multinationella oljekoncernerna gör, något som vi har sett skrämmande exempel på.

Låt mig gå över till fråga 3. Jag har ställt den tidigare och aldrig fått något svar, och det är därför jag nu har upprepat den. Det är intressant att höra att det förekommer sådana kontakter som jag efterfrågat. Jag skulle vilja höra mera om dem. Det sägs i svaret litet diffust att det har tagits kontakter med flera länder i Afrika, Asien och Sydamerika. Jag skulle vilja höra mer om dels vilka dessa länder är, dels vilka typer av intressen de representerar på fartygsområdet och huruvida man har beaktat både högsjöflottornas och den inrikes sjöfartens behov av fartyg. Jag skulle också vilja höra litet mera om huruvida man har tagit kontakter med planekonomierna i det socialistiska blocket, där jag vet att det åtminstone i ett par fall finns betydande underskott i flottorna och där man eventuellt kan tänkas vara intresserad av svensk produktion.

Jag vore tacksam om industriministern hade möjlighet att också något beröra en i längden central fråga, nämligen pris- och kostnadsläget för den

svenska fartygsproduktionen jämfört med konkurrenternas när det gäller att förse de olika intresserade länderna med speciella olika typer av fartyg.

När det gäller den inrikes sjöfarten löd frågan: Planerar regeringen någon utveckling av den inrikes sjöfarten? Jag kan inte finna att den frågan är besvarad. Regeringen har lagt fram en proposition, som berör avgifterna inom det inrikes sjöfartssystemet, och det är i och för sig tacknämligt att den typen av kostnadsposter kommer bort. Men det var inte det jag frågade om. Inte heller tycker jag att det är relevant att hänvisa till att frågor som berör den inrikes sjöfarten behandlas av den sjöfartspolitiska utredningen. Det är visserligen i princip riktigt, men den fråga som här är aktuell är inte en isolerad fråga för den inrikes sjöfarten och inte heller en fråga som kan behandlas endast av en sjöfartspolitisk utredning, utan det är fråga om den svenska transportsektorns framtida struktur, om relationen mellan olika transporttyper och trafikslag. Vad som är uppenbart är att den inrikes sjöfarten här i landet är mindre utvecklad än den skulle kunna vara. Det finns ett flertal länder som satsar betydligt mera på inrikessjöfarten. Vi har en långt driven bilism här i landet. Den tunga landsvägstrafiken och vägkostnaderna är ett svårartat problem ur skilda synpunkter. De vållar bl. a. miljöproblem och medför stora kostnader. Detta gör också att man i hamnarna måste vidta speciella dispositioner för att kunna ta emot och lagra det gods som denna transportapparat hanterar. Den inrikes sjöfarten har här betydande fördelar och stora utvecklingsmöjligheter.

Jag säger detta mot bakgrund av att vpk i flera sammanhang under de senaste åren har motionerat om en starkare utveckling av den inrikes sjöfarten som ett led i ett såväl billigare och rationellare som miljövänligare trafiksystem i landet. Jag har uttalanden under hand från åtminstone två varvschefer i Skåne om att den inrikes sjöfartens utveckling är ett område av stort intresse för varvsindustrins produktion och sysselsättning. Jag skulle vilja efterlysa ett svar på den egentliga frågan om hur regeringen ställer sig till en utveckling av den inrikes sjöfarten och hur man bedömer att en sådan utveckling kan påverka varvsindustrins möjligheter att förbättra sitt sysselsättningsläge.

Fråga nr 5 omfattar ett mycket vidsträckt område. Den pekar på att den framtida allmänna industriutvecklingen har en nära relevans till varvens möjligheter att överleva och utvecklas. Jag vill inte särskilt kritisera Erik Huss för att han egentligen inte svarat på den frågan, därför att ingen ansvarig minister någonsin har brytt sig om att svara på dessa frågor. Erik Huss svarar i stället med att litet grand beskriva vad varvsföretagen själva bedömt som lämpligt att satsa på under de första åren på 1980-talet, men det är inte det frågan gäller. Det intressanta är i stället att beroende på vilken typ av industriell utveckling som man bestämmer sig för att driva här i landet får man olika typer av efterfrågan på produkter och anläggningar osv. Man får olika mönster när det gäller anläggningsinvesteringar. Beroende på det kan en medvetet framdriven industriell utveckling, en medveten satsning efter en viss linje, bli av större resp. mindre betydelse för en viktig nyckelindustri som varvsindustrin. Det har sagts att varven är typiska systembyggare; de kan

bygga litet av varje, det kan vara många olika typer av komplicerade system och anläggningar som baseras på kombination av olika typer av teknik. Av den anledningen hänger deras framtid nära samman med huruvida man i landet i allmänhet för en industripolitik som är expansiv, som driver fram nya typer av industrier, som höjer förädlingsgraden, som utnyttjar möjligheterna att befrämja den tekniska utvecklingen och förfina produktionstekniken. Om man t. ex. satsar på systembyggande eller på en industriell utveckling som innebär att det blir en marknad för systembyggande, är det naturligtvis intressant för varven att kunna så att säga söka stöd i en sådan utveckling. Då skulle den situationen kunna tänkas uppstå att man genom ett medvetet framdrivande av allmänindustriell utveckling skulle kunna få en i viss mån förutsebar och planerad framtida marknad för varven. Detta är ett perspektiv som ligger långt förbi den mycket kortsiktiga nivå nedanför vilken man hittills har diskuterat svensk varvspolitik och som också finns upptagen i varvspropositionen. Vad som skall hända efter mitten av 1980-talet har det hittills varit nästan omöjligt att få besked om av någon av de tre senaste regeringarna här i landet, och även den nuvarande regeringens perspektiv är synnerligen kortsiktigt.

Det finns alltså inte ens någon allmän diskussion om hur den allmänna industriella utvecklingen skulle kunna tänkas påverka systembyggande industrier av varvens typ. Det vore därför tacknämligt om industriministern, som ju har varit utredningsman i många industripolitiska sammanhang, något skulle vilja kommentera detta. Jag tycker det var en väldig svaghet av regeringen – liksom det var av den förra regeringen och även av den socialdemokratiska – att den vid sin bedömning helt och hållet lutade sig mot de kortsiktiga marknadsbedömningar som varven själva gör. Vi borde ha lärt oss, ända sedan slutet av 1960-talet, att de inte är någonting att hålla sig till, eftersom de har perspektiv på bara några få år och varven dessutom ofta har kunnat beslås med att göra allvarliga felbedömningar i prognoserna. För att reda upp en sådan situation måste det till en medveten allmän industripolitik, som i sina proportioner och sin kvalitativa inriktning är någorlunda klar och som alltså utvecklas efter en medveten linje och satsar på vissa typer av produkter och vissa typer av system. Utifrån det kan man sedan bedöma om detta är av intresse för varvsindustrin. Är det kanske av sådant intresse att den nedskärningspolitik, den förstörelse av kapacitet som vi hittills har fått se inom varven skulle kunna stoppas eller rent av undvikas?

Jag går så över till fråga 6, som lyder: När ämnar regeringen presentera utvecklingsprogram för de drabbade varvsregionerna? Den frågan är väl egentligen inte heller besvarad.

Erik Huss hänvisar till varvspropositionen, där det föreslås, som han säger, att "stora ekonomiska resurser ställs till förfogande för att lösa de sysselsättningsproblem som kan bli följderna av omstruktureringen av den svenska varvsindustrin". Det är ett påstående som milt sagt kan diskuteras – jag menar att det inte är ett korrekt påstående. De 1 000 miljonerna i stöd är ju inte en fråga om några reella insatser som man kan räkna med kommer till stånd; dessa pengar kommer i stor utsträckning inte att användas. Och varför

inte? Jo, bl. a. går 300 milj. kr. till ett särskilt regionalpolitiskt stöd. Javisst. Men det är ju med det som med alla andra regionalpolitiska stöd, att det är helt och hållet beroende av huruvida det finns privata företag som utnyttjar stödet, och alla vet att det i dag inte är någon uppsjö i landet på lokaliseringsbara företag. Man kan ställa hur många miljarder som helst till förfogande i olika fonder och till förmån för regionalpolitiskt stöd, men det betyder ändå ingenting, utan det är ett slag i luften så länge pengarna inte kommer ut, investeras och bildar sysselsättning. Och jag noterar att regeringen och Erik Huss helt och hållet förlitar sig på det privata näringsliv inom vilket varvskrisen har blommat ut. Det är det privata näringslivet som skall svara för att nya sysselsättningstillfällen skapas. Jag tycker det är optimism i överkant, nästan så långt att man kan säga att svaret är en smula naivt.

Vad som här skulle behövas vore statliga industripolitiska insatser och ett statligt industriprogram för att skapa ersättningsindustrier – de ersättningsindustrier som vi inte kan räkna med att den privatkapitalistiska sektorn någonsin mera kommer att skapa i ett land som Sverige.

Jag skulle också vilja ha en närmare definition av begreppet "ytterligare sysselsättningsåtgärder i varvsregionerna" som används på de sista raderna i interpellationssvaret. Vad är det för någonting? Vad handlar det om?

Jag skulle också slutligen vilja ha ett svar på den egentliga kärnpunkten i min fråga i det här avseendet: Vilka program har man? Har man över huvud taget några program för att tillskapa motsvarande arbetstillfällen jämfört med dem som kommer att gå förlorade? Vi vet ju – genom de prognoser som gjorts på varvssidans – ungefär hur många jobb som kommer att förloras ifall regeringens intentioner förverkligas. Min fråga är då: Vad har man för program för att skapa motsvarande antal sysselsättningstillfällen i varvsregionerna? Detta måste man nämligen göra – det måste vara en arbetsmarknadspolitisk minimimålsättning.

Även om en del av de varvsarbetare, som regeringen och myndigheterna cyniskt räknar med skall få gå har kommit upp i en ålder där de kan gå i pension, så hindrar det ju inte att man måste förplikta sig att skapa motsvarande antal sysselsättningstillfällen ändå. Det kommer ju upp andra människor. De unga åldersklasserna kommer ju fram i de här regionerna, som vi hoppas inte skall behöva drabbas av avfolkning och massarbetslöshet, och de ställer krav på nya sysselsättningstillfällen. Varje gammalt arbete som går förlorat måste ju i princip ersättas med något nytt. Det måste finnas en regional balans mellan den ena och den andra sidan därvidlag.

Jag kan inte se att man på något sätt angripit detta problem litet mer långsiktigt och programmatiskt och i medvetande om vilka proportioner det handlar om. Vad det är fråga om är bara att strö ut pengar i fonder och ställa pengar till förfogande som man inte alls vet om de kommer att användas eller hur de kommer att användas. Det kan jag inte mena är en adekvat regional arbetsmarknadspolitik.

Allra sist en liten kommentar som kanske kommer att utmytna i en fråga: Som jag antytt tidigare i mitt anförande har ingen regering i det här landet –

ingen av de tre regeringar som styr landets under de senaste åren – någonsin förmått sig till att göra ett långsiktigt program för att förutse och bemästra verkningarna av den väntade varvskrisen. Inte i någon regeringsproposition har man egentligen haft något perspektiv som gått särskilt långt in på 1980-talet. Man har inte någonsin tagit ställning till vad det innebär att det efter nästa uppgång i sjöfartskonjunkturen – som dessutom sannolikt blir betydligt svagare än de tidigare – enligt internationella bedömningar är mer eller mindre slut med fartygs- och varvproduktion i traditionell mening.

Då måste den kapacitet som finns vid varven – om man inte vill att den skall raseras – vändas till att producera helt andra ting. Och då handlar det om så pass stora dimensioner och så pass komplicerade ting att det hela måste ingå i en allmän, långsiktig och bred industripolitisk satsning, att staten på ett helt annat sätt än tidigare medvetet måste styra in utvecklingen i bestämda banor, se till att kapaciteten inriktas på sådant som har den långsiktiga framtiden för sig.

Detta har inte på något sätt skett. Och en kritik som måste kunna riktas mot alla de tre regeringarna – också den sittande – är att de inte haft något sådant perspektiv. De har inte visat sig vara förutseende i det stycket. Och så många gånger som detta påtalats bl. a. här i kammaren men också i den offentliga debatten i övrigt tycker jag att det är ett beklagligt undvikande som det här landets regeringar gjort sig skyldiga till i denna för 10 000-tals människors arbete så viktiga och långsiktiga frågeställning.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jörn Svensson tog i sitt anförande upp en rad frågor av, skulle jag vilja säga, global karaktär, som gäller inriktningen för lång tid framåt av vår näringspolitik. Det förefaller mig inte vara naturligt att föra den debatten i detta mera begränsade sammanhang. Det finns anledning att återkomma därtill vid senare tillfällen, särskilt kanske när den industripolitiska propositionen läggs fram som regeringen har bebådadt till i mars nästa år. Den reflexionen gäller åskilligt av det som Jörn Svensson sade, särskilt mycket av det som han sade om punkterna 5, 6 och 7.

Jag kan vidare konstatera att Jörn Svensson tog upp inte bara den mera begränsade debatt med industriministern som kan vara naturlig i detta sammanhang utan också en mycket mer långtgående debatt på två punkter, som egentligen riktar sig till helt andra ledamöter av regeringen. Jag syftar då först på naturgasfrågan, där Jörn Svensson ville veta vad regeringen över huvud taget grundar sin bedömning på när det gäller naturgasens inplacering i en total svensk energipolitik. Det är inte min sak och detta är inte rätta tillfället att diskutera den frågan.

Låt mig däremot kommentera en mera begränsad och närliggande del av den frågan som jag har berört i mitt svar och som Jörn Svensson nu tog upp. Han medgav att det är riktigt att användning av naturgas i Sverige, transporterad inte genom pipe-lines utan med LNG-fartyg, endast på ett marginellt sätt kan beröra Kockums problem, men han ställde likväl frågan varför inte regeringen – han syftade väl närmast på den förra regeringen – har

gett stöd för byggande av mer än två LNG-fartyg. I det svar som jag lämnade på den punkten och vars riktighet inte bestrids av Jörn Svensson anges att en lösning av gasfrågan fartygsvägen så att säga endast skulle kräva ett LNG-fartyg av den typ Kockums bygger. De bygger redan två. Det säger väl att det motivet för att bygga LNG-fartyg inte kan föra längre än vad det hittills har fört. Men, som sagt, naturgasfrågan bör lämpligen diskuteras med energiministern.

Likaså tog Jörn Svensson upp en större diskussion om den framtida sjöfartspolitik. Han satte in inrikessjöfarten i ett allmänt sammanhang och talade om dess ställning över huvud taget i transportsektorns framtida struktur. Det är en fråga som ju inte rimligen nu och här skall diskuteras.

Låt mig gå över till ett par andra frågor.

Jörn Svensson kritiserar att jag och den nuvarande regeringen, liksom tidigare regeringar, har räknat med att i första hand varven själva bedömer vilka alternativa produktioner som de skall försöka sig på. Han säger att de gör kortsiktiga marknadsbedömningar som ofta är uttryck för allvarliga felbedömningar, sedda i ett längre perspektiv. Ja, det kan förvisso inte uteslutas att, när det gäller att bedöma framtiden, varven gör felbedömningar, liksom det heller alls icke kan uteslutas att regering och riksdag gör allvarliga felbedömningar när det gäller att bedöma framtiden – det har vi gott om exempel på. För mig framstår det, liksom för min företrädare, naturligt att i första hand varvsledningarna och facken vid varven gör de bästa bedömningarna. Det är säkert inte Jörn Svensson obekant att vissa av facken på varvsorterna har ägnat ett utomordentligt stort, ingående och ambitiöst arbete åt att tillsammans med varvsledningarna arbeta fram produkter som kunde vinna marknad nu och framöver. Det är viktigt att där agera snabbt – man får inte enbart se på en långt avlägsen framtid och grunda sitt resonemang på globala bedömningar. För mig står det klart att varven själva har en avsevärd möjlighet att bedöma vad deras lokaler, personal och know-how passar för och att leda ansträngningarna på den vägen. Men vi har inte lämnat dem alldeles ensamma, Jörn Svensson. Min företrädare har tillsatt en erfaren industriman för att tillsammans med varvsledningarna bedöma möjligheterna till kombinationer med andra stora företag inom verkstadsindustrin för att se om de tillsammans kan åstadkomma lösningar, bl. a. just sådana systemlösningar som Jörn Svensson talade om.

Jörn Svensson menade att det saknas utvecklingsprogram för varvsorterna. Han anser att den miljard som det talas om i svaret och i varvspropositionen inte är tillräcklig. Hur långt den kan komma att räcka är för dagen svårt att bedöma, eftersom det förutsätter en rad satsningar som man med dessa pengar vill stödja från statlig sida. Det är klart att lösningen på problemen med sysselsättningen på varvsorterna inte enbart bestäms av varvsorterna och deras speciella förhållanden, utan den kommer i hög grad att vara beroende av den allmänna utvecklingen av svensk industri och dess konkurrenskraft. Det kommer att bero på om den nu inledda och påtagliga förbättringen av svensk industris konkurrenskraft kan fortsätta. Kan den det kommer det också att ge utslag på varvsorterna. Ett exempel på detta har vi i

Göteborg, där Volvo åter har kommit i gång och netto anställt ett betydande antal människor under detta år.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill först ta upp frågan om Kockums. Det förhållandet att en svensk framtida naturgasförsörjning bara skulle innebära ett transportbehov som skulle kunna tillgodoses med en båt är i och för sig inte ett relevant påpekande, eftersom Kockums satsning på LNG-tankrar baserar sig på en bedömning av samtliga ganska långt framme liggande naturgasprojekt i världen i övrigt. Det är mot den bakgrunden de har velat vara långt framme när det gällde den här satsningen. Utifrån detta skulle en satsning på ett statligt stöd till ytterligare gastankrar inte alls vara ur vägen.

Jag tycker inte att Erik Huss skall kartera vilka tillfällen som är de rätta för att diskutera det ena eller det andra. Man måste kunna diskutera saker och ting i deras sammanhang. Om jag t. ex. tar upp frågan om den inrikes sjöfarten är det klart att det är en allmän transportpolitisk fråga, för vilken kommunikationsministern är närmast ansvarig. Men jag har inte tagit upp den i det perspektivet. Jag har frågat vilken betydelse det kan tänkas ha för den industrigren för vilken ändå Erik Huss är ansvarig och till vilken varvsindustrin hör, om det visar sig att mycket talar för att man kraftigt skall utveckla den inrikes sjöfarten. Det är på premissen att det finns en möjlighet att kraftigt utveckla den inrikes sjöfarten som man kan diskutera om nedskärningarna inom varvsindustrin är korrekta, om det inte finns en marknad som man har bortsett från. Varje regering som jag har ställt de här frågorna till har nämligen bortsett från den inrikes sjöfartens inneboende potential. Det måste höra till Erik Huss ämbetsområde att diskutera vad det skulle betyda för varvsindustrin att man tog denna potential till vara.

Den här regeringen är i högre grad än någon regering sedan 1905 en regering av ämbetsmän, och bland ämbetsmän finns naturligtvis en benägenhet att på detta sätt spalta upp problemen. Varven, som ju är typiska systembyggare, är en nyckelindustri. Man måste i hög grad avgöra varvsindustrins framtid med utgångspunkt i vilken typ av industriell utveckling man förutser och hur aktivt man från statens sida är beredd att befrämja en sådan industriell utveckling.

Vad jag kan konstatera i den korta replik som jag här måste inskränka mig till är att Erik Huss och folkpartiregeringen inte har några perspektiv. De menar att marknaden själv får avgöra hur det går. Varven kan bara göra bedömningar av den marknad på vilken de skall säljas. Men ingen regering har ingripit i varvskrisen på det sättet att man har påverkat marknaden genom en aktiv statlig industripolitik som hade kunnat understödja varven, ge varven en ny roll i en ny typ av industriell utveckling. Det hade krävt statliga industripolitiska satsningar av ett slag som naturligtvis strider mot de ekonomiska dogmer som den borgerliga ekonomiska politiken fotar sig på. Jag noterar att folkpartiregeringen tydligen är mera trogen mot denna typ av ekonomiska dogmer än man är mot ett produktivt, fruktbart och konstruktivt sätt att lägga upp en långsiktig framtida industripolitik, i vilken varven kan

spela en ny och aktiv roll, så att vi kan undvika den enorma förödelse av viktig, specialinriktad kapacitet som varven har. Det mest tragiska är ju att man genom dessa nedskärningar för alltid raserar en kapacitet som skulle kunnat ha en utomordentligt stor betydelse i ett framtida industripolitiskt program.

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

Om varvskrisen

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Låt mig bara kort göra två konstateranden.

Det ena gäller det som Jörn Svensson sade allra sist. Det har från många håll och från många landsändar kritiserats att statsmakterna lägger ned sådana väldiga summor på varvskrisen. Om man nu också som Jörn Svensson tänker sig skulle ställa sig likgiltig till huruvida de produkter som framställs i varvsindustrin också går att sälja på en faktiskt existerande marknad – inte en drömd framtida marknad – skulle kostnaderna bli ännu större och kritiken ännu starkare.

Min andra reflexion gäller den inrikes sjöfarten. Jörn Svensson säger att sammanhanget mellan transportpolitiken och de problem vi nu diskuterar är detta, att om det visar sig att en kraftigt utvecklad inrikes sjöfart är lämplig, så skulle det betyda mycket för varvsindustrin. Men det är ju detta *om* – och det är enligt min personliga bedömning ett mycket stort *om* – som först måste klaras ut i helt andra sammanhang än de vi nu diskuterar. Det är först när detta *om* är utklarat som den av Jörn Svensson tänkta situationen föreligger.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är bara så, Erik Huss, att varje regering hittills – och det tänker tydligen också den här göra – låtit alla *om* förbli obesvarade. Man har inte utrett de allmänna industripolitiska och transportpolitiska premisserna för utvecklingen av näringslivet här i Sverige, utan bara engagerat sig i en kortsiktig politik som inneburit att man stoppat in stora mängder pengar och ändå egentligen inte uppnått någonting; man får ändå fortsätta nedskärningspolitiken och massavskedandena. Den typen av politik är katastrofal, och den har vi ständigt här kritiserat. Det är ju inte vi som är kritiker av den nuvarande industripolitiken som har lämnat dessa många *om* obesvarade, utan det är regeringen som haft ansvaret för industripolitiken.

Även om det tyvärr inte finns något utredningsunderlag som medger en säker bedömning av den inrikes sjöfartens framtida betydelse, så må man väl ändå kunna säga så pass mycket som att väldigt många tecken talar för att den miljömässigt och ekonomiskt och när det gäller de praktiska omständigheterna för hantering av gods osv. kan svara mot en betydligt större del av det samlade transportarbetet i Sverige och att tidigare regeringar bortsett från det.

Man må väl också kunna säga att det borde ha varit regeringens plikt att aktivt och snabbt undersöka vilka möjligheter som här fanns och därmed också besvara frågan: Vilka effekter kan dessa utvecklingsmöjligheter få för den framtida planläggningen och sysselsättningen vid varven?

I detta meningsutbyte mellan Erik Huss och mig speglar sig två olika synsätt. Det är intressant att ta upp en sådan idédebatt i denna avideologiserade politiska tid.

Det framstår nämligen mycket tydligt att den här regeringen, liksom den tidigare, har en helt passiv inställning. Man förlitar sig på att de anarkiska tillfälligheterna i de kapitalistiska konjunkturerna skall se till att marknader och avsättning finns eller eventuellt inte finns. Det är bara att finna sig i det. Av den anledningen måste man acceptera att varvsindustrin gör de bedömningar den gör. Man kan ingenting annat, och det finns inga möjligheter att påverka detta.

Det finns inga möjligheter att säga att vi till år 1990 eller år 2000 vill styra utvecklingen i den ena eller den andra riktningen, vi vill göra det eller det för Sveriges industriella framtid för att garantera nationens och folkets möjligheter att finna sysselsättning och försörjning.

Så resonerar tydligen inte regeringen. Man menar att det ankommer helt och hållet på den kapitalistiska världsmarknaden och på de obönhörliga konjunktursvängningar som den är utsatt för, de obönhörliga strukturella förändringar som den framdriver och som ingen kan påverka. Dessa anonyma lagar är alltså det som vi skall böja oss för, det som varvsarbetarna – dessa tusentals människor som inom de närmaste åren skall kastas ut från sina arbetsplatser – skall böja sig för när de låter portarna stängas bakom sig.

Jag vill ställa frågan: Är det en bild av modern liberalism i dag att lägga sig i händerna på en utveckling som man ingenting kan göra åt och som tydligen heller ingen vill göra någonting åt?

Det är klart att de tankar jag för fram blir i en sådan här kortfattad diskussion med korta repliker en aning allmänt hållna, kanske en aning luftiga. Men det är dock tydligt att vill man åstadkomma någonting för varvsindustrin liksom för lösandet av den svåra sysselsättningssituationen i allmänhet i Sverige, så räcker det inte med att så att säga förlita sig på att det skall bli en konjunkturuppgång, för vi vet ju att en sådan följs av en konjunkturedgång.

De senaste 15–20 årens ekonomiska analyser visar att varje konjunkturuppgång blivit svagare och efterlämnat fler arbetslösa och utslagna än tidigare. Varje konjunkturedgång har fört oss mer eller mindre mot nya rekordsiffror för antalet undersysselsatta, arbetslösa och utslagna. Det är däri hela den kapitalistiska problematiken består. Skall man hålla sig till en dogm, oavsett om man har en borgerlig eller en socialistisk grundåskådning, så måste man då ställa sig frågan: Är denna dogm, som innebär ett totalt förlitande på den privatkapitalistiska marknaden, så helig att man inte i någon regering kan tänka i några andra termer, att man inte kan tänka: Vi behöver i Sverige en avsevärd höjning av vår förädlingsgrad; vi behöver gå över från mindre tung industri till mera lätt och högt driven förädlingsindustri; vi behöver satsa vårt stora tekniska kunnande på vissa typer av specialiteter, vissa typer av systembyggande, som både är viktigt här hemma och som kan utgöra viktiga exportprodukter?

Om vi med medvetna statliga industriinvesteringar försöker styra utvecklingen åtminstone delvis i den riktningen, då måste en sådan politik ge en helt annan roll åt en så viktig systembyggarindustri som just varvsindustrin än vad den nuvarande passiva politiken ger. Den kan ju bara leda till en enda sak, den som vi i årtal har sett verkställas stycke för stycke, nämligen kapitulationens och arbetslöshetens.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Nu är Jörn Svensson och jag ense på en punkt och oense på en annan punkt. Vi är ense därutinnan att vi har olika samhällssyn; jag skulle inte vilja beskriva min samhällssyn på det sätt som Jörn Svensson har gjort, men jag skall inte trötta kammaren med att nu försöka beskriva den. Vi är oense på en annan punkt, och det gäller vilken av dessa båda samhällssyner som är mest dogmatisk.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om boardindustrins framtid

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:41, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att inte en okontrollerad kapacitetsneddragning kommer att ske inom boardindustrin.

Hösten 1977 uppdrog dåvarande industriministern åt en särskild utredningsman att leda överläggningar mellan företagen och berörda fackliga organisationer inom boardindustrin i syfte att få till stånd en strukturell och kapacitetsmässig anpassning i branschen. Behovet av en sådan anpassning hade tidigare påvisats i flera utredningar. En utredningsrapport överlämnades till industriministern i början av februari i år.

Boardutredningen är exempel på hur statsmakterna genom en initierande och katalyserande funktion kan få berörda parter inom en hårt utsatt bransch att komma fram till en i allt väsentligt samstämmig uppfattning om hur en strukturell anpassning kan åstadkommas.

Jag delar inte *Gunnar Olssons* uppfattning att den nu föreliggande utredningen bör läggas till grund för direkta insatser från regeringens sida. Det framlagda förslaget skall alltså inte i första hand ses som ett underlag för regeringens handlande utan som ett förslag som det ankommer på branschens företag att själva genomföra i samråd med de anställdas organisationer. Sedan utredningsförslaget presenterades i början av året har också flera företag aktualiserat och i vissa fall beslutat om åtgärder som ligger i linje med det i utredningen presenterade förslaget. Åtgärder som direkt strider mot de rekommendationer och slutsatser som utredningen har presenterat har såvitt jag har erfarit inte vidtagits.

Jag är medveten om de problem som en fortsatt strukturomvandling inom

boardindustrin kan komma att medföra. Inom industridepartementet följs utvecklingen inom boardindustrin noga. De anställda och de enskilda orter som kommer i svårigheter på grund av strukturförändringar eller produktionsneddragningar kan självfallet på sedvanligt sätt påräkna insatser från samhällets sida inom ramen för de riktlinjer för arbetsmarknads- och regionalpolitiken som har beslutats av riksdagen.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först vill jag rikta ett tack till industriministern för svaret på min interpellation.

Att vi behöver en näringspolitik med framförhållning har stått klart sedan länge, och när det då sker utredningar som tar sikte på ett samlat grepp på vissa känsliga branscher, är detta bara att hälsa med tillfredsställelse. Vi fick en sådan utredning i februari månad, som avsåg de framtida förutsättningarna för boardindustrin. För ett år sedan kom krav från Trä, SIF och SALF om en liknande utredning beträffande plywoodindustrin.

Boardutredningen tillsattes på förslag från företagen och de fackliga organisationerna för att söka en samhällsekonomisk lösning av en svår strukturstress. Utredningsmannen Johan Åkerman hade vid sin sida en referensgrupp med representanter för bl. a. de fackliga organisationerna och företagsledningarna.

Det här tyckte vi från socialdemokratiskt håll var bra, därför att vi vet att industrinäringar som har problem behöver hjälp med strukturomvandlingen. Det går inte att få till stånd en samlad bedömning av de framtida utsikterna, om var och en bara tutar och kör själv.

Jag var närvarande i gamla riksdagshuset på Helgeandsholmen när enmansutredaren Johan Åkerman presenterade utredningen om boardindustrin. Det skedde den 8 februari, och vi som var närvarande kunde genast konstatera, att utredningen lämnade flera förslag till åtgärder. Tiden har gått, och t. o. m. den regering vars industriminister tillkallade utredaren har hunnit gå utan att enligt vad jag kunnat finna någonting har gjorts.

Industriminister Åsling torde ha bedömt det som angeläget att få en samlad bild av boardindustrin i landet när han tog initiativet till utredningen. Så långt tycker jag att han handlade rätt. Men att sedan uraktlåta att ta något som helst initiativ i anledning av det som utredningen kom fram till, det är ju att misshushålla med tiden. Eftersom det varit helt tyst sedan 8 februari, är det bara att konstatera att vi då är tillbaka på samma ställe där vi befann oss innan utredningen påbörjades.

Naturligtvis kan inte industriministern i den nya regeringen kritiseras för det som inte har skett, men det svar som industriminister Huss lämnat på min interpellation visar tydligt att inte heller den nye industriministern har funnit anledning att vidta några åtgärder för att förhindra en okontrollerad kapacitetsneddragning inom boardindustrin.

Industriministern anser inte att den Åkermanska utredningen bör läggas till grund för direkta insatser från regeringens sida. Och så kommer det avsnitt som förvänar åtminstone mig, nämligen där industriministern säger – och nu

citerar jag direkt en mening ur svaret: "Det framlagda förslaget skall alltså inte i första hand ses som ett underlag för regeringens handlande utan som ett förslag som det ankommer på branschens företag att själva genomföra i samråd med de anställdas organisationer."

Följaktligen anser statsrådet, att företagen själva skall klara ut de strukturella problemen, vilket är precis motsatsen till vad man anser från fackligt håll.

Det är alltså först efter det att en fabrik lagts ner eller skurit ned sin verksamhet som de anställda kan vända sig till samhället, inte för att påräkna hjälp med strukturomvandlingen. Det är någonting helt annat än vad man exempelvis gett uttryck för från Svenska träindustriarbetareförbundet.

Det finns gott om krisbranscher i Sverige i dag, inte minst inom skogsindustrin. För de elva boardfabriker, som finns i landet, är framtiden synnerligen oviss, och man frågar sig på flera håll, om varje fabrik skall avgöra sitt eget öde. Hur skall det bli i Pilgrimstad, var en fråga vi för en kort tid sedan kunde läsa i Läns-tidningen i Östersund. Boardfabriken läggs ned – Pitebygdens förlorar 100-tals jobb, stod det en dag att läsa på Piteå-Tidningens löpsedel.

Det finns elva boardfabriker i Sverige i dag. Den äldsta är 48 år och den yngsta 25 år. Efter år 1952 har det inte byggts någon ny fabrik i landet. Nya fabriker byggs nästan bara i öststaterna.

Några har lagts ned i stället. 1960 fanns det 17 boardfabriker i vårt land och 1970 var siffran nere i 14. Under 1970-talet har hittills försvunnit ytterligare tre fabriker, varför vi nu har 11 kvar i drift. Experterna är överens om att nedläggningarna kommer att fortsätta. Branschens kapacitet är för stor i förhållande till marknaden. Exporten har minskat från 55 % till 40 % mellan år 1968 och fram till 1976.

Den som i dag arbetar vid en boardfabrik vet med sig att han arbetar i en bransch som är hårt trängd. Byggandet har skurits ned sedan vi fick borgerligt styre i det här landet. Konkurrenten från bl. a. spånskvivorna är mycket hård. Flera av de här fabriker ligger i mycket känsliga bygder. En boardfabrik kan betyda liv eller död för ett mindre samhälle. Är det då inte lika bra att erkänna att företagen knappast själva kan klara den strukturomvandling som vi alla vet måste fortsätta?

Fyra boardfabriker bör läggas ner, eftersom det kan ge de resterande sju fabriker möjligheter att överleva, sade utredaren när vi i februari månad hörde honom lägga fram sitt förslag för industridepartementet.

Är det inget i detta förslag som ger anledning för den nya regeringen att presentera ett handlingsprogram, eller skall självsaneringen få pågå helt planlöst? Av det svar jag fått kan jag inte fatta annat än att regeringen valt att slå in på den senare linjen. Detta beklagar jag, och jag vill rikta ett varningens finger mot vad som kan hända i Pilgrimstad och Piteå – problem som jag vet kommer att tas upp av talare som kommer efter mig i talarstolen.

Måndagen den
13 november 1978

*Om boardindu-
strins framtid*

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag känner ett behov av att säga några ord i den här interpellationsdebatten. Jag gör det av den anledningen att mitt hemlän, Gävleborgs län, och mitt grannlän Uppsala län har boardtillverkning. Dessa industrier är belägna på sådana orter där man helt eller delvis är beroende just av dem. Jag har också begärt ordet på grund av de oroande svar som industriministern lämnat på interpellantens frågor.

Nu kan industriministern säga att boardtillverkningen i Ljusne inte utpekas i den Åkermanska utredningen som den industri som bör försvinna. Detta är naturligtvis riktigt. Men låt mig då påpeka att en annan del av den samlade skivindustrin – plywoodproduktionen – är starkt nedläggningshotad. De diskussioner som nu förs angående boardens vara eller inte vara borde ha gällt hela skivindustrin. Vad som saknas är ett samlat grepp, som inte bestäms och styrs utifrån helt privatkapitalistiska värderingar, utan där man anlägger samhällsekonomiska bedömningar.

Som bekant har de fackliga organisationerna begärt en utredning om plywoodbranschen. Jag vill fråga industriministern, om regeringen avser att ta initiativ till en sådan utredning om den branschens framtid, där man också lägger in de samhällsekonomiska värderingarna.

Jag skall nu något kommentera den aktuella frågan om boardindustrin och den Åkermanska utredningen.

Industriministern talar om att den nämnda utredningens förslag skall genomföras av branschens företag i samråd med de anställdas organisationer. Vidare säger han i interpellationssvaret: "Åtgärder som direkt strider mot de rekommendationer och slutsatser som utredningen har presenterat har såvitt jag har erfarit inte vidtagits."

Nej, varför skulle åtgärderna strida mot Åkermans förslag, Erik Huss? Utredningen bygger ju helt på strikt företagsekonomiska principer. Vilka dessa principer är vet vi ju mycket väl. Jag kan bara påminna om den debatt som jag hade för ungefär en vecka sedan om Esseltes handlande i Gävle. Anläggningen där gick som bekant inte med förlust, men trots det tänker man lägga ned produktionen. De strikt företagsekonomiska principerna är ett hot mot de anställda, facket och de drabbade orternas försörjningsunderlag.

Boardbranschens företag håller nu som bäst på med huggsexan. Man lurpassar på varandra. Detta är ju i och för sig ingenting nytt – det är det klassiska mönstret i dagens Sverige.

Företagen har nu tillsatt sina arbetsgrupper för att ta itu med Åkermans förslag. Representanter för de fackliga organisationerna sitter med i dessa arbetsgrupper. Operationerna inom skivindustrin skall ske utifrån följande – jag citerar direktiven för arbetsgruppen i ett av företagen: "Utredningsarbetet skall drivas efter strikt företagsekonomiska principer. Den lösning som kommer att föreslås får utgöra underlag för förhandlingar."

Fackets representanter gör vad de kan för att också sociala och samhällsekonomiska bedömningar skall vägas in. Men vad har de för stöd? Den borgerliga regeringen – industriministern må heta Åsling eller Huss – sitter på parkett, medan företagen i den heliga vinstens namn tillåts husa mer eller

mindre fritt mot människor och hela samhällen. När detta är gjort skall tydligen Erik Huss försöka agera städgumma. Jag citerar än en gång ur interpellationssvaret: "De anställda och de enskilda orter som kommer i svårigheter på grund av strukturförändringar eller produktionsneddragningar kan självfallet på sedvanligt sätt påräkna insatser från samhällets sida inom ramen för de riktlinjer som för arbetsmarknads- och regionalpolitiken har beslutats av riksdagen."

Varför så passivt betrakta vad som nu händer inom boardindustrin? Behöver man lägga ner Lövholmen, Scharins Söner, Karlholm och Pilgrimstad? Ingen av dessa fabriker går med förlust. Ser man det dessutom från samhällsekonomisk synpunkt skulle man finna att en betydande vinst skulle uppstå ifall driften behölls och utvecklades. Vore det inte skäl i att aktivera arbetsmarknads- och regionalpolitiken så att samhället tog över de här nämnda industrierna i samarbete med KF? Lövholmen ägs redan nu av staten och Karlholm av KF.

Vi vet att den här branschen missköts – det må sedan vara statliga, privata eller kooperativa ägare. Under de gyllene åren för boarden fram till 1970-talet gjordes inga större ansträngningar för att vidareutveckla produkterna, trots de stora vinster man då erhöll. Marknadsföringen har missköts, och man fortsätter att missköta den. Det finns vad jag kan förstå fortfarande en marknad för boarden, och det finns också möjligheter till vidareutveckling av denna produkt.

Låt mig nämna en enda siffra. År 1975 satsade man 0,3 % av förädlingsvärdet till forskning och utveckling inom träindustrin. Man kan jämföra dessa 0,3 % med att bilindustrin samma år satsade 13,3 % på forskning och utveckling. Siffrorna talar för sig själva.

Dessutom är boarden starkt beroende av bostadsbyggandet. Om man höjde bostadsbyggandet borde det i nuläget inte finnas några större problem för boarden. Vi har bostadsbrist, och vi har en boardindustri som är beroende av aktiviteten på bostadssektorn. Vi har dessutom tusentals arbetslösa byggnadsarbetare. En aktiv arbetsmarknads- och regionalpolitik borde fungera så att man nu vidtog de åtgärder som jag här i korthet har berört. Problemen inom boardbranschen kan lösas på annat sätt än genom det man nu håller på med.

Jag har alltså visat på vissa alternativ till boardutredningen, men jag har ingen förhoppning att industriministern skall ansluta sig till dem. Jag skall heller inte utesluta att man framöver kanske måste göra vissa neddragningar eller strukturella förändringar inom boardindustrin och skivindustrin. Jag förnekar inte att strukturomvandling av näringslivet är ofrånkomlig, nödvändig och önskvärd i varje samhällssystem. Men en dylik strukturomvandling måste genomföras efter ett medvetet, långsiktigt program i folkets och inte i profitörernas intresse. Den strukturomvandling som skett och sker och som troligen kommer att ytterligare accentueras kan inte accepteras, då den helt tjänar de senares intressen. Den är inte i linje med samhällets bästa eller det sociala ansvarstagandet. Bestående skador för samhället och folket är också påtagliga.

Erik Huss och den borgerliga regeringen har accepterat nedläggning och nedbantning av boardindustrin. Det rör sig om ett stort antal jobb som försvinner. Då vill jag fråga: Vad erbjuder industriministern och den folkpartistiska regeringen? AMS-åtgärder. Ja, visst är de nödvändiga i ett sådant läge; man måste naturligtvis ha de medlen. Men de kan ju bara bli kortsiktiga. Det vore bra om Erik Huss kunde konkret berätta vad de regionalpolitiska åtgärderna innehåller för de orter som nu kommer att drabbas. Blir det ersättningsindustrier? I så fall bör väl sådana planer vara färdiga nu. Och jag frågar: Finns det sådana för Lövholmen, Karlholm, Scharins Söner och Pilgrimstad? Vilka krav tänker regeringen ställa på de företag som nu minskar eller lägger ned boardtillverkningen?

CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! Jag delar Gunnar Olssons oro när det gäller industriministerns interpellationssvar, där industriministern säger att den Åkermanska utredningen i första hand inte skall ses som underlag för regeringens handlande utan att man skall lämna till företagen och branschen i sin helhet att själva genomföra denna strukturering i samråd med de anställdas organisationer. När före industriministern Åsling tillsatte denna utredning sades det ändock att utredningen skulle tillsammans med representanter för industrin, samhället och de fackliga organisationerna utarbeta en strukturplan för branschen. Jag vet att industriminister Åsling i en kommentar till tillsättandet sade att den kapacitetsneddragning som enligt hans uppfattning syntes ofrånkomlig inte fick ske på ett planlöst och okontrollerbart sätt och att en objektiv utvärdering skulle göras, där så långt möjligt både företags- och samhällsekonomiska aspekter skulle belysas.

Jag skulle vilja fråga industriminister Huss: Har man gjort någon sådan utvärdering och vad har man i så fall kommit fram till?

Enligt mitt förmenande har utredningen inte lyckats med sin uppgift. Man kom aldrig fram till att företagen och de fackliga organisationerna tillsammans lade fram en strukturplan som innebar att man var överens om på vilket sätt detta skulle genomföras. Vad som hänt är, såsom tidigare har påpekats här av Gunnar Olsson, att företagen vart och ett för sig gjort utredningar och tagit ställning till på vilket sätt frågorna skall handläggas.

Det här förfarandet har – såsom också nämnts tidigare – tyvärr också tillämpats när det gäller det statliga ASSI, som hänvisat till sin ekonomiska situation och drivit förhandlingar om en nedläggning av boardfabriken i Piteå. ASSI hade i själva verket redan innan den Åkermanska utredningen tillsattes fattat beslut om en nedläggning. Det är här fråga om en lönsam fabrik, och den utgör således ingen belastning för företaget. Boardfabriken i Piteå är dessutom en integrerad del av förädlingskedjan. Den utredning som Johan Åkerman gjort beträffande denna bransch borde rimligtvis ha tagit hänsyn till också detta förhållande. Vi kommer utan tvivel att i en framtid få en bristsituation när det gäller råvaran. Om det såsom när det gäller boardfabriken i Piteå är fråga om en fabrik som utgör en del av en

förädlingskedja och som fyller en väldigt stor uppgift för att man skall kunna tillvarata råvaran så långt som möjligt, då bör enligt mitt förmenande avvägningar göras så att även sådana frågor beaktas.

Härtill kommer att detta sker i en del av landet där arbetslösheten är störst och där eventuella förbättringar av konjunkturen inte nämnvärt kommer att kunna ändra på den situationen. Satsningar på de statliga basindustrierna i Norrbotten är och förblir därför de åtgärder som kan rädda Norrbotten. En nedläggning av denna boardfabrik är sannerligen ingen åtgärd som främjar en positiv utveckling av våra norrbottniska basindustrier.

Jag vet att parterna skall träffas den 21 november för centrala MBL-förhandlingar. Vi vet också att ASSI-ledningen har den bestämda uppfattningen att fabriken skall läggas ner. De centrala förhandlingarna får mot den bakgrunden mera ses som rent formella. När det gäller statliga företag är det utan tvivel så att det är staten och därmed regeringen som har ägaransvar. Jag skulle i det sammanhanget vilja citera ur den proposition som tar upp frågan om anslag till ASSI för att bygga ut anläggningarna i Karlsborg. I den säger industriminister Huss:

”Jag anser att staten som ägare till det företag som svarar för merparten av industrisysselsättningen inom länet i rådande läge bör vara beredd att ta på sig ett särskilt ansvar för att behålla och skapa ny sysselsättning.”

Jag skulle vilja fråga industriminister Huss: Delar industriministern ASSI-ledningens uppfattning att boardfabriken i Piteå skall läggas ner? En nedläggning skulle nämligen innebära ett bortfall av minst 200 jobb.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag instämmer i att det är svårt att se hur man skulle kunna undvika att lägga ner någon av de elva boardfabrikerna i landet. Det är klart att denna situation skapar oro på varje ort och i varje region där en sådan industri är belägen. Det är därför helt naturligt att vi i Jämtland är ytterst oroliga för den framtida utvecklingen för boardfabriken i Pilgrimstad.

Det finns flera skäl härtill. Den bekymmersamma sysselsättningssituationen i främst länets glesbygder kan inte nog ofta understrykas, även om jag denna gång skall avstå från att ytterligare belysa den. En annan orsak är den låga förädlingsgraden på skogsråvaran inom länet. F. n. är det bara ca 20 % av den råvara som avverkas i länets skogar som förädlas inom länet. När massafabriken i Hissmofors läggs ner kommer det att vara bara ca 15 %.

En tredje orsak är att fabriken i Pilgrimstad sysselsätter 87 personer – med den indirekta sysselsättningen rör det sig totalt om ca 150 personer. Hela samhället Pilgrimstad är baserat på och beroende av fabriken. Skulle fabriken försvinna, skulle det få ytterst allvarliga konsekvenser för samhället.

En fjärde orsak är att det skulle få om inte direkt avgörande så ändock ytterst allvarliga konsekvenser för regionens sågverk. Dessa levererar nu sågverksflis och sågspån till fabriken. Skulle den försvinna, skulle närmaste avsättningsmöjligheter som återstår vara industrierna vid kusten eller i Norge. Transportavstånden skulle öka i bästa fall med närmare 20 mil. Vad det betyder i ökade transportkostnader och minskad lönsamhet behöver

knappast beskrivas.

Mot denna bakgrund är det helt naturligt att vi jämtlänningar med oro ser fram emot att ytterligare en av våra förädlingsindustrier kan komma att försvinna.

Det råder stor bitterhet bland den jämtländska befolkningen när det gäller skogsindustrin. Förhoppningar ställdes en gång i tiden på Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Men NCB svek Jämtland. Man köpte upp befintlig cellulosaindustri i länet och sög ut de sista vinsterna. Slutligen läggs den ner. Den sista fabriken, Hissmofors, torde inte stå att rädda – den är dömd till nedläggning. I stället för att investera i länet valde NCB att göra sina framtidsinvesteringar i andra län, trots att både NCB och aktieägarna har stora skogsinnehav i länet. Virket, vinsterna och sysselsättningen försvinner från länet till andra delar av landet. Så kan det gå för ett län när de fria marknadskrafterna får spela fritt.

Vi vet att träfiberindustrin i Pilgrimstad går med vinst, och av vissa informationer att döma står inte fabriken i någon omedelbar fara. Men vi vet också att ägarna är tveksamma inför industrins fortbestånd i framtiden.

Mot denna bakgrund tror jag att industriministern förstår vår oro inför framtiden. Med tanke på de regionalpolitiska effekterna av en eventuell nedläggning och den lönsamhet som fabriken har bör den vara en av de anläggningar som det måste vara angelägnast att behålla i en förestående strukturomvandling i träfiberskiveindustrin.

Tolkar jag industriministerns svar rätt menar han att nedläggningen av boardindustrin enbart är en affär för ägarna, som samhället inte skall lägga sig i. Staten skall endast gå in som städgumma när industrierna är nedlagda. Industriministern säger i sitt svar på Gunnar Olssons interpellation att de enskilda orter som kommer i svårigheter på grund av strukturförändringar eller produktionsnedläggningar självfallet på sedvanligt sätt kan påräkna insatser från samhällets sida inom ramen för riktlinjerna för arbetsmarknadspolitik och regionalpolitiken.

Ja, herr industriminister, visst är vi tacksamma för det, men sådana insatser är helt naturliga då dessa riktlinjer tillkommit genom riksdagsbeslut. Men detta uttalande föder inte särskilt stora förhoppningar hos oss i Jämtlands län. Vi vet att den borgerliga regeringen har gått bet på att skaffa sysselsättningsindustrier till Hissmofors, och vi är alla medvetna om de stora svårigheter som föreligger när det gäller att försöka skaffa sysselsättning och ersättningsindustrier på de flesta av de orter där vår nuvarande skogsindustri är lokaliserad. Vi anser därför att samhället måste ta på sig ett ansvar för att styra den framtida strukturomvandlingen inom skogsnäringen.

Jag skall därför först be att få ställa följande fråga till industriministern: Kommer industriministern att ta några initiativ för att rädda så mycket som möjligt av sysselsättningen inom boardindustrin, med samtidigt beaktande av de regionalpolitiska aspekterna?

Eftersom situationen i stort sett är densamma inom hela vår skogsindustri, skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga:

Kommer regeringen att i samband med den skogspolitiska proposition,

som är aviserad till vårriksdagen, att lägga fram något förslag till en planerad utveckling, där samhället tar på sig ledningen och ansvaret för att de regionalpolitiska intressena tas till vara i den framtida strukturomvandlingen?

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Det finns kanske anledning att inledningsvis erinra om bakgrunden till de problem som här diskuteras, nämligen att efterfrågan på den svenska träfiberskiveindustrins produkter länge har varit i avsevärt minskande.

Det är flera orsaker till detta. En är det minskade bostadsbyggandet i Sverige. Den förste talaren sade att denna minskning hade börjat sedan den borgerliga regeringen kom till. Jag visste inte att vi så länge hade haft en borgerlig regering. Minskat bostadsbyggande i Västeuropa är en annan orsak. Ökad konkurrens från nya producenter av träfiberskivor i Syd- och Östeuropa och Brasilien är ytterligare en orsak, och slutligen kan nämnas konkurrensen från andra material, särskilt spånskivor. Allt detta har lett till att inte bara i Sverige utan i hela Västeuropa kapacitetsutnyttjandet är lågt.

Mot den bakgrunden skrev – jag tror det var 1977 – fyra fackliga organisationer till industriministern och begärde en strukturutredning. En sådan kom också till stånd i form av den Johan Åkermanska utredningen, som nämns i mitt svar och som har karakteriserats som en strukturplan som har fått en vägledande funktion. Jag vill alltså konstatera att vad som nu pågår icke – som det har gjorts gällande i ett par inlägg – är en okontrollerad utveckling utan en utveckling där planmässig ledning genom denna strukturplan spelar en väsentlig roll.

Avgörande här är ju att man får en rimlig och vettig utveckling enligt en plan, inte att samhället griper in som något slags självändamål.

Någon av talarna sade att den här Åkermanska strukturplanen har fått ett omilt mottagande. Jag kan inte finna det. I ett yttrande detta år konstaterar de fackliga organisationerna att man icke är helt tillfredsställd med strukturplanen och anger på vilka punkter man inte är tillfreds. Det gäller dels bedömningen av den framtida marknaden, som Johan Åkerman bedömer vara ungefär 40 % lägre än den tillgängliga kapaciteten, medan facken anger siffror som är ungefärligen 35 % lägre. I stället för en marknad i intervallet 400 000–450 000 ton, som Johan Åkerman talar om, anger man 380 000–410 000 ton. Det får sägas vara en ganska marginell skillnad och icke något underkännande av de bedömningar som utredningsmannen hade gjort.

På grundval av denna något mer optimistiska bedömning kommer man till att av de elva fabriker skulle inte fyra utan tre behöva nedläggas, och man menar att det borde finnas utrymme för ASSI:s fabrik i Lövholmen. Även på denna punkt accepteras ändå i huvudsak grundtankarna i den Åkermanska planen och även bedömningarna av vilka fabriker som närmast står i farozonen.

Jag kan vidare konstatera att det material som jag har fått till min

disposition anger att på de orter där anläggningar föreslås läggas ner arbetar företaget i fråga med utveckling av nya produkter: i Holmen-Vrena t. ex. med mineralull, medan Skarins arbetar med en ny skivprodukt, som man sedermera får ta ställning till, eftersom den kan gälla betydande satsningar. I fallet Ljusne, som nämndes här, är det fråga om övergång från hård board, som är den stora produkten, till medelhårda skivor, osv. Här ligger man alltså inte stilla utan söker lösa sysselsättningsproblemen, åtminstone till stor del, genom nya satsningar. Därvid har man tillgång till samhälleliga stödformer, som inte tillskapats för just detta fall, utan som redan finns, såsom IG-lån, lokaliseringsslån osv. Det är ju inte något fel att en stödform redan finns.

Några speciella frågor:

Herr Boström drog en parallell med Karlsborg och frågade om inte det synsätt som där utvecklats bör vara tillämpligt också på Lövholmen. Den parallellen är väl ändå inte fullständig. Karlsborg ligger i Kalix, där det inte finns några andra arbetstillfällen. Där satsar man 550 miljoner på en stor investering, som mognar ut i en färdig anläggning om ett par år. Lövholmen ligger i Pitcområdet, som, såvitt jag förstår, dock har en annorlunda situation än Kalix. Emellertid får herr Boström och jag tillfälle att närmare diskutera Lövholmen uppe på industridepartementet om några dagar, varför jag inte skall gå närmare in på detta ämne.

Vad beträffar Pilgrimstad, som herr Lindberg frågade om, sade han själv – om jag hörde rätt – att det inte föreligger någon omedelbar fara, och man kan konstatera att ägaren, Stora Kopparberg, håller på med en intern utredning avseende både Pilgrimstad och Ljusne. Jag kan vidare konstatera att det i pressrelesen från Åkerman sägs att Pilgrimstad närmast av samhällsekonomiska skäl bör vara kvar.

Det frågades också om min syn på skogspolitiken i stort. Det är väl av både individuella skäl och med tanke på lämpligheten att få tillfälle att diskutera skogspolitiken inför en mera talrikt besatt kammare knappast naturligt att jag nu försöker ta upp den frågan, utan jag nöjer mig med det svar som lämnats.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först bara ett par ord om bostadsbyggandet. Det kan ju inte vara främmande för Erik Huss att bostadsbyggandet i landet kraftigt har bantats efter regeringsskiftet 1976, vilket har fått negativa konsekvenser för den bransch vi nu diskuterar. Jag avsåg ingalunda det dramatiska regeringsskiftet i förra månaden.

Det som gör mig besviken i det svar jag har fått på min interpellation är att statsrådet så klart uttalat att han inte delar min uppfattning att det borde finnas starka skäl för regeringen att redovisa sin syn på boardindustrins framtid. Detta strider inte bara mot den uppfattning som framförts av facket och som jag ansluter mig till utan också mot vad som förts fram i utredningen. Utredaren har bedömt det som realistiskt att de åtgärder som ansetts nödvändiga genomförs under 1979, så att den nya strukturen kan stå färdig 1980. Hur denna omstrukturering skall kunna ske med hänsyn till helheten i

branschen utan att regeringen behöver gå in och medverka har jag svårt att förstå.

Att man från facket efterlyst regeringens syn på de här problemen bottnar ju i den stora oron hos de anställda, en oro som bara tilltar. I det här läget anser åtminstone jag att vi som valt att företräda löntagarnas intressen har en odiskutabel skyldighet att föra fram den oron inför det ansvariga statsrådet.

Statsrådet sade nyss till Jörn Svensson att vi inte har lämnat varven ensamma. Varför kan inte detta regeringsansvar föras över även till den krisbransch som vi nu diskuterar, nämligen de 2 600 människor som är sysselsatta inom boardindustrin? Jag vill bara fråga statsrådet det.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det kan ju vara trevligt att ha rådgivare omkring sig som skrattar och har hjärtligt roligt när andra är uppe i den här talarstolen och tar upp allvarliga problem. Jag har ingenting emot skrattande rådgivare och glädje, men jag tycker nog att det borde vara på sin plats att litet mer allvarligt se på också andra talares uppfattningar och meningar i de här frågorna.

Jag ställde ett antal frågor till Erik Huss. Jag tog upp plywoodproduktionen, eftersom jag här ser ett kommande problem. Det är redan ett problem, och det kommer att bli större. Nu kan Erik Huss i och för sig säga att detta inte hör till dagens debatt. Men, som jag tidigare har sagt, skivindustrin är en bransch där inte bara board och utan också plywood ingår. Och det skulle vara intressant att höra om Erik Huss är beredd att ta initiativ också när det gäller plywood, hur han menar att man skall se på detta i framtiden. Erik Huss vet mycket väl att fackförbunden framfört önskemål om detta. Det finns alltså många som är intresserade av ett svar.

Jag sade att i nuläget borde man kunna ha kvar boardindustrierna under vissa förutsättningar – jag pekade bl. a. på bostadsbyggandet. Jag vet att detta inte precis är Erik Huss bord, men det ingår ändå i det här sammanhanget – vi vet ju att boardindustrin är starkt beroende av nivån på bostadsbyggandet. Och ministrarna i regeringen lär väl påverka varandra eftersom de talar med varandra. Vi vet också att det råder bostadsbrist. Och om man ökade bostadsbyggandet – vilket är fullt möjligt – skulle man under en övergångstid hinna med att lösa problemen på de orter där det så småningom kommer en nedläggning.

Boarden är en liten del i ett mycket större sammanhang. Det gäller hela skogsindustrins framtid. Den forskning och produktutveckling osv. som bedrivs där menar jag är mycket dålig, allra helst på träsidan. Man kan göra mycket mer där och få fram alternativ produktion.

Jag frågade Erik Huss också om de regionalpolitiska åtgärderna. Jag tog upp AMS-åtgärderna och är helt överens med Erik Huss om att de är nödvändiga. Men det är kortsiktiga åtgärder. Nu säger Erik Huss i sitt andra inlägg att man kan få regionalpolitiskt stöd, ekonomiskt stöd osv. Men då kan jag hänvisa till den debatt som Jörn Svensson förde här tidigare i dag och betona att sådant stöd inte ger någonting. Vilket svenskt företag är i dag berett att nysatsa? Det

finns ju inga företag som är beredda till det. Hela den där problematiken känner vi till.

Det är fråga om vilka ersättningsindustrier som nu kan bli aktuella. Vad kan man bjuda de orter som så småningom kommer att drabbas av nedläggningar inom boardindustrin? Det är det som är intressant. Det är också intressant att få veta vilka krav industriministern är beredd att ställa på företagen. De måste också ta sitt ansvar. De kan inte enbart få strikt tillämpa företagsekonomiska principer. Det är ohållbart att ha den utgångspunkten i det läge som vi nu befinner oss i.

CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kanske borde vänta med att föra debatt i den här frågan till på torsdag, då jag har tillfälle att tillsammans med fackliga organisationer träffa industriministern och beröra dessa problem för Piteås vidkommande. Eftersom staten är ägare till ASSI förutsätter jag att vi då har möjligheter att diskutera det ägaransvar som staten utan tvivel bör ta på sig när det gäller de statliga industrierna i Norrbotten.

I mitt tidigare inlägg citerade jag vad industriministern anfört i propositionen som motivering för ett anslag till ASSI i Karlsborg. Industriministern menar att parallellen inte är fullständig. Men det talas i propositionen om att ASSI svarar för merparten av industrisysselsättningen inom länet; det var således ingen hänvisning direkt till Karlsborg.

Bara några kommentarer:

De centrala fackliga organisationerna hade enligt mitt förmenande en annan uppfattning än vad utredningsmannen Åkerman hade beträffande den framtida marknaden. Det sade också industriministern själv. De fackliga organisationerna hade bedömt marknaden betydligt mera positivt än vad Åkerman hade gjort. Om man tagit hänsyn till det skulle det ha inneburit, herr industriminister, att ASSI:s fabrik i Piteå skulle ha fått bli kvar. De centrala fackliga organisationerna har också i den diskussion som förts med ASSI:s styrelse framhållit att man rimligtvis borde avvakta någon tid innan man tar ställning till huruvida boardfabriken i Piteå skall läggas ner.

Jag skulle samtidigt vilja säga, eftersom detta gäller Norrbotten och de utomordentligt stora problem som vi har där i fråga om sysselsättningen, att nog borde man ha rätt att kräva av ASSI att ledningen för företaget, om boardtillverkningen i Piteå bör läggas ned på grund av att det – jag understryker också att det är det faktiska förhållandet – kommer att bli överskott i produktionen av träskivor in på 1980-talet, omedelbart skulle sätta i gång att arbeta på att skapa en ersättningsindustri. Det rör sig dock om ca 200 människor som är sysselsatta i boardindustrin. Därtill kommer att en nedläggning också drabbar åtskilliga skogsarbetare som i dag är sysselsatta med att ta till vara avfall från skogshanteringen. Den kommer även att drabba småsågsindustrin, som vid ett bortfall av boardtillverkningen förlorar möjligheter att leverera avfall. Jag bedömer situationen såsom mycket allvarlig, och jag uttrycker den förhoppningen att vi på torsdag skall kunna komma fram till en lösning av problemet.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Industriministern försöker trösta mig med att man i den Åkermanska utredningen säger att Pilgrimstads AB bör vara kvar, bl. a. av regionalpolitiska skäl. Jag är naturligtvis tacksam för att industriministern vill trösta mig, men jag känner mig inte särskilt lugnad, eftersom detta är utredningsmannens åsikt. Vilken är ägarens åsikt? Det är ju avgörande i sammanhanget. Såvitt jag vet är ägaren inte särskilt intresserad av att behålla industrin i framtiden. Om man inte försöker att påverka frågan kommer ägaren att helt göra som han vill. Det var med anledning av det som jag ställde frågan om industriministern tänker ta några initiativ för att vi skall få en planerad utveckling där de regionalpolitiska hänsynen tas till vara.

Industriministern säger att han inte vill gå in och diskutera hela skogsindustrin. Jag förstår det – och det var inte det kravet jag ställde. Jag frågade industriministern om han hade planer på att framlägga några förslag i samband med den skogspolitiska propositionen som är aviserad till vårvintern. Anledningen är att framtiden för vår skogsindustri kan te sig ljus, om man går in med riktiga åtgärder. Jag skall inte ta upp hela den problematiken, men det är nödvändigt att man börjar en snabb planering för de åtgärder som behöver vidtas och att man framför allt går in och tar till vara de regionalpolitiska effekterna.

Jag vill råda industriministern att – om han inte redan har gjort det – läsa en artikel i Svenska Dagbladet torsdagen den 19 oktober 1978 av verkställande direktören i SCA, Bo Rydin. Rubriken var "Samhället måste dela riskerna". Det är inte ovanligt att vi får det kravet från kapitalägarna. Jag är medveten om att i den framtid som vi har att vänta när det gäller skogsindustrins strukturomvandling kommer kapitalägarna att få stora bekymmer med att skaka fram det kapital som är nödvändigt. Det är mycket troligt att samhället måste gå in och hjälpa till. Men det är då vettigt och berättigt att samhället också får vara med i den planering som skall komma.

Jag vill avsluta med att citera sista stycket i Bo Rydins artikel: "Vad som inte kan accepteras är att man planlöst går in och hjälper de företag där av olika skäl problemen är mest framträdande. Enligt min mening måste vi söka en lösning för hela den renodlade cellulosaindustrin." Jag vill göra tillägget att vi enligt min mening måste söka en lösning för hela skogsindustrin. Därför är det av stort intresse att få veta om regeringen avser att lägga fram några förslag på vårvintern.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Många talare har varit uppe, och de har alla velat avpressa mig ett eller flera löften. Jag tror att det i allmänhet är klokt av en industriminister att vara sparsam med löften, framför allt med sådana som ges i ett inte särskilt planerat sammanhang. Jag tror att det är speciellt klokt om en nykomling är sparsam, och det tänker jag därför vara.

Låt mig emellertid kommentera några av de mera detaljerade frågorna som har ställts.

Jag vill först knyta an till den lilla diskussionen om bostadsbyggandet. Jag

syftade naturligtvis inte på det regeringsskifte som nyligen ägde rum. Det skulle ha inneburit att jag hade klassificerat den förra regeringen som icke borgerlig. Vare detta mig fjärran!

Jag knöt an till Gunnar Olssons påstående att det var den borgerliga regeringen som hade dragit ned bostadsbyggandet. Såvitt jag förstår har bostadsbyggandet varit på nedgång under nästan hela 1970-talet. Jag var nu inte medveten om att vi under hela den tiden skulle ha haft en borgerlig regering! Det var bara det jag syftade på.

Att bostadsbyggandet gick ned berodde naturligtvis inte på vare sig elaka syften från regeringen Palme eller regeringen Fälldin eller handfallenhet inför problemen, utan på att det hade uppstått en mättnad, ett minskat behov av bostadsbyggande. Nu håller den situationen på att ändras, som Bertil Måbrink så riktigt knöt an till. Det finns ett behov av ett ökat bostadsbyggande, och ett sådant börjar komma i gång, ehuru inte i särskilt rask takt. Såvitt jag förstår kan man ändå inte räkna med en så kraftig utveckling att den på något radikalt sätt förändrar situationen och ger upphov till en drastiskt förbättrad bild för boardindustrin. Det är uppenbart att vi, som alla berörda parter – facket, företaget, departementet osv. – har menat, måste räkna med en minskning av kapacitet och produktion. Då är frågan hur det skall ske. Det bör ske planmässigt – det är vi alla ense om. Därför tog förre industriministern det initiativ som ledde fram till den strukturplan som vi har diskuterat.

Bertil Måbrink efterlyste ett besked om den skrivelse som facket nyss har avgivit om plywoodindustrin. Vad jag för dagen vill säga är att vi i industridepartementet som en första åtgärd skall diskutera de fackliga organisationernas synpunkter med dem och med branschen. Det blir ett naturligt första steg.

För Sven Lindberg vill jag upprepa det jag sade i ett tidigare inlägg. Företaget håller på med en intern utredning, och den avvaktar vi för att bedöma om det finns anledning till åtgärder från departementets sida.

Jag vill till alla talarna säga att det är självklart att departementet och regeringen inte är ointresserade av vad som sker. Vi följer utvecklingen och det arbete som pågår för att i mån av behov skapa andra sysselsättningar på de berörda orterna. Vi kommer att överväga vilka insatser som är nödvändiga och naturliga.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaren på en del av mina frågor. Jag anser att ökningen av bostadsbyggandet går snabbare än industriministern anser, men det kanske vi inte kommer överens om.

Jag är besviken på en punkt; det gäller en mycket väsentlig fråga, som de aktuella orterna är mycket bekymrade över. De frågar sig: Vad får vi i stället? Jag tycker att industriministern här ger alltför svävande besked och pratar litet runt frågeställningen: Kan regeringen garantera en ersättningsindustri? Av svaret måste man tyvärr dra slutsatsen att regeringen inte kan göra det.

Industriministern kan naturligtvis säga att den folkpartistiska regeringen

funnits så kort tid. Ja, men folkpartiet har också suttit med i den tidigare borgerliga regeringen, och den har ju i alla fall suttit i över två år. Det argumentet är därför inte riktigt hållbart.

Det dystra i det här är faktiskt att man alltid får besked som: Vi följer den här frågan, och vi skall naturligtvis göra allt vad vi kan. Vilka åtgärder har vidtagits vid sådana här strukturförändringar? Ja, man har inte gjort någonting. Jag kan räkna upp situationer där man mist ett antal jobb. Och jag kan räkna upp en mängd platser i mitt eget län – exempelvis Ljusne i Söderhamns kommun – som inte bara under den borgerliga regeringen utan även under den tidigare socialdemokratiska regeringen drabbats av nedläggningar, minskat antal arbetstillfällen osv. Samma gäller även för Ljusdal, Hofors, Gävle samt andra orter i andra län. Man säger lugnande: Ja, visst skall vi från industridepartementets sida noggrant följa utvecklingen. Men det är inte det som vi efterlyser, utan vi vill ha svar på frågan vad industriministern och den folkpartistiska regeringen *nu* kan säga konkret beträffande Karlholm, Pilgrimstad och de aktuella nedläggningshotade orterna.

Vi vet vad resultatet blir om man överlåter åt det privata näringslivet att sköta frågan. Man kommer inte att se till att ersättningsjobb skapas. Här måste staten och regeringen ha ansvaret.

Jag beklagar att vi inte får ett konkret besked. Det är vad man vill ha också ute på de sysselsättningshotade orterna.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

Jag accepterar att industriministern är sparsam med löften om han i gengäld är flitig med initiativ. Jag hade ändå hoppats få besked om den folkpartistiska regeringen över huvud taget har några planer på att lägga fram förslag när det gäller den framtida utvecklingen inom skogsindustrin, men det beskedet har uteblivit.

Jag lovar industriministern att vi återkommer på den här punkten. Vi skall hålla honom varm.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om handelsstålspolitiken

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Lars-Ove Hagbergs* (vpk) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:33, och anförde:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om jag och regeringen i anledning av den allvarliga sysselsättningssituationen inom gruv- och handelsstålsindustrin är beredda att medverka till följande:

att frågå besluten om strikt företagsekonomiska utgångspunkter för SSAB och att i stället samhällsekonomiska bedömningar och full sysselsättning på varje ort skall vara vägledande för SSAB;

att privatintressena i SSAB kopplas bort och att SSAB genomgår en demokratisk nationalisering;

att sådana riktlinjer för struktur och sysselsättning förverkligas med "egen utveckling" – metallurgi och förädling – vid de tre järnverken i Luleå, Domnarvet och Oxelösund och att tidigare sysselsättningsnivåer bibehålls;

att gruvbrytningen inte upphör förrän malmen är utbruten och att ersättningsindustrier anskaffas till gruvorterna i god tid innan gruvan är utbruten;

att de mindre handelsstålverken skall garanteras fortsatt full sysselsättning och att därmed förslagen i Arne Geijers utredning vad gäller sysselsättningsminskningar inte beaktas.

Herr talman! Den svenska handelsstålsindustrins problem är välkända. Vi är klara över att den svenska stålindustrin är utsatt för hård konkurrens från länder där denna bransch har långt mer effektiv utrustning och väsentligt lägre produktionskostnader än vår egen industri. Denna måste därför omstruktureras till högre effektivitet och bättre konkurrenskraft.

Det är en svår och ofta smärtsam omställning. Men jag finner att den svenska handelsstålsindustrin är på god väg att klara denna uppgift. Svenskt Stål AB har bildats under omfattande statlig medverkan. Beslut härom fattades av riksdagen i våras under bred politisk enighet. Inom företaget har man tillsammans med de anställdas representanter arbetat fram en strukturplan, som skall ses som ett uttryck för en allvarlig strävan att förbättra konkurrensförmågan och skapa ett på sikt lönsamt företag med möjlighet att fortleva i framtiden.

Vad gäller den framtida inriktningen av Svenskt Stål, t. ex. företagets produktionsinriktning och marknadsorientering och de åtgärder som krävs för att stärka företagets effektivitet och marknadsposition, anser jag inte att de politiska instanserna har möjligheter att göra säkrare bedömningar än företaget självt. Jag har därför ingen anledning att ifrågasätta företagets strukturplan.

Strukturplanen är grundad på företagsekonomiska överväganden. Dess genomförande kommer att få betydande konsekvenser för sysselsättningen inom berörda regioner, inte minst gruvorterna.

För att behandla sysselsättningsproblem som kan uppstå i samband med omstruktureringen av stålindustrin har regeringen därför uppdragit åt vissa länsstyrelser att tillsätta särskilda grupper för att samordna de åtgärder som kan vidtas på länsnivå. En viktig uppgift för dessa grupper är att i samarbete med etableringsdelegationen i industridepartementet söka produkter som kan tillverkas vid befintliga företag i berörda regioner. Därjämte har en särskild utredningsman tillkallats – generaldirektören Bertil Rehnberg – med uppdrag att dels undersöka möjligheterna att tidigarelägga sådana projekt inom Svenskt Stål som kan ge nya arbetstillfällen snabbare än vad som beräknats enligt planerna, dels undersöka möjligheterna att fördröja nedläggningar i syfte att ge rådrum för sådana åtgärder som kan ge nya arbetstillfällen.

Mellan de mindre, utanför Svenskt Stål stående handelsstålverken har diskussioner rörande olika strukturfrågor förts under ledning av en opartisk ordförande – Arne Geijer. De förslag denne redovisat studeras f. n. inom regeringskansliet.

Av vad jag nu sagt framgår att regeringen ser allvarligt på de sysselsättningsproblem som kan uppstå på grund av nödvändiga strukturförändringar inom handelsstålsindustrin. För att begränsa de negativa konsekvenserna kommer givetvis tillgängliga arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel att ställas till förfogande. Vad som därutöver kan komma i fråga för att mildra verkningarna av strukturomvandlingen kan jag f. n. inte uttala mig om.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tackar i sedvanlig ordning för svaret på min interpellation. Men det är ju inte något svar som människorna i Dalarna och Norrbotten och alla SSAB-arbetare kan tacka för, snarare tvärtom.

Det skulle kunna finnas en ursäkt för industriministern, nämligen att han inte suttit på sin post en månad ens, men på några avgörande punkter har industriministern redan slagit fast en linje som tidigare har utstakats, nämligen att företagsekonomiska bedömningar skall gå före samhällsekonomiska och att SSAB:s strukturplan skall gälla. Anpassning skall ske till den internationella stålindustrin, dvs. det internationella stålkapitalets villkor.

Herr talman! Detta är beklagligt, för då genomförs en gigantisk nedskärning av handelsstålsindustrin. Därmed har industriministern ställt sig bakom handelsstålsutredningens tankegångar.

Det som nu sker är helt enligt kapitalismens utvecklingslagar. När profiterna sjunker, skärps utsugningen av arbetarna. Vissa företag eller delar av företag skall slås ut, i det här fallet metallurgi och gruvor. Med nya maskiner och processer samt ny arbetsmetod och ny organisation söker här kapitalet pressa upp vinsterna. Det sker en rekonstruktion, som det heter, i SSAB:s fall med statens hjälp, dvs. skattebetalarnas. Man är i full färd med att få kapitalet att fungera på en ny nivå med ändrade betingelser, som ger den lönsamhet man begär. Därmed har man fått det uppsving som man skall ha till nästa kris. Då vidtar samma procedur: nedläggningar, sysselsättningsminskningar, stöd från staten.

SSAB är ett typexempel på hur kapitalismen fungerar i Sverige. I Norrbotten skall man satsa på metallurgi och en mycket liten färdig produktion. I Domnarvet skall tunnplåten färdigställas men utan metallurgi. I Oxelösund skall man enbart satsa på grovplåt. Följderna av den här koncentrationsprocessen blir framför allt den att gruvorna försvinner och att Norrbottens och Bergslagens utveckling råkar i farozonen.

Vänsterpartiet kommunisterna var det enda parti som den 4 april i år talade för en annan stålpolitik, byggd på en annan kapacitet och på ett annat innehåll som skulle kunna betyda en utveckling för alla regionerna.

Med anledning av SSAB:s strukturplaner har förre industriministern tillsatt en referensgrupp som skall följa strukturarbetet. Den har uppvaktat industriministern och gett honom material som visar följderna om man

genomför strukturplanen: att vid Domnarvets järnverk arbetstillfällena skall minska i antal med 500, att man skall göra vissa investeringar och att det kommer att bli en sysselsättningsvacka vid Domnarvets järnverk efter 1982 fram till 1985.

Enligt facket's bedömningar kommer i stället för 500 minst 1 000 personer att förlora sina arbeten. I det föreliggande materialet om strukturutredningen har fackföreningen upptäckt rena brister och fel, t. ex. beträffande banddivisionen, där man i planerna har angett siffran 500, trots att den egentligen bör vara mindre än 300. Det finns alltså direkta felaktigheter.

I Ludvikaregionen, där gruvorna kommer att försvinna på grund av metallurgins nedläggning i Domnarvet, blir effekten att över 1 000 arbeten försvinner. På längre sikt kan hela gruvnäringen i området hotas.

I Kopparbergs län betyder de här siffrorna att 1 700 arbetstillfällen försvinner, om strukturplanen förverkligas. Effekterna när det gäller underleverantörerna och service- och tjänstesektorn blir enligt länsstyrelsen att 9 000 kommer att bli arbetslösa eller placerade i beredskapsarbeten, om strukturplanen genomförs.

Samhällsekonomiskt har man räknat med två saker. Arbetslivscentrum i Göteborg har pekat på att det skulle kosta en miljard kronor att ställa till rätta efter en omställning av strukturen, medan länsstyrelsen på andra beräkningsgrunder har kommit fram till halva summan. Men på lång sikt kommer kostnaderna säkert att uppgå till över en miljard.

Det här blir alltså den utveckling som följer av strukturförändringen vid SSAB, och det är inte överord att säga att en majoritet i Bergslagen står bakom kravet att jobben skall vara kvar. Jag kan inte se några som helst förnuftsmässiga skäl att lägga ned metallurgitillverkningen i Domnarvet och därmed orsaka att gruvorna måste läggas ned i Västerbergslagen eller få sin produktion minskad. Ur samhällsekonomisk synvinkel är det ju rena vanvettet. Det är slöseri med en naturresurs, och den kunskap som finns på de här orterna kastas bort. SSAB:s strukturplan visar kapitalismens totala ansvarslöshet inför bygder och anställda, ty några ersättningsarbeten för dem som skall falla bort är inte planerade. Löftena om ersättningsindustri är i detta fall, och har varit, mutvalser för att få en opinion att tystna eller passiveras, varefter nedläggningar kan genomdrivas. När nedläggningarna sedan är ett faktum har ersättningslöftena svikits.

SSAB:s företagsekonomiska strukturplan innehåller flera felaktigheter både av politisk och av teknisk art. Strukturplanen är företagsekonomisk och därmed anpassad till den s. k. fria handelspolitiken, dvs. den kapitalistiska handeln, där de starka kapitalintressena bestämmer marknaderna och där det är fritt fram att slå ut svenskt handelsstål. Importen till Sverige av handelsstål rör sig om 50 %. Strukturplanen rättar sig i stort härefter, och industriministern ställer sig också i princip bakom detta synsätt. Sveriges basnäringar hotas att slås ut, och förädlingsindustrierna flyttas utomlands. Om denna handelspolitik får fortsätta dröjer det inte heller länge förrän SSAB får göra nästa omstrukturering. Då får den *då* sittande industriministern säga som industriministern säger i dag: Det är en svår och ofta smärtsam omställning.

Det är alltså framtiden som den kan te sig med den handelspolitik vi har.

Jag tycker att det vore regeringens främsta uppgift i dag att slå vakt om de svenska basnäringarna och inte bidra till deras fall. Att vidta åtgärder för att minska importen till 35 % vore en god första målsättning för regeringen.

Koncentrationen av metallurgin är ett annat exempel på felaktigheter i strukturplanerna. Dels kan aldrig svenskt stål konkurrera med stordrift, dels kan man aldrig konkurrera med jättarna på stålmarknaden. Och det är en klar kvalitetsförlust, om man inte använder integrerade verk. Man kan inte utnyttja en flexibel produktion, snabba omställningar och korta leveranstider. Det blir i stället en otymplig koncentrationsprocess, som inte kommer att gagna svensk stålhantering i framtiden.

Förädling av svenskt handelsstål står också helt i skymundan i samband med den storskalighet som man vill satsa på; man vill ju inrikta sig på standardprodukter. Sverige skulle kunna spela en unik roll inom handelsstålssektorn med en ökad färdigproduktion, nya produkter och ny teknik. Men följden av koncentrationspolitiken är ju att Norrbotten blir utan utveckling, utan förädling och utan färdigproduktion. Där behövs det också integrerade verk med både metallurgi och färdigproduktion, inte minst från regionalpolitisk synpunkt.

Trots att malmen i SSAB:s gruvor i Västerbergslagen med normal brytning skulle räcka många tiotal år till slaktas nu minst två av dem. Grängesgruvans existens är också hotad i och med en alltför låg produktionsnivå. Ett exempel på den här slakten är Blötbergsgruvan. Där har man gjort investeringar som per brutet ton ligger i topp. Med mycket små investeringar kan man bryta den mycket mer kvalitetsmässiga svartmalmen i Blötberget – alltså den malm som jag har i handen, som går att bryta och som har en kvalitet som skulle passa SSAB. Denna malmbit är en hälsning till industriministern att man skall satsa på våra gruvor.

Här rör det sig bara om investeringar på någon miljon. Malmen skulle räcka i minst 15–20 år till. Trots detta skall naturfyndigheten inte utnyttjas.

Strukturplanen har också räknat med nya jobb, och facket har visat att den är för optimistisk. Risken finns nu att det blir betydligt färre jobb i hela strukturplanen. Dessutom ställs i denna flera tusen utan jobb utan att det finns några nya. Det är en svaghet i strukturplanen. Därtill finns det i denna plan, som industriministern ställer sig bakom, klara ekonomiska felräkningar på investeringarna blott fyra månader efter beslutet, bl. a. den som är till nackdel för egen utveckling och som jag har frågat om.

Befolkningen i Bergslagen anser att den här strukturplanen måste avvisas. I stället för den företagsekonomiska stålpolitik som nu genomförs måste man planera på samhällsekonomiska grundvalar. Den övergripande målsättningen skall vara full sysselsättning på varje ort med satsningar på avancerad förädling, ny teknik och nya produkter. Den svenska handelsstålspolitiken måste förändras så att den skyddar vår handelsstålsindustri och ger sysselsättning i stället för att utarma bygderna och bruksorterna. De privata intressena i stålbolaget måste elimineras.

Det finns stöd för den här linjen utanför dem som kämpar för resp. ort,

*Om handelsståls-
politiken*

utanför vpk. T. o. m. Gruvindustriarbetareförbundet kommer i sitt program, som lades fram efter strukturutredningen, fram till samma bedömning, att man bör ha bibehållen masugnsdrift i de största tre handelsstålverken. Sedan riksdagen fattade beslutet om SSAB i april har verkligheten visat det orimliga i förverkligandet av beslutet.

Man har sett vilka personalminskningar det blivit i Luleå och vilka konsekvenser det fått för Norrbotten. Man ser nu förlusterna av jobb i Domnarvet och Västerbergslagens gruvor och de stora indirekta sysselsättningsproblem som följer därav.

Det är mot bakgrunden av detta läge som industriministern nu svarar eller – skulle jag vilja säga när det gäller en del av mina frågor – *inte* svarar.

Tanken på samhällsekonomiska bedömningar för SSAB avvisar industriministern helt. I stället skall SSAB lägga ned enheter, rationalisera bort folk och ödelägga orter för att vinna några kronor i konkurrensen, samtidigt som samhället får lägga ut miljardbelopp för att ta reda på följderna, dvs. vad man kallar för samhällsekonomiska konsekvenser, som skattebetalarna får stå för. Vore inte det enda rimliga att bygga in samhällsekonomi i företagen? Det är ju det saken gäller.

På frågan om de privata intressena borde kopplas bort ur SSAB svarar industriministern över huvud taget inte. Men att skattebetalarna skall stå för fiolerna medan Gränges och Stora Kopparberg tar vinsterna är tydligen enligt industriministern helt i sin ordning.

Som svar på min fråga om egen utveckling på varje ort inom SSAB, varmed gruvorna skulle kunna bevaras, förklarar industriministern helt frankt: "Jag har därför ingen anledning att ifrågasätta företagets strukturplaner." Vad jag kan förstå har industriministern nu tagit ställning för koncentrationspolitiken och avvisat alternativet egen utveckling, något som man är överens om inom den referensgrupp som finns i Dalarna och som har representanter för alla de politiska partierna. Där går industriministern emot en enhällig opinion i Bergslagen när det gäller stålhanterings framtid.

Inte heller principfrågan om gruvbrytningens framtid vill industriministern svara på. Men indirekt godtar industriministern att man lägger ned gruvor som inte är utbrutna. Han ställer sig därmed bakom en linje som innebär ett gigantiskt slöseri med den resurs som finns i vårt land och som vi behöver utnyttja.

Min fråga om de mindre handelsstålverkens framtid och om garantier för full sysselsättning besvaras undantagslöst – helt i linje med vad som varit fallet vid alla tidigare tillfällen då denna fråga diskuterats. Man har hela tiden hänvisat till den pågående utredningen. Nu svarar industriministern att man studerar utredningen.

Ett groteskt exempel bjuder här handelsstålverket i Horndal. Bolagen – Fagersta och Iggesund – har fastställt dödsdomen till den 30 april 1979. När befolkningen i Horndal ville ha statsmakternas medverkan för att klara upp den här saken, hänvisade man till Arne Geijers utredning och sade att denna fråga ingick i hans uppdrag. När Geijer blev färdig med utredningen sade han att det inte hade ingått i uppdraget att ta upp frågan om Horndal. Detta är

utredningskarusellens hokus pokus.

Men frågan kvarstår: Hur skall det bli med de mindre handelsstålverken? Skall de kunna leva vidare? De förslag som Arne Geijers utredning lagt fram följer samma linje som man följt inom SSAB – minskningar eller nedläggningar av driften är lösningarna för de flesta verken.

Men de små handelsstålverken har en framtid om vi får en planerad handelsstålpolitik. Behålls metallurgi i Domnarvet, minskas importen till 35 % och får gruvbrytningen fortsätta som hittills, så finns det stora chanser för de mindre handelsstålverken. Så t. ex. skulle Horndalsverket kunna leva vidare. Det omtalade fyrkantrörverket skulle kunna placeras i Horndal, och därmed skulle man kunna bevara det kunnande som finns i denna järnbruksbygd.

Bertil Rehnbergs uppdrag har förknippats med någon s. k. samhällsekonomisk insats. Att tidigarelägga projekt och fördröja vissa nedläggningar är emellertid inga samhällsekonomiska insatser av större mått. Det ger totalt inga fler arbetstillfällen.

För dem som blir över efter denna strukturrationalisering av stål- och gruvsektorn har industriministern bara arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel att föreslå. Vi vet hur litet denna politik har betytt för Norrland. Detta har inte minst dokumenterats i en rapport som framlagts i dagarna. Är det inte genant, herr industriminister, att inte alls kunna uttala sig om hur framtiden kommer att te sig för de gruv- och stålarbetare som blir arbetslösa?

Är det inte i själva verket ett underkännande av den kapitalistiska marknadsekonomi, som industriministern så ihärdigt i andra sammanhang försvarar?

Jag skall till sist, herr talman, ställa några frågor utifrån de svar jag har fått av industriministern, som jag tycker han borde svara på och som är väsentliga för dem som arbetar i SSAB.

1. Borde inte samhällsekonomi byggas in i företaget i stället för att bli ett lappverk utanför?

2. Vore det inte en klok politik av regeringen att vidta åtgärder mot importen av handelsstål, så att den i första hand kunde komma ned till nivån 35 %, och därmed ge möjlighet för metallurgi och gruvor att leva vidare?

3. Industriministern förlitar sig på företagets inriktning av produktionen, men är det inte i själva verket en politisk fråga om det skall vara koncentration och storskalighet i vårt näringsliv eller om det skall byggas på integrerade verk med både metallurgi och färdigproduktion? Det är väl politiska beslut och inte fackmässiga, tekniska frågor.

4. Är det inte samhällsekonomiskt vansinne att lägga ned gruvor som har 15–20 år kvar i brytning, som t. ex. Blötberget och Håksberg?

5. Är det inte möjligt i folkpartiets Sverige att ingripa mot de oresonliga bolagen, så att t. ex. Iggesund som skall lägga ned Horndal i stället driver det vidare tills man får ny produktion, förslagsvis ett fyrkantrörverk?

6. Oroar det inte industriministern att strukturplanen, som han helt ställer sig bakom, har så många brister och direkta felaktigheter? Det är felräkningar

beträffande investeringskostnaderna redan fyra månader efter beslutet, i fråga om beräkningen av personalåtgång där facket har påvisat direkta felaktigheter, och vidare när det gäller kvalitetsförluster till följd av koncentrationen av metallurgin. Dessutom har man i strukturutredningen endast räknat med en malmtillgång i 10–20 år i Västerbergslagen, vilket också är helt fel. Oroar det inte industriministern, så att han skulle vilja ta initiativ för att förändra strukturplanen?

De brister som finns i strukturplanen och de direkta negativa följder som ett förverkligande av beslutet skulle få för Norrbotten, Sörmland och Dalarna borde ge industriministern en tankeställare och påverka honom att ingripa och förändra utgångspunkterna för SSAB, så att full sysselsättning på berörda orter kan uppnås.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Interpellanten sade bl. a.: Bör inte regeringen slå vakt om de svenska basnäringarna i stället för att bidra till deras fall? Jo, det är just det vi gör, nämligen genom att anslå väldiga summor just till handelsstålverken. Riksdagen anslog i våras 700 miljoner till aktieteckning, ytterligare 700 miljoner till liknande ändamål och därjämte ställdes 3,1 miljarder till förfogande för SSAB i form av strukturlån och rekonstruktionslån. Det var en stor satsning, och den syftade också till att möjliggöra för SSAB att vidta en sådan förändring och förstärkning av den svenska handelsstålindustrins struktur att man därmed väsentligt ökade dess möjlighet att överleva. Att åstadkomma ökad effektivitet är ju ändå i det långa loppet det bästa sättet att stärka den långsiktiga överlevnadsförmågan för svensk industri. Underlåter man att göra det konserverar man ineffektiva driftformer, vilket leder till två resultat: ett sänkt välstånd och i längden också en äventyrad sysselsättning för många fler människor än om man beslutsamt och planmässigt inriktar sig på en rationaliserad struktur.

Det är alldeles klart att det svenska samhället har ett ansvar i allmänhet men icke minst i detta fall, när det gäller ett företag där staten i så hög grad är inblandad som ägare och bidragsgivare. Men detta ansvar skall inte tas på det sättet att man konservativt förhindrar nödvändig effektivisering. Samhället har självfallet också ett socialt ansvar. Detta förhållande låg också bakom tillsättandet av olika grupper i de berörda regionerna och det låg bakom tillsättandet av utredningsmannen Bertil Rehnberg. Han väntas komma med ett förslag i december som kan modifiera den plan som framlagts och som kan bidra till att mildra konsekvenserna av den. Jag kan naturligtvis inte här ta ställning till förslag som ännu inte är framlagda, men vi kommer att beakta de synpunkter som framförts, vi kommer att studera de synpunkter som den av landshövding Olsson ledda gruppen har delgivit oss och vi kommer framför allt att studera och behandla de förslag som generaldirektör Rehnberg kommer att lägga fram.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Om industriministerns svar var bristfälligt, så var hans replik ännu mer bristfällig för arbetarna inom SSAB.

SSAB har fått 3,1 miljarder för att strukturrationalisera. För vad? För att minska antalet jobb? Det var inte det som var avsikten, inte heller att anslå dessa 3,1 miljarder framför allt för att rädda två privatägda stålbolag som helt hade förlorat marken under fötterna. Det avtal som träffats och de pengar som nu finns inom SSAB säkrar berörda aktieägares framtid – det har skattebetalarna varit med om att betala. Detta kan icke vara till gagn för de människor som lever i det här området och som nu mister sin utkomst eller för de bygder som försvinner.

Industriministern tar upp frågan om effektivitet. Effektivitet är med industriministerns sätt att se detsamma som storskalighet. Ett sådant synsätt innebär att koncentrationsprocessen får leva vidare. Det är illa att vi nu fått en industriminister som ser näringspolitiken på det sättet, och det vore oerhört intressant att få en bekräftelse på om vi skall driva denna koncentrationsprocess och storskalighet vidare, något som kan få enorma följder för det svenska näringslivet.

Jag tror att en rationell framtida stålindustri framför allt måste bygga på integrerade verk med utgångspunkt i kvaliteten – det måste vara huvudutgångspunkten. Den strukturplan som föreligger inriktar sig inte på detta. Men industriministern ställer sig helt bakom SSAB-ledningens strukturplan som förutsätter att effektivitet är storskalighet.

Jag tror att man med en sådan uppfattning med tiden kommer att få många experter emot sig. Även inom den sektor som omfattas av arbetsgivarorganisationerna kommer man att inse att en bättre framtid för svensk stålindustri inte går att uppnå med denna storskalighet. På det här området görs få tekniska framsteg, och forskningsinsatserna är av väldigt liten omfattning – som Bertil Måbrink anförde i en tidigare debatt är de jämfört med vad som gäller för andra industrigrenar mycket små i förhållande till den färdiga produktionen – men de visar ändå att framgångslinjerna här är att arbeta med integrerade verk och att införa andra produktionsmetoder. Att såsom sker t. ex. i Bergslagen bortse från den kunskap som finns på en hel del områden, det innebär egentligen ett förräderi mot denna kunskap.

Om jag följer industriministerns ordning när det gäller att framföra argumenten kommer jag sedan in på vad han säger om vårt välstånd som skäl till att vi måste ha storskalighet och den typen av effektivitet. Det måste vara mycket illa ställt med detta välstånd, om det för att bygga upp välståndet för några, som skall finnas kvar inom stålindustrin, krävs att t. ex. i Bergslagsområdet 9 000 människor skall bli utan jobb. Det är alltså vad välståndet kräver. Det är väl ändå en konservativ politik.

När jag kämpar för att bevara jobben på de orter där man har traditionerna på området blir jag beskyldd för att vara konservativ. Nej, den konservativa ståndpunkten är väl egentligen att hävda kapitalets intressen och vilja ställa jobbarna utan arbete.

Jag har ställt några principfrågor som det vore intressant att få svar på men

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

---

*Om handelsståls-
politiken*

som industriministern vägrar att gå in på. Såvitt jag förstår menar han att hela det samhällsekonomiska resonemanget skall stanna utanför företagen. Men skulle det inte vara rationellt att föra in samhällsekonomi i företaget? Effektivitet i detta sammanhang anses vara att förbättra SSAB:s konkurrensförmåga genom att få ned tonkostnaderna någon krona på världsmarknaden. Men detta kostar kanske en miljard för den s. k. samhällsekonomi och för skattebetalarna. Är detta i egentlig mening samhällsekonomiskt? Det är ju samhällsslöseri att bete sig på detta sätt.

Beträffande gruvorna får jag i stort sett inget svar alls. Den stora principfråga som SSAB tar upp i detta sammanhang är: Skall vi lägga ned gruvor innan de är uttömda? Skall vi låta den malmkropp som jag har hänvisat till vara orörd, trots att de investeringar som behövs för att utvinna malmen är gjorda, eller skall samhället satsa de medel som är nödvändiga för att ta vara på denna naturrikedom på ett riktigt sätt?

Jag vill också peka på ytterligare en fråga, nämligen de felaktigheter som förekommer i strukturutredningen. Hur kan industriministern på den korta tid han haft till förfogande så tvärsäkert säga att han litar på företagsledningen? Jag ser i industriministerns lämnade svar inga bekymmer beträffande personalberäkningarna, beträffande kvalitetsaspekten eller beträffande strukturutredningens antaganden om malmtillgången. Finns det ingen tvekan hos industriministern i dessa hänseenden, som kan leda till en omvärdering och översyn av strukturplanen i dess helhet i stället för att som industriministern av formella skäl säger, lyssna på vad den referensgrupp som Bengt Olsson i Dalarna leder har att komma med?

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Låt mig bara mycket kortfattat säga att det var en ganska grotesk slutsats som interpellanten drog när han ur mitt inlägg utläste ett allmänt förord för storskalighet över hela linjen.

Jag har till att börja med inte talat om någon annan näring än handelsstålverken. Då jag talade om bl. a. SSAB:s struktur och dess strävanden efter effektivisering handlade det vidare icke om hela handelsstålsindustrin utan om de tre stora verk som ingår i SSAB. Det var i utgångsskedet fråga om tre stora verk och när strukturplanen genomförts gäller den fortfarande tre stora verk – låt vara med specialisering och dessutom en delvis utbyggd manufakturering. Någon radikal förändring av den näringspolitiska filosofin ligger icke bakom detta, bara en praktisk effektivisering.

Det är riktigt, som Lars-Ove Hagberg antydde – och jag är tacksam för att han påpekade det – att jag under den korta tid jag suttit på min post knappast blivit expert på detta område. Detta förhållande begränsar också naturligtvis mina möjligheter att här göra några säkra uttalanden. Men så mycket är jag redan på det klara med som att handelsstålsindustrin mår gott av att drivas i olika former. Somliga produkter tillverkas bäst i de stora verken. Men det finns också utrymme och nischer för medelstora och mindre verk. De hanteras inte av SSAB. De faller inom en annan grupp. Som jag nämnt studerar vi nu de förslag för en del av dessa, nämligen de medelstora, som är

framlagda av Arne Geijer. Men det finns, som sagt, utrymme för små, medelstora och större industrier. Det uttalandet får Lars-Ove Hagberg gärna också betrakta som mera allmänt syftande på svenskt näringsliv.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tycker inte alls att det är groteskt att påstå att det är effektiviteten och storskaligheten som industriministern har ställt sig bakom i vad det gäller SSAB. Det finns ingenting som talar för att denna storskalighet i längden är det effektiva och det samhällsekonomiskt mest riktiga. Tvärtom, vill jag säga. Även om man säger att den här principen gäller för de tre stora handelsstålverken, medan de mindre har ett annat slags filosofi, finns det ingen större skillnad. Om jag har läst Arne Geijers utredning rätt, ligger samma betraktelsemönster bakom detta. Storskaligheten gäller inte bara storleken i antal ton utan gäller också per produkt. Och det är där den stora faran ligger i SSAB – standardprodukter på ett ställe i stor skala. Oavsett om det är en liten produkt eller inte på marknaden, skall den vara en standardprodukt och den skall man satsa på. Det är SSAB:s filosofi bakom strukturutredningen, och det är det allvarliga. Det är den filosofin som kommer att utgöra ett hinder för utvecklingen i framtiden.

Industriministern är naturligtvis inte någon expert i dessa frågor, men jag blir ändå litet besviken när några principer kommer på tal. Gruvindustrin intrigerade om storskaligheten, handelspolitiken och samhällsekonomi. På ingen av de här avgörande punkterna, som egentligen till viss del har med stålindustrin att göra men med allmänna principer som utgångspunkt, ger industriministern SSAB-arbetarna något hopp. Det är ju det som är det allvarliga. Samhällsekonomi skall vara Bertil Rehnbergs fält, där han skall tidigarelägga eller förhindra nedläggningar. Det är samhällsekonomi. Handelspolitiken skall bedrivas som tidigare. Det är storskalighet. Gruvorna skall läggas ned. De här principerna vill industriministern inte ge SSAB-arbetarna hopp för.

Det är ändå i botten som de här frågorna gäller här. Jag skulle vilja ge industriministern rådet att inte lyssna till SSAB-ledningen och inte följa dess strukturplan. Lyssna till den fackkunskap som finns ute i de fackliga organisationerna, lyssna på den kunskap som i den här debatten kommer fram från just dem som står i produktionen, som har alternativ. I det läget behöver gruvorna inte läggas ned, då behöver inte metallurgin i Domnarvet läggas ned. Då beöver inte heller folkpartiets slogan i nästa val i t. ex. Bergslagen vara att i folkpartiets Sverige får stål- och gruvarbetarna gå arbetslösa.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jag skall lyssna åt olika håll, både på dem som Lars-Ove Hagberg vill att jag skall lyssna till och på SSAB. Vad jag däremot inte kan lova Lars-Ove Hagberg och inte heller har möjlighet till är det som han egentligen vill, nämligen att över hela linjen underkänna de beslut som under bred anslutning fattades i riksdagen i våras.

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

---

*Om handelsstål-
politiken*

Måndagen den
13 november 1978

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Politiken har sina konsekvenser, och den politiska riktning som inte lyssnar på opinioner också ta sitt ansvar.

När nu industriministern säger att han skall lyssna på SSAB-ledningen och andra vill jag påpeka att man i den hittills förda politiken uteslutande har lyssnat till de experter som finns i SSAB-ledningen och som huvudsakligen kommer ur de led – stora Kopparberg och Gränges – som tidigare drev stål rörelsen i botten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi AB

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels den 19 oktober anmäld interpellation
1978/79:47 av *Sven-Erik Nordin* (c),

dels de den 18 resp. 19 oktober anmälda frågorna
1978/79:34 av *Gustav Lorentzon* (vpk) och
1978/79:58 av *Rolf Sellgren* (fp)

och anförde:

Herr talman! Sven-Erik Nordin har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att garantera nuvarande omfattning av verksamheten vid Berol Kemis Örnsköldsviksanläggning.

Gustav Lorentzon har frågat vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi i Örnsköldsvik.

Rolf Sellgren har frågat mig om jag delar uppfattningen att syftet med uppförandet av oxo-anläggningen hos Berol Kemi i Stenungsund för Domsjöfabrikens del skall vara att förstärka den samlade verksamheten.

Jag besvarar interpellationen och de båda frågorna i ett sammanhang.

Riksdagen beslöt i våras (prop. 1977/78:125, NU 1977/78:63, rskr 1977/78:331) att staten skulle medverka i finansieringen av det s. k. oxo-projektet. För detta ändamål anvisades 300 milj. kr. som ett kapitaltillskott till Statsföretag för att genomföra investeringen i Berol Kemis oxo-anläggning i Stenungsund. Investeringen motiveras främst av industripolitiska och sysselsättningspolitiska skäl. Den medför förbättrad försörjning med petrokemiska råvaror för Sverige eftersom butyraldehyden, som skall tillverkas i oxo-anläggningen, f. n. importeras. Investeringen ger vidare en säkrare sysselsättning på lång sikt i Stenungsund. Man får dessutom ett värdefullt tillskott till sysselsättningen under byggnadstiden.

Berol Kemi har under de senaste åren uppvisat stora förluster, och planeringen hos företaget koncentreras nu på åtgärder för att minska

---

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

förlusterna. De planer som företaget har för den framtida utvecklingen innebär att verksamheten i högre grad måste inriktas mot produkter med bättre konkurrenskraft och lönsamhet. Som en följd av denna inriktning genomförs inom företaget en rad strukturförändrande åtgärder. Däri ingår också Berol Kemis framtida aktiviteter i Domsjö.

Enligt vad jag har erfart kommer även i fortsättningen en viss del av butyraldehyden att transporterats till Berol Kemis fabrik i Domsjö som därmed får en mer långsiktigt säkerställd råvarubas för tillverkning av oxo-produkter. I Domsjö arrenderar Berol Kemi anläggningar och utrustning av MoDo. Personalen, f. n. ca 200 personer, är formellt anställd hos MoDo. När Statsförretag träffade arrendeavtalet med MoDo år 1973 förutsatte man att verksamheten i Domsjö skulle drivas under en tioårsperiod fram till år 1982. Den kemiska produktionen i Domsjö skulle avvecklas efter år 1982. Berol Kemi och MoDo håller f. n. på att förhandla fram ett nytt avtal som skulle innebära att verksamheten i Domsjö kommer att fortsätta. I propositionen om oxo-projektet förutsattes nämligen att vidareförädling kommer att ske i Domsjö. Enligt Berol Kemis bedömning kommer man att fortsätta att tillverka vissa produkter i Domsjö medan en del av tillverkningen kommer att flyttas till Stenungsund. Omstruktureringen kommer förmodligen att innebära en viss minskning av sysselsättningen i Domsjö. Jag vill understryka att några beslut om dessa åtgärder ännu inte är fattade och att förhandlingarna mellan Berol Kemi och MoDo fortfarande pågår. Avgörande för den fortsatta utvecklingen i Domsjö är naturligtvis att en överenskommelse med MoDo kan träffas på acceptabla villkor. Det är alltså f. n. inte möjligt att ange om den nuvarande sysselsättningen i Domsjö kommer att kunna upprätthållas.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation. Innan jag går närmare in på svarets innehåll kan jag inte underlåta att göra några reflexioner av sysselsättningspolitisk natur. Industrisysselsättning och arbetsmarknad hänger ju ihop.

Västernorrland har länge varit hårt drabbat av strukturförändringar i näringslivet. Det är länge sedan vårt län nåddes av några dyningar från högkonjunkturen. Lågkonjunkturens svallvågor har däremot alltid nått oss.

Det är nog överflödigt att undervisa industriminister Huss om det här. Han har ju i ett tidigare skede varit verksam i vårt län och känner länets problem hyggligt väl. Men några ord ytterligare: det finns en allmänt spridd missuppfattning, att sysselsättningsproblemen i Västernorrland är koncentrerade till Ådalen. Faktum är att arbetslösheten i Örnsköldsvik i dag ligger över länsgenomsnittet. Faktum är också att Örnsköldsvik under en tioårsperiod har förlorat över 2 000 arbetstillfällen. De har visserligen delvis blivit ersatta av andra, men bilden är alldeles tydlig: Örnsköldsvik som kommun har fått genomlida en omstrukturering som relativt sett varit vida större än de omskrivna varvsproblemen i Göteborg. Då är det begripligt att man i

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

kommunen kräver att staten direkt eller indirekt stöttar de hotade jobben också i Örnsköldsvik.

Nu står vi i det läget att ytterligare en arbetsplats hotar att försvinna helt eller delvis. Och hotet gäller inte bara de 200 anställda vid statsägda Berol Kemi. Det gäller mer än så. Inom kommunen finns också ett plåteballageföretag som har Berol Kemi i Örnsköldsvik som sin närmaste kund och som där får avsättning för 20 % av företagets produktion av helfat. Faller Berol Kemi bort faller också ett 15-tal anställda vid plåteballagefabriken bort, och vi vet ju vad det innebär om det blir bortfall just av de marginella jobben för ett företag: det kan vara helt avgörande för om plåteballagefabriken kan fortsätta efter en sådan smäll.

Industriministern ger inte mycket på hand i sitt svar. Han nämner de stora förluster som Berol Kemi dras med i sin helhet. Men nu är det ju så att Berol Kemis Domsjöfabrik inte alls går lika dåligt som huvudföretaget. Vi vet att i Domsjö går industritensiderna och cellulosaderivaten bra, och de spritbase-rade produkterna går hyggligt. Det är de s. k. oxo-produkterna, som sysselsätter hälften av styrkan i Domsjö, som går dåligt.

Men riksdagsbeslutet i våras, där statsföretag fick 300 milj. kr. i kapitaltillskott, förutsatte att investeringar skulle ske i Stenungsund, som i sin tur skulle trygga råvaruförsörjningen för oxo-produkter vid Domsjöfabriken och därmed förbättra lönsamheten.

Det finns alltså flera vad jag vill kalla goda bitar i Domsjöfabriken. Och då måste vi ju reda ut en sak: Det kan väl inte vara möjligt att Berol Kemi med eller utan industriministerns goda minne tänker flytta den lönsamma delen av produktionen från Domsjö till Stenungsund? Det vore horribelt. Vad sedan gäller oxo-projektet förutsätter väl riksdagsbeslutet att tillverkningen fortsätter vid anläggningarna i Domsjö. Eller gör det inte det?

Jag skall inte här och nu pressa industriministern på tolkningen av riksdagsbeslutet, som fattades så sent som i maj, men så mycket törs jag säga att ledamöterna på Norrlandsbankarna var alldeles övertygade om att med det beslutet tryggades framtiden för Domsjöfabriken. Utifrån den tolkningen har jag svårt att förstå att sysselsättningen vid Domsjöfabriken kommer att minska, som industriministern förmodar i sitt svar.

Men det finns komplikationer. Jag håller med industriministern om att Berol Kemis verksamhet i Örnsköldsvik kompliceras av det förhållandet att fabriksanläggningarna inte ägs av Berol Kemi utan arrenderas av Mo och Domsjö AB. De förhandlingar som nu pågår mellan de två bolagen omfattar emellertid även en försäljning av fabriksanläggningarna till Berol Kemi. Om dessa förhandlingar går i lås – och det finns anledning tro att de skall göra det – aktualiseras frågan om att bygga om och nyinvestera i Domsjö. Låt mig då få ställa en följdfråga: Är regeringen beredd att i detta nya läge positivt pröva frågan om lokaliseringsslån och bidrag till Berol Kemis fabrik i Domsjö? Jag vet att länsstyrelsen i Västernorrlands län, i varje fall landshövdingen, är positivt inställd. Är man lika positiv på regeringsnivå?

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det är av stor vikt att de anställda vid Berol Kemi i Örnsköldsvik liksom befolkningen i övrigt i detta område får klart besked om Berol Kemis framtid i Örnsköldsvik. Det svar som har avlämnats här i dag ger inget sådant besked. Oron för den framtida sysselsättningen är påtaglig och har varit det länge. Det hjälper inte att endast med ord som mera verkar vara undanflykter söka dämpa denna oro.

Jag framför ett pliktskyldigt tack för svaret på min fråga, som jag dock anser inte har blivit till fullo besvarad. Min fråga gällde vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi i Örnsköldsvik. På den frågan ger industriministern inget som helst svar.

Det nu avlämnade svaret är lika luddigt som det svar som den senast avlöste industriministern avgav på den fråga jag ställde i april i år om Berol Kemi i Örnsköldsvik. Men det kanske inte är att förvåna sig över, då det i Sverige numera är så att ministrarna kommer och går men departementspersonalen stannar kvar. Förutvarande industriministern gav svaret att det då, alltså i maj månad, inte var möjligt att avkräva Berol Kemi några besked angående den långsiktiga inriktningen, att företagsledningen måste få rimlig arbetsro och att det då inte förelåg planer på att lägga ned Berol Kemi i Örnsköldsvik. Svaret avsåg möjligen att lägga sordin på den omfattande oro som var förhärskande bland de anställda. Det hänvisades också till att en sammanhållen plan skulle vara klar i slutet av året.

Vi är inne i november nu. Styrelsen för Berol Kemi gavs arbetsro. För någon tid sedan kom den alarmerande uppgiften att det enligt beslut av styrelsen för Berol Kemi blir kraftiga nedskärningar av arbetsstyrkan i Örnsköldsvik. Det talades om att av de 220 anställda endast 20 kommer att bli kvar. Dessa alarmerande uppgifter har gjort att vi i dag är tre riksdagsledamöter som ställt frågor om den framtida sysselsättningen vid detta företag i Örnsköldsvik. I maj månad var jag ensam.

I industriminister Huss svar är undertonen mörk då det gäller Örnsköldsvik. Industriministern söker i någon mån förbättra intrycket av meddelandet om nedskärningarna i Örnsköldsvik, men tvingas ändå hänvisa till Berol Kemis bedömningar att en del av tillverkningen kommer att flyttas därifrån och att detta förmodligen kommer att innebära viss minskning av sysselsättningen i Örnsköldsvik. Dessa mjuka formuleringar döljer dock inte den kalla verkligheten. Efter detta svar av industriministern har de anställda i Örnsköldsvik, och även vi som ställt frågor i ärendet, inget annat att hålla oss till än tidigare meddelanden från styrelsen för Berol Kemi. Frågan är då om denna styrelse skall få bestämma över hundratals anställdas väl och ve. Det måste väl ändå vara regeringen som i sista hand har ansvaret – det gäller ju ett statsägt företag. Därför upprepar jag frågan, som jag enligt min mening inte har fått svar på: Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi i Örnsköldsvik?

Det skulle i detta sammanhang ha varit lockande att gå in på en detaljgranskning av industriministerns svar, men enligt min mening tjänar detta ingenting till. Det väsentligaste i sammanhanget är hur framtiden

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

---

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

kommer att gestalta sig för de anställda vid Berol Kemi i Örnsköldsvik. Det är ju detta frågan gäller. Skall det här området och därmed Norrland avfolkas ytterligare till förmån för områden söderut? Vi har i Norrland haft nog av denna snedvridna regionalpolitik.

En nedläggning av Berol Kemi i Örnsköldsvik kan komma att få följdverkningar. Jag avser härmed AB Hannells Industrier. Berol Kemi är en god kund hos denna industri. Det har redan förutskickats att om det kommer att hända något väsentligt vid Berol Kemi i Örnsköldsvik kommer möjligen produktion vid Hannells Industrier att förflyttas till Falkenberg. Ytterligare anställda och personer i Örnsköldsvik kommer att göras arbetslösa, och ytterligare en produktionsgren kommer att överföras från Ångermanland och Norrland söderut. Denna kedjereaktion har vi känt till tidigare, men vi vill gärna ha ett stopp på den.

Den av den tidigare industriministern aviserade långsiktiga planeringen av verksamheten vid Berol Kemi behandlades av företagets styrelse i mitten av september. Vid en presskonferens i anslutning till detta styrelsemöte förklarade företagets verkställande direktör vad planen innebar. Tidningarna redogjorde för vad som meddelades vid denna presskonferens. Planen innebar att antalet sysselsatta vid Berol Kemi i Örnsköldsvik skulle minska från nuvarande 220 personer till 80, ja, möjligen ända ner till 20 personer. Det är därför litet underligt att industriministern i dag, den 13 november, inte kan lämna några konkreta uppgifter i den fråga det här gäller. Det är ju två månader sedan Ralph Edebo, verkställande direktör för Berol Kemi, vid en presskonferens kunde lämna de alarmerande uppgifter som jag här har refererat till.

Statsföretag bör ta sitt ansvar. Berol Kemi sorterar under Statsföretag. Sist och slutligen är det regeringen som är och förblir den ansvarige. Och jag upprepar återigen frågan: Vilka åtgärder tänker regeringen vidtaga för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi i Örnsköldsvik?

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! I det svar som industriministern nu lämnat till oss tre frågeställare om verksamheten vid Berol Kemis anläggningar i Örnsköldsvik finns tyvärr ingenting som kan tydas som svar på min mycket entydiga fråga om industriministern delar uppfattningen att vidareförädlingen av oxo-produkter i Örnsköldsvik är avsedd att stärka den samlade verksamheten där.

I samband med den omstrukturering inom företaget som f. n. pågår har vissa uttalanden från företagsledningens sida skapat stark oro kring Domsjöanläggningens framtid. Nu har man emellertid försäkrat att några beslut om omflyttningar eller driftnedläggningar utöver en viss mindre del inte fattats. För varje tillverkningsdel i Domsjöanläggningen kommer att göras affärsmässiga lönsamhetsbedömningar. Därvid kommer samhällsintressena i möjligaste mån att beaktas, säger man från företaget sida. Att nu skapa något slags ödesstämning kring vad som kan komma att hända är därför något förhastat, även om oron finns i botten.

Däremot är det angeläget att grundläggande fakta för bedömningen klarläggs. Dit hör bl. a. tolkningen av riksdagens beslut om statens medverkan i finansieringen av det s. k. oxo-projektet i Stenungsund. Där kommer i hög grad samhällsintressena in i bilden. I proposition 1977/78:125 säger dåvarande industriministern ordagrant följande: "En viss del av butyraldehyden kommer även i fortsättningen att transporteras till Berol Kemi fabrik i Domsjö som därmed får en mer långsiktigt säkerställd råvarubas för tillverkningen av oxo-produkter."

Vid en ytlig bedömning kan det synas som om regeringen begränsade denna förstärkning till oxo-avsnittet. Minsta eftertanke säger att en så snäv tolkning inte kan vara möjlig. Förädlingen av butyraldehyd i Domsjö är bara en del av den totala produktionen. Dessutom kan förädlingen omfatta flera eller färre slutprodukter enbart ur butyraldehyd eller i kemisk förening med andra halvfabrikat. Vill det sig illa kan en förädling av butyraldehyd i Domsjö skäras ned, så att den klaras av 20-talet anställda eller kanske t. o. m. färre. Och det kan inte göra vare sig de anställda eller samhället däruppe särskilt tillfreds, när i dag över 200 anställda sysselsätts i dessa fabriker.

Tolkningen av propositionens anda och mening är därför från samhällsynpunkt mycket betydelsefull. Även de fackliga organisationerna fäster stor vikt vid att ingen oklarhet råder på denna punkt. Jag gjorde en personlig uppvaktning hos förre industriministern den 30 augusti i år. Han bar ju det närmaste ansvaret för propositionen. Han förklarade då utan att tveka att regeringen hade sysselsättningen som helhet i Domsjö i tankarna när man valde denna formulering.

Vad vore för övrigt naturligare? Om staten genom sina insatser stöder en produktgren i ett företag ökas förutsättningarna för övriga verksamhetsgrenar. Faller dessa bort raseras också basen för den del av produktionen som staten gett sitt stöd. Dessa båda faktorer är alltså avhängiga av varandra.

Jag måste därför på nytt ställa frågan till statsrådet: Delar industriministern uppfattningen att syftet med uppförandet av oxo-anläggningen hos Berol Kemi i Stenungsund för Domsjöfabrikens del skall vara att förstärka den samlade verksamheten? Det behöver inte framhållas att det är mycket angeläget att den nuvarande industriministerns svar inte avviker från hans företrädares.

Så några kommentarer i övrigt till det svar jag har fått.

Statsrådet betonar i sitt svar att avtalet mellan MoDo och Statsföretag var ett avvecklingsavtal. Det är i och för sig riktigt. Men man får inte lägga alltför stor vikt vid vad två avtalslutande parter vid en given tidpunkt är överens om. Många vindar har blåst sedan 1973, då avtalet slöts.

Man kan säga att svensk kemisk industri av den här typen har sin vagga i Domsjö. Förutom kloralkalifabriken och spritfabriken, som tillkom på 1930-talet, så byggdes den första pilotanläggningen för den egentliga kemiska industrin år 1940. Jag var själv en av de fyra först anställda vid den försöksanläggningen, och jag har fortfarande anknytning till företaget. Basråvaran var sulfitsprit. Denna verksamhet fick stor betydelse under 1940-talets avspärrningsår, och den kemiska forskning som växte upp kring

*Om åtgärder för
att trygga sysselsättningen vid
Berol Kemi AB*

industrierna har på flera områden haft banbrytande betydelse.

Den kemiska industrin är också ett viktigt led i ansträngningarna att öka differentieringen i den annars ensidiga begränsningen till skogsindustrin i många delar av Norrland. Genom den kemiska industrins lokalisering till Örnsköldsviksområdet har en rad andra företag vuxit upp.

Föregående talare har berört den saken, men endast nämnt att där finns en fattillverkare. Denna fattillverkare är f. ö. Skandinaviens nu största och har fabriker och huvudkontor i Örnsköldsvik, och man har på senare tid även uppfört fabriker på annat håll.

Industrin har tillkommit som en följd av behovet av emballage vid ortens kemiska industri, dvs. den nu aktuella Domsjöanläggningen. Jag var själv med om att ge företaget dess första order.

Det är inte bara den här emballage-industrin som är en följd av den kemiska industrins framväxt. Det gäller i kanske än högre grad den mekaniska industrin som specialiserat sig på syrafast apparatur och annan utrustning för kemisk industri som nu går till skilda branscher både inom och utom vårt land.

När vi på allt sätt söker skapa intresse för etablering av annan verksamhet till Norrland för att åstadkomma sysselsättning och därmed även öka differentieringen inom den industriella sektorn, så är det en paradox av högsta dignitet att från Norrland flytta verksamhet som har sitt ursprung där.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Låt mig kort beröra de inlägg vi nu lyssnat till.

Jag börjar med att knyta an till vad Rolf Sellgren anförde. Jag instämmer helt i hans uttalande att det inte finns anledning att diskutera detta i någon ödesstämning.

Jag instämmer vidare i hans uttalande – jag hade annars själv gjort samma konstaterande – att det här veterligen inte finns några beslut fattade i Berol Kemis styrelse som skulle innebära den drastiska minskning av sysselsättningen som det talats om. Mig veterligen har det över huvud taget inte fattats något beslut som påverkar de sysselsättningsproblem som vi nu skall besluta om.

Vi måste vara på det klara med att utgångsläget för Berol Kemi är att företaget enligt offentligt redovisade handlingar för icke så länge sedan befann sig i en sådan finansiell situation att man skulle ha varit likvidations-skyldig om man inte hade fått ett koncernbidrag från sin ägare, Statsföretag.

Det är klart att denna situation föranlett olika överväganden av den nya företagsledningen för Berol Kemi. Jag har vid samtal nyligen med företagsledningen fått en viss inblick när det gäller dessa överväganden. Beslut är inte fattat, och jag räknar med förnyade kontakter med företagsledningen framöver.

Vad som nu gör situationen oviss och som delvis är en förklaring till det som Sven-Erik Nordin, Gustav Lorentzon m. fl. sade är att jag i mitt svar inte

kunnat ge mycket på hand. Förklaringen till detta liksom till svårigheterna för företagsledningen att nu fatta beslut är att man vid Domsjöanläggningen är beroende av utfallet av de förhandlingar som pågår mellan å ena sidan Berol Kemi, å andra sidan MoDo såsom ägare av anläggningarna och, åtminstone formellt, arbetsgivare för de sysselsatta.

Det vore att försvåra situationen för Berol Kemi AB och att i onödan ge förhandlingsfördelar på hand för motparten, om jag i den rådande situationen gjorde mera bestämda uttalanden. Den måste få värka ut innan vi kan diskutera vidare. Så till vida råkar frågorna komma vid en något olycklig tidpunkt. Men jag försäkrar att jag är medveten om situationen i Örnsköldsviksområdet, inte så mycket på grundval av de tidigare erfarenheter som herr Nordin syftade på, eftersom läget på den tiden var mycket gott i Örnsköldsviksområdet. Det har försämrats, och jag är medveten om det ansvar som staten har som ägare av Statsföretag och Berol Kemi. Framöver kommer detta att ta sig uttryck, men jag är av skäl som jag nämnt icke beredd att för dagen göra några bestämda uttalanden.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det är klart att även den störste optimisten i denna kammare inte hade väntat sig att alla de här frågetecknen skulle rätas ut till några utropstecken. Det pågår ju förhandlingar som väl befinner sig i sitt slutskede. Hela tiden har jag fört mitt resonemang utifrån den utgångspunkten att förhandlingarna kommer att få ett från Berol Kemis synpunkt lyckligt slut.

Innan jag lämnar talarstolen vill jag gärna reda ut en sak som man har snurrat runt litet grand. Samtliga tre frågeställare har kommenterat riksdagsbeslutet från i våras. Vad innebar det riksdagsbeslutet egentligen? Under vilka förutsättningar gav riksdagen 300 milj. kr. till Statsföretag för genomförandet av oxo-projektet? Vad stod det för någonting i propositionen, och vad sade utskottet och riksdagen? Förutom vad Rolf Sellgren nyss citerade ur propositionen 125 är det på sin plats att citera litet mer. På s. 67 står bl. a. följande: "Den nya anläggningen kommer också att innebära bibehållen sysselsättningsnivå inom Berol Kemis oxo-beroende verksamhet, som f. n. sysselsätter ca 150 personer." Här kan man inte mena någonting annat än Berol Kemis oxo-beroende verksamhet över huvud taget, alltså också den i Domsjö. Eftersom varken utskottet eller riksdagen ändrade på propositionen är det, enligt min mening, alldeles klart att riksdagsbeslutet innebär att någon minskning av den verksamhet som är inriktad på oxo-produkterna i Domsjö icke skulle ske. Då återstår den lönsamma tillverkning som äger rum i Domsjö i dag. I mitt förra inlägg ställde jag faktiskt frågan: Är det verkligen meningen att ett statsägt företag skall flytta en vinstgivande verksamhet från en plats till en annan, från en plats med undersysselsättning till en som normalt har överhettad sysselsättning? På den frågan fick jag inte något svar av industriministern. Han menar måhända att även en sådan sak skulle förändra förhandlingsläget. Jag tror uppriktigt sagt inte det, men en sak är alldeles säker: vi får anledning att diskutera den här frågan flera gånger, om

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

inte här i kammaren så kanske vid en uppvaktning på industriministerns tjänsterum.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Industriministern säger bl. a. i sin replik att det inte finns några beslut fattade som är så drastiska som vi sagt att de är. Men vi har ju endast refererat till vad som har stått i svensk press. Då måste det vara något fel på verkställande direktören i Berol Kemi som kan delge en presskonferens uppgifter som lokalpressen kan slå upp på detta sätt. Här kan industriministern själv se rubrikerna över hela första sidan: "Berols planer katastrof för Domsjö. 140 jobb skall bort." I detalj talar sedan tidningen om hur det skall gå till. Möjligen kan det bli 20 jobb kvar. Planerna är färdiga.

Men hur kan då en människa som har en ansvarig post uppträda på detta sätt? Sedan står industriministern här och säger att det inte alls finns något belägg för de drastiska åtgärder vi talar om. Vi hänvisar bara till direktören för företaget. Är denne direktör oduglig när han uppför sig på det sätt han har gjort, något som skapat sådan oro i detta område och som är den direkta orsaken till att vi i dag är tre frågeställare i detta ärende här i kammaren? Våra frågor har helt orsakats av dessa tidningsuppgifter.

När detta var gjort, när tidningarna och massmedia i övrigt meddelats denne direktörs uppfattning om hur det skulle komma att se ut i Örnsköldsvik om en tid, så ger direktören order till personalchefen Göte Lind vid Berol Kemi i Örnsköldsvik att informera personalen. Denna information lämnades till de anställda den 20 september. Jag skulle gärna till riksdagens protokoll vilja läsa in vad som står i informationen: "Emedan vissa skillnader skenbart föreligger emellan de uppgifter, som lämnades vid informationsmötena i Domsjö och Stenungsund 1978-09-15 beträffande Domsjöfabrikens framtid, har jag av Berol Kemi:s VD Ralph Edebo bemyndigats lämna följande förtydligande:

De åttio kvarvarande personer, som omnämndes vid Stenungsunds informationen avser personal, som direkt eller indirekt är knutna till tillverkningen av cellulosaderivat och oktansyra. För denna personal är Berol Kemi beredd att taga det fulla arbetsgivareansvaret, om ett långsiktigt hyresavtal kan upprepas mellan MoDo och Berol."

80 personer skulle man ta ansvar för, men detta skulle ske först då man gjort ett fördelaktigt avtal med Mo och Domsjö. I annat fall svarade man inte för någonting alls.

Vad är detta för slags förtydligande att skicka ut till personalen? Det skapade ju ännu större oro! På slutet säger man på order från Ralph Edebo:

"För varje tillverkningsdel i Domsjöfabriken kommer affärsmässiga lönsamhetsbedömningar att göras i enlighet med de riktlinjer, som fastställts i styrelsebeslutet 1978-09-14." Lönsamhetskalkylerna är avgörande, och

---

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

sedan skickar man i väg norrlänningarna ut i arbetslöshet därför att man tydligen hoppas kunna producera billigare söderut. Ändå har det visat sig här under debatten att fabriken i Örnsköldsvik varit den lönsammare, under det att fabriken i Stenungsund under samma tid gått med 180 miljoner i förlust. Medvetet skall man lägga ned industrier i Norrland och följa den gamla linjen, som också refererades i morse i nyheterna i radion, nämligen att de 14 årens lokaliseringspolitik varit rena fördärvet för Norrland. Detta skall man alltså fortsätta med.

Arbetarna är oroliga. Här är ett uttalande från Pappersindustriarbetareförbundets avdelning med 900 medlemmar. Det är enhälligt antaget på ett möte, och jag skulle också gärna vilja till riksdagens protokoll läsa in detta uttalande: "Inom Ö-viks kommun där NCB, MoDoCell AB och Häggglunds & Söner är de dominerande industrierna är anbefallt såväl anställnings- som investeringsstopp, vilket gör att den nedåtgående sysselsättningstrend som nu råder, kommer inom överskådlig tid ej att kunna brytas.

Ett enhälligt beslut från avd. 108 kräver därför av AB Statsföretag att man tar sitt sociala ansvar och ser till att de nedskärningar vid kemiska fabriker i Domsjö som blir en följd av Berol Kemis beslut ej får verkställas förrän de produktionsgrenar som bortfaller ersättes med andra kemiska tillverkningar inom branschen så att nuvarande sysselsättning tryggas och helst utökas."

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag har avsiktligt begränsat min fråga till att gälla tolkningen av propositionen, eftersom jag är medveten om de förhandlingar och det utredningsarbete som pågår i det här sammanhanget. Men därför är det väldigt viktigt att man får klarhet i hur man skall tolka propositionens mening. Det står visserligen på en sida att projektet skall säkerställa den oxoberoende verksamheten, som har så och så många anställda – 150 osv. Ja, det kan det göra. Det kan fortsättningsvis som nu bli ca 150 i produktion, och det kan bli flera. Men därmed är inte sagt var den verksamheten är lokaliserad i sina enskildheter. Därmed finns det alltså ingen garanti för att man kan behålla sysselsättningsnivån i Domsjöanläggningen, och den frågan är ganska viktig att klarlägga när det gäller att tolka regeringens proposition och uttalandet om att projektet skall stärka tillverkningen i Domsjödelen.

Jag ser det som väldigt väsentligt att den nuvarande industriministern bekräftar att han har samma tolkning av den ordalydelse i propositionen som jag tidigare gett uttryck för och som jag har fått av den föregående industriministern vid mitt besök hos honom, nämligen att den här förstärkningen skall innebära ett stöd för sysselsättningen som helhet i Domsjöavdelningen. Jag begär bara det bekräftandet.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jag vill först konstatera att det är omöjligt för mig att veta vad den förre industriministern har sagt vid ett sammanträffande på två eller tre man hand. Handläggarna på departementet är emellertid inte medvetna om

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

att någon tolkning av den här innebörden har gjorts av den förre industriministern.

Nu gäller det vilken tolkning man skall göra av tryckta dokument, och då vill jag understryka att vad som sägs på s. 67 – det åberopades av Sven-Erik Nordin – väl endast innebär att oxo-projektet skall trygga sysselsättningsnivån inom Berol Kemi oxo-beroende verksamhet med ca 150 personer. Däremot säger det inte var.

Det väsentliga stycket är väl det som Rolf Sellgren har åberopat, nämligen det som börjar nederst på s. 68 och fortsätter upptill på s. 69 och där det sägs: "En viss del av butyraldehyden" – alltså den produkt som nu till stora kostnader importeras från Tyskland men som fr. o. m. slutet av nästa år kommer att tillverkas i Stenungsund – "kommer även i fortsättningen att transporteras till Berol Kemi fabrik i Domsjö som därmed får en mer långsiktigt säkerställd råvarubas för tillverkningen av oxo-produkter."

Om vi nu skall ägna oss åt bibelexegetik, kan jag ur de här formuleringarna inte lå ut annat än att de syftar på oxo-produkter men inte rimligen på cellulosaderivat, som är en annan produkt som tillverkas bl. a. av en etenoxid och som sedan sänds från Stenungsund till Domsjö. Det förefaller mig vara en annan sak. Om detta skall avgöras tolkningsledes måste jag komma till den något snävare tolkningen att stycket handlar om oxo-produkter – punkt och slut.

Men därmed är saken inte avgjord. K var står uppgiften att ta ståndpunkter, i första hand för det företag som har statsmakternas uppdrag att sköta den här verksamheten, nämligen Berol Kemi. I andra hand tillkommer den uppgiften dess moderbolag Statsföretag. Även regeringen kan komma in i den här bilden – men icke förrän den grundläggande förutsättningen har skapats genom ett avtal mellan MoDo och Berol Kemi som säkerställer Berol Kemi möjligheter att över huvud taget driva verksamhet i Domsjö.

Jag väntar med att ta kontakt med företaget till dess denna förutsättning föreligger. Jag väntar också till dess med att ge ett besked i denna kammare.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag måste naturligtvis respektera att statsrådet vill inta en något försiktigare hållning, eftersom han inte var med när beslutet i regeringen fattades och inte heller haft tillräcklig tid att sätta sig in i problematiken. Därför är det också ganska naturligt att han gör en tolkning efter ordalydelsen i propositionen.

Jag är emellertid inte nöjd med att det stannar vid detta. I mitt anförande sade jag att man där uppe sysselsätter över 200 anställda. En mindre del – men ännu i dag en betydande del – av de anställda är sysselsatta med förädling av butyraldehyd till diverse oxo-produkter: oktansyra, n-butanol osv.

Men om man drar ut konsekvenserna av vad som står i denna proposition kan det innebära att Berol Kemi är förpliktigt att skicka endast en viss mindre del av butyraldehyden till Örnsköldsvik för förädling. Det kan skäras ned till ett minimum, eftersom det här inte anges några gränser. Antag att

man hamnar på en kvantitet som kan sysselsätta ca 20 personer. Vad betyder dessa kvarvarande 20 anställda – både driftpersonal och servicepersonal – för att upprätthålla sysselsättningen i en industrialanläggning som kan ta upp ett flertal olika produktionsgrenar och som kan sysselsätta 200 personer eller mer? Det måste innebära att oxo-produktionen är ett stöd för den samlade produktionen där uppe. Om den övriga produktionen dras in, förändras förutsättningarna att behålla den produktion som är oxo-beroende. Det är detta som jag har velat föra in som en vidare och riktigare tolkning av vad som står i propositionen för att få fram vad regeringen egentligen menar.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det här är ju ingen dechargede-batt, och det är ingalunda min avsikt att nu ställa industriministern till svars för åtgärder, som han helt naturligt ännu icke hunnit vidta och som skulle strida mot riksdagsbeslutet.

Jag tycker ändå att vi tillsammans under den här debatten har rätt ut några saker.

Det är väl uppenbart att satsningen på 300 milj. kr. avsåg oxo-projektet. Det är väl också uppenbart att vad som sägs om en bibehållen sysselsättningsnivå hänger samman med vad föredraganden säger i propositionen, nämligen att råvaran skall transporteras till Domsjö och förädlas där. Så långt hänger det här beslutet ihop.

Jag har heller inte träffat på någon från det utskott som handlade den här propositionen som hade något annat intryck än att det var denna saken gällde. Men ingen drömde väl om att man ens skulle kunna tänka tanken att flytta vinstgivande verksamheter från Domsjö till Stenungsund. Det ansågs otänkbart. Men det som oroar mig högeligen under debatten i dag är att industriministern inte vill dementera eller ta avstånd från eventuella tankar i den riktningen. Det är det som gör att jag lämnar den här debatten med de stora frågetecknen just vid de frågorna. Till den förlustbringande verksamheten är det alldeles klart att riksdagen har tillskjutit medel och att man sagt att den skall fortsätta. Men den vinstgivande verksamheten riskerar man alltså att mer eller mindre tvångsmässigt få förflyttad från en svag region till en stark region. Det är det jag tycker är bekymmersamt.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag har under den här debatten ställt en rad frågor till industriministern utan att få något som helst svar, och det är väl onödigt att ställa fler frågor då den nye industriministern i det här avseendet är sluten som en mussla.

Men kanske det ligger till på det sättet, vad vet jag, att ärendet är så inflammerat att det inte går att diskutera i denna riksdag. Då är bara frågan: Varför gavs det ett sådant svar i maj månad, den 28 vill jag minnas att det var, att det bara var att ge Berol Kemi arbetsro så skulle allt ordna sig? Något annat svar kunde man inte lämna då, och i höst skulle vi alltså få en planering på lång sikt. Nu är det höst, och det har inte blivit någonting ändå. Nu är ärendet

Måndagen den
13 november 1978

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid
Berol Kemi AB*

så inflammerat att man inte ens kan svara på frågor, vi får inte ens diskutera frågeställningarna. Det skulle kunna äventyra de förhandlingar som pågår.

Jag har den bestämda uppfattningen, och det har jag sagt tidigare, att det här gäller att lägga sordin på det hela, att dämpa en opinion som håller på att växa fram i Örnsköldsviksområdet. Låt dem vänta så länge som möjligt i ovisshet, tala inte om för dem hur verkligheten är. Det var vad den verkställande direktören i Berol Kemi, Ralph Edebo, inte gjorde när han i september gick ut på en presskonferens och talade om att det möjligen kommer att bli bara 20 arbetare kvar vid Berol Kemi i Örnsköldsvik. Sedan fick han tydligen order från högre ort att detta måste dementeras. Det skedde genom brev till de anställda. I dag är frågan sådan att man inte längre får diskutera den.

Jag anser som det väsentligaste, och det håller jag fast vid fortfarande, att Statsföretag måste ta sitt sociala ansvar. Vi har nämligen sett hur privata företag, framför allt i det område jag själv kommer ifrån, Ådalen, har lagt ner verksamheten och faktiskt bildligt talat gjort hela området till en industriell kyrkogård. Samhället har trätt till och vi har fått några småindustrier som visserligen ekonomiskt går på knäna, men de har ändå skapat sysselsättning.

Man är orolig i Örnsköldsviksområdet, och man säger det öppet: Vi vill inte dela Ådalens öde och spela samma roll. Man anser sig vara på väg dit nu. Man trodde faktiskt att Statsföretag skulle kunna ordna sysselsättning i Norrland, i Ådalen och Örnsköldsvik. Men nu uppträder Statsföretag på ett helt annat sätt, precis som de privata av sämsta kvalitet gjorde: man lägger ner och flyttar över produktion till ett helt annat område, söderut. Och man gör det med ett företag som går med vinst! Man flyttar det dit där företaget gör de stora förlusterna. Det är det ingen människa begriper, framför allt gör inte vi det som är från Ångermanland. Därtill finns det, herr industriminister, i Örnsköldsviksområdet – vid Berol Kemi framför allt – en utbildad arbetarstam som kan sitt jobb inom den kemiska industrin, och det gäller ju att vidareutveckla denna kunskap och ha den som grund i stället för att lägga ner verksamheten och göra folk arbetslösa. Detta kan väl aldrig vara den nya regeringens och industriministerns mening? Jag hoppas, för er egen skull skulle jag till och med vilja säga, att det inte är fallet.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jag kan inte finna att den här debatten och mina svar ger någon grundad anledning till ökad oro eller till någon "ödesstämning" för att citera en av talarna. Vad jag gjort är att f. n. visa en återhållsamhet i uttalanden om dessa frågor grundad på två förhållanden: dels att det pågår förhandlingar där jag inte vill ge på hand åt statens motpart, dels att vi har en ny företagsledning som håller på att lägga upp en strategi för hur detta företag enligt dess mening skall drivas. När dessa förutsättningar har klarnat, vilket bör ske ganska snart, föreligger ett ändrat läge med större möjligheter till ståndpunktstaganden och uttalanden.

Låt mig avslutningsvis till herr Lorentzon säga att han säkert förstår, när han tänker efter, att jag inte rimligen kan eller bör här kommentera uttalanden som företagets verkställande direktör gjorde på en presskonferens där jag inte var närvarande och tidningsartiklar som för en stund sedan företeddes från talarstolen och som jag inte förut kände till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om konstgödseltillverkning i Norrbotten

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Eivor Marklunds* (vpk) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:29, till industriministern, dels *Filip Johanssons* (c) den 19 oktober anmälda fråga, 1978/79:54, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Eivor Marklund har frågat industriministern, dels hur han ser på den av vänsterpartiet kommunisterna föreslagna etableringen av konstgödseltillverkning i Norrbotten, dels om han är beredd att snabbt få fram tillräckliga utredningsresurser för att klargöra alla detaljer i förslaget samt om han är villig att tillskjuta erforderliga medel härför.

Filip Johansson har frågat industriministern om planerna på en fabrik i Luleå för tillverkning av ammoniakprodukter har kommit i ett sådant läge att ett besked kan lämnas om när och hur projektet kan förverkligas.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen och frågan. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

I ett svar på en interpellation av Eivor Marklund anförde dåvarande industriministern, statsrådet Nils G. Åsling, den 1 december 1977 att han avsåg att inom departementet låta granska en utredning av AB Götaverken om ett eventuellt ammoniakverk i anslutning till Norrbottens Järnverk AB:s, numera Svenskt Stål AB:s, anläggning i Luleå. Han förklarade sig beredd att förorda stöd till sådant projekt, om samhällsekonomiska skäl talade för projektet och behov av stöd uppkom.

Den granskning som företagits visar att en ammoniakfabrik inte kan anses ekonomiskt försvarbar. Däremot kan en produktion av kvävegödselmedlet urea vara av intresse. Koksugngasen i Luleå är väl lämpad för tillverkning av urea.

Världsmarknaden för urea kommer under lång tid att karakteriseras av stor osäkerhet om hur stor del av utvecklingsländernas behov som kommer att tillfredsställas från egna ureafabriker. Det ekonomiska utbytet av en ureafabrik kommer därför att vara beroende av det marknadspris och det kapacitetsutnyttjande man erhåller. Någon entydig bedömning av dessa frågor kan f. n. inte göras.

Mot denna bakgrund har jag förståelse för om SSAB väljer att använda överskottsgasen för kraftvärmeproduktion. Inom överskådlig tid är avsättningen av energi oproblematiske. En säker intäkt för värmeleveranserna ökar dessutom anställningstryggheten för de anställda vid SSAB Luleå. Det stöd

*Om konstgödsel-
tillverkning i Norr-
botten*

som skulle behövas för att påverka SSAB:s beslut till förmån för en ureafabrik har bedömts vara så stort att jag inte anser det rimligt att föreslå att ett sådant ges.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Samma dag som en ny larmrapport om situationen i Norrlandslänen formulerar alternativen "total avveckling eller rejäla satsningar", är det nära till att uppfatta ett interpellationssvar sådant som det föreliggande som ett stöd för avvecklingsalternativet. Att ett svar är kortfattat behöver i och för sig inte betyda att det inte behandlar ställda frågor på ett seriöst sätt. Men i det här fallet måste jag nog ifrågasätta om man på departementet över huvud taget ägnat en allvarlig tanke åt de frågor som interpellationen ställer. Rolf Wirtén talar i svaret om helt andra saker och hamnar utifrån det i beskedet att han inte anser det rimligt att föreslå stöd.

Det är inte bara forskare som inser allvaret i Norrbottens situation. Från allt fler håll i länet ställs nu krav på målmedvetna satsningar på länets näringsliv. En otrygg tillvaro i samhällen som står och faller med basnäringarna, en tilltagande utflyttning och en arbetslöshet som är fyra gånger så stor som i övriga delar av landet – det är faktorer som gett skärpa åt kraven och uppfordrat till konkret prövning av olika möjligheter att skapa förädlingsindustrier i länet.

Vpk:s förslag om ammoniakfabrik i anslutning till koksverket i Luleå och om tillverkning av konstgödsel (NPK) i Norrbotten är en sådan konkret möjlighet. De förutsättningar för sådan tillverkning som jag redovisat i min interpellation borde ha fått en mer ingående bedömning än vad som kan utläsas av svaret.

Regeringen borde ju rimligen ha andra och större resurser för en sådan bedömning än vad vpk:s Norrbottendistrikt har, och ändå hävdar jag att vårt partidistrikt uppenbarligen arbetat betydligt mera ingående och seriöst än vad man på departementet har funnit anledning att göra.

Till dessa förutsättningar hör att alla ämnen som behövs för tillverkningen finns i Norrbotten. Mineralutredningen har på flera ställen i sitt betänkande framhållit att handelsgödsel är en lämplig produkt att framställa på basis av de tillgångar som finns.

Apatit finns i Kirunamalmen, och beslut om anrikning är redan taget. Aitikgruvan har kalium, som kan utvinnas med lakningsteknik. Kväve kan man få ur överskottsgasen vid koksverket i Luleå. Kalksten finns på flera ställen i Norrbotten (t. ex. Norvijaur, Masugnsbyn och Prästholm). Den svavelsyra som behövs kunde man få fram genom att sintra Kaunisvaaramalmen, vilket skulle öka motiven för att bryta den. Talk förekommer rikligt i Lautakoski. Aitik har också turmalin, ur vilket spårämnet bor kan utvinnas. På andra håll i länet har man förekomster av koppar, järn, mangan och andra mineraler som behövs för att ett komplett fullgödsel skall kunna framställas.

Det här uppfattas med all rätt som starka argument för en tillverkning av

det slag som föreslås. Det är argument som inte förlorar i styrka därför att även industriverket tagit fram dem. Mot den bakgrunden kan man undra om skälet till att arbetsmarknadsministern får svara på interpellationen är att det skulle vara svårare för industriministern – som frågorna alltså riktats till – att gå emot industriverkets och mineralutredningens egna argument. Det som Rolf Wirtén nu mest uppehåller sig vid i sitt svar är möjligheterna att framställa ett enkelt kvävegödningsmedel. Men interpellationen handlar inte alls om detta utan just om framställning av fullgödsel.

Statsrådet hänvisar till det svar jag fått på en tidigare interpellation. Det föranleder mig att konstatera att Nils Åsling uppenbarligen tog allvarigare på frågan och uttryckte, bl. a. ur jordbrukarsynpunkt, intresse för det gödningsmedel som det här handlar om.

Jag skall inte här upprepa den statistik som jag redovisat i interpellationen och som visar det svenska jordbrukets beroende av importerade färdigprodukter och råvaror. Jag skall bara understryka att jordbruksdepartementet och olika miljövårdsorganisationer efterlyst bättre och miljövänligare gödningsmedel. De som nu används är av dålig kvalitet och har en starkt försurande effekt i den miljö där de används. Cementkoncernen har också i en utredning visat att användningen av de nuvarande medlen innebär ett ökat behov av kalkning i jordbruket med inte mindre än 40 % jämfört med när man använde medel som tidigare tillverkats i Sverige.

Nyligen har det publicerats uppgifter om kadmium som cancerframkallande medel. Kadmium förekommer rikligt i de importerade ämnen som nu används för gödning. Användning av fosfor ur Kirunamalmen skulle kraftigt minska dessa cancerrisker. Det finns alltså ett verkligt behov av ett nytt och bra gödningsmedel.

I interpellationssvaret talar statsrådet om en granskning som företagits av en utredning om ammoniakverk vid NJA i Luleå. Denna skulle visa att en sådan tillverkning inte kan anses ekonomiskt försvarbar. Eftersom Rolf Wirtén inte funnit anledning att närmare redogöra för denna granskning utgår jag ifrån att den är behäftad med samma brister som den som utförts på uppdrag av Norrbottendelegationen. När den gjordes var det inte allmänt känt att alla råvaror för NPK finns i Norrbotten. Den tekniske utredaren har sålunda i sin bedömning inte haft med förekomsten av kalium i Aitik. Utredningen kommer trots detta fram till att ammoniak tillverkning anses vara ett av de mest passande användningsområdena för överskottsgas från koksverk, och att sådan hantering nu åter har aktualiserats.

Andra brister i gjorda granskningar har kommit fram under de förhandlingar som alljämt pågår mellan SSAB:s ledning och företrädare för Metallfacket. Så har det i jämförande kalkyler mellan gasens användning för kraftvärmeverk och ammoniak tillverkning från SSAB:s sida hävdats att investeringskostnaderna för kraftvärmeverket skulle uppgå till 260 miljoner. Vid senare genomgång har det visat sig att kostnaderna i stället rör sig om 354 milj. kr. – en avsevärd skillnad alltså.

I driftskalkylen har man vidare räknat med priset på elström i 1983 års priser, medan man tagit upp dagens priser på ammoniak. Man har inte ens

Måndagen den
13 november 1978

*Om konstgödsel-
tillverkning i Norr-
botten*

tagit hänsyn till indexuppräknings. Sådana saker förvrider givetvis resultatet, men det är kanske det man velat.

Nu pågår som sagt förhandlingar och enligt uppgift finns det ytterligare ett tiotal punkter där man inte gör samma bedömningar.

När Norrbottendelegationen beslutade ställa medel till förfogande för en utredning, gick uppdraget till SSAB som i samarbete med facket skulle företa utredningen. De fackliga representanterna gavs dock i det läget aldrig möjlighet att delta. Senare har man från företagsledningens sida betonat att alla nya uppslag skall prövas positivt. Metallavdelningen har också fått ett skriftligt löfte om att inget beslut skall fattas innan de företagsekonomiska konsekvenserna av båda alternativen är klarlagda.

Även om arbetsmarknadsministern, som sagt, talar om annat, så kan ändå svaret uppfattas som ett ställningstagande emot en sådan utveckling som bl. a. de fackliga representanterna kräver. Detta är speciellt märkligt som det från SSAB:s sida, såvitt jag vet, inte gjorts gällande att det handlar om något antingen—eller beträffande kraftvärme—ammoniaktillverkning. Jag förstår alltså inte formuleringen att SSAB "väljer att använda överskottsgasen för kraftvärmeproduktion".

En bit av det projekt som diskuteras borde intressera arbetsmarknadsministern alldeles speciellt, nämligen frågan om sysselsättningstillfällen. Mellan SSAB och facket är man överens om att tillverkning av ammoniak i anslutning till koksverket skulle ge mellan 80 och 100 nya arbetstillfällen. Om gasen däremot används för kraftvärmeverk kan effekten ur sysselsättnings-synpunkt för Luleås del bli negativ.

Till bedömningen av hur gasen skall användas hör dessutom det faktum att en satsning på NPK-tillverkning gör att frågan om ammoniak kommer i ett annat läge. Detta har även Norrbottendelegationen kommit fram till. Marknadsbedömningarna i dess tidigare utredning blir annorlunda om man startar NPK-framställning, eftersom avsättningen för ammoniak då är säkrad.

För vpk:s del finner vi att så mycket återstår att pröva att vi kommer att förnya kraven på att utredningsresurser ställs till förfogande och medel tillskjuts. Då hoppas jag att industridepartementet gör de bedömningar som förslaget är värt. Däremot har jag naturligtvis ingenting emot att arbetsmarknadsministern ger sig tid att allvarligt bedöma sysselsättningseffekterna runt om i ett svårt utsatt län. Sysselsättningseffekter får det här projektet – det är alldeles uppenbart.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Även jag vill tacka statsrådet för det svar som lämnats på interpellationen och på den fråga som jag har ställt.

Låt mig inledningsvis säga att vi självfallet inför denna fråga som inför alla andra har mycket stor respekt för de ekonomiska bedömningar som måste göras och som skall ligga som underlag för ett projekt som detta.

Jag kan ändå inte underlåta att göra bedömningen att de undersökningar som är gjorda är behäftade med omfattande brister när det gäller möjlighe-

terna på lång sikt av en ekonomisk utvidgning av projektet i fråga. Man har inga säkra möjligheter till avsättning för de produkter som skulle ingå i projektet. Ta t. ex. en sådan sak som apatiten! Hur länge har man goda avsättningsmöjligheter för den produkten ifrån våra gruvor? Sådant finns ju ingen garanti för.

Jag har ställt frågan om ammoniakstillverkning, men självfallet måste i en bedömning också ingå möjligheten att få en fullgödseltillverkning i länet. För jordbruket skulle detta ha utomordentligt stor betydelse, inte bara i Norrbotten utan i hela vårt land. Jag skall inte ge mig in på att upprepa vad Eivor Marklund har sagt och som jag i stora delar kan instämma i.

Jag menar att det är angeläget att man inte bedömer arbetsmarknadsministerns uttalande i slutet av interpellationen så att denna fråga nu skulle vara utagerad. Jag hoppas statsrådet i ett senare inlägg kan bestyrka att denna fråga inte är avförd utan att man från departementets sida är beredd att föra den vidare och fortsätta utredningsarbetet. I en fråga som denna måste självklart arbetsmarknadssituationen i Norrbotten väga utomordentligt tungt. Jag har nämnt tidigare att jag har stor respekt för de ekonomiska bedömningarna när projekt skall startas, men självfallet måste de samhällsekonomiska skälen väga utomordentligt tungt, speciellt i ett län som är så drabbat av arbetslöshet som Norrbotten är f. n. Vi får dagligen uppleva situationer med utomordentligt stora satsningar av regionalpolitisk karaktär. När det gäller att behålla sysselsättningen har det nämnts belopp som har varit otroliga för några projekt i detta land. Då måste man fråga sig om det inte finns skäl för statsmakterna att allvarligt överväga hur stor insats man vill göra för att i ett av arbetslöshet så drabbat län starta ett företag som långsiktigt kan ge sysselsättning av inte obetydliga mått.

Jag skall inte orda vidare i denna fråga. Jag vill bara av arbetsmarknadsministern få bestyrkt att man vill fortsätta utredningarna och planerna för en fabrik av den här typen uppe i Luleå. Jag vet att Norrbottensdelegationen inte ser detta som en avslutad undersökning, utan man har för avsikt att fortsätta. Denna debatt får därför inte avslutas med det intryck man skulle kunna få genom sista biten i statsrådets svar.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag är överens med interpellanten och frågeställaren om att arbetsmarknadsläget i Norrbottens län är besvärligt. Man kan nog säga att det är besvärligare än i de flesta andra län i vårt land. Det finns ingen motsättning oss emellan på den punkten. Länet kräver särskilda insatser för att vi skall komma till rätta med svårigheterna. Det är också vad regeringen försöker att göra på olika sätt.

Det centrala är naturligtvis, i Norrbotten som på andra håll i vårt land, att få till stånd en produktion som har en marknad och som ger en naturlig och riktig sysselsättning för de boende i området. Att man i dag har en så betydande svårighet uppe i Norrbottens län beror till stor del på de förväntningar som skapades i och med planeringen för Stålverk 80 och de svårigheter den planeringen har lett in länet i. Hade det baserats på en riktig

---

*Om konstgödsel-
tillverkning i Norr-
botten*

planering och en hållbar marknadsföring hade vi naturligtvis i dag haft en annan situation i Norrbotten. Men så var icke fallet, och därför är det en betydande överkapacitet i Luleåområdet som på något sätt måste klaras av.

Vi vill naturligtvis göra allt för att hjälpa SSAB-Luleåverken till annan, framtidsinriktad aktivitet som ger tryggad sysselsättning på sikt. Då är det i och för sig riktigt att man funderar i de termer som Eivor Marklund gjorde: Kan man få till stånd vidareförädling av de råvarutillgångar som finns inom länet? Jag har inget att invända mot det. Jag tycker det var en bärande princip i Stålverk 80, och den skall man naturligtvis tillämpa i alla branscher som förekommer i detta län. Men en grundförutsättning för att gå in med full kraft i ett projekt är dock att man är övertygad om att det har en bärighet på sikt. Vi orkar inte göra ett misstag till i detta län – för ett misstag är vad som har gjorts.

Eivor Marklund säger att det inte har funnits en enda allvarlig tanke på departementet när man har granskat detta material. Det är naturligtvis en förfärande överdrift, och jag hoppas att Eivor Marklund är beredd att ta tillbaka den. Det är klart att tjänstemännen på industridepartementet har granskat frågan mycket ingående med stor sakkunskap, och det har lett fram till det resultat jag här har redovisat.

Eivor Marklund hänvisar till Nils G. Åsling, och jag är övertygad om att han på denna punkt, med det sakmaterial som har presenterats, skulle ge samma svar som jag har gjort. Jag har helt nyligen tagit över denna enhet från industridepartementet, som Eivor Marklund väl känner till, och jag baserar svaret på samma underlag som Nils G. Åsling var med om att arbeta fram. Oss emellan finns ingen skillnad i bedömning av detta, det är jag helt övertygad om.

Jag vill för Filip Johansson, som förde fram en hel del kloka synpunkter, påpeka betydelsen av att man har respekt för de ekonomiska realiteter som finns i bedömningarna. Det tror jag måste vara centralt, och där har vi samma uppfattning. Vidare sade Filip Johansson att marknadsutsikter är svårbedömda i många avscenden, och det gäller naturligtvis också konstgödsel – vilken volym det finns avsättning för och vilka möjligheter det finns att sälja den till ett rimligt pris. Det är mycket stor osäkerhet framöver när det gäller att göra en bedömning av just den marknaden.

Det fanns alltså mycket i Filip Johanssons inlägg som visar förståelse för de svårigheter vi har när vi skall bedöma utredningsmaterialet. Filip Johansson ville helst att jag skulle säga att man inte är färdig med denna fråga, och det kan jag väl hålla med om till en del. Här pågår ett fortsatt utredningsarbete. Det som i dag tycks vara ganska klart är att ammoniak-tillverkningen icke är ekonomiskt möjlig men att, som det står i svaret, produktionen av kvävegödselmedlet urea är av intresse. Det är just en sådan bedömning som alltfört kan ske inom SSAB:s ledning.

Det som i det här sammanhanget också förs fram är kraftvärmeverket, och det är, Eivor Marklund, också något som ger en betydande sysselsättning inom området. Det synes i dag vara en betydligt bättre framgångsväg för att ge

trygghet i jobbet för dem som är verksamma inom SSAB i Luleå. Det finns därför avgörande skäl som talar för just detta alternativ. Men ett beslut av SSAB att bygga ett kraftvärmeverk utgör inget hinder för att också pröva frågan om en fullgödselmedelsfabrik i Norrbotten. Man kan överväga en produktion av fullgödselmedel där de tillsatsvaror som inte med fördel kan tillverkas i Norrbotten inköps på världsmarknaden. Enligt vad jag erfarit ämnar Norrbottensdelegationen – Filip Johansson var också inne på det – låta företa en marknadsundersökning i den riktningen beträffande fullgödselmedel.

Herr talman! Jag tror att jag med detta i stort sett har kommenterat de synpunkter som här har förts fram.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag kan inte befria mig från intrycket att det svar jag fått på min interpellation ligger väl i linje med de svar på andra interpellationer som har levererats tidigare i dag. Regeringen ser uppenbarligen inte sysselsättningsfrågorna och frågan om utvecklingen av landets ekonomi som något som man skall prioritera. Man ligger lågt av någon anledning. I väntan på vad? skulle jag vilja fråga.

Rolf Wirtén säger att det handlar om att det man producerar också skall ha en marknad. Ja, visst! Men vad jag efterlyser är ju en prövning av om det finns en marknad eller inte. Rolf Wirtén säger i sitt skriftliga svar att man inom departementet har gjort en granskning, men han redovisar inte med ett enda ord vad denna granskning gått ut på och vilket resultat den har givit.

Rolf Wirtén nämnde i sammanhanget de förväntningar som väcktes i Norrbotten med anledning av Stålverk 80 och att vad jag här tagit upp skulle vara några slags efterdyningar efter vad som hände i samband med att detta projekt skrotades. Till detta vill jag säga att det projekt jag tagit upp i min interpellation och som förts fram också på andra sätt är ju ett av de projekt som man från SSAB-ledningens sida sagt sig vilja pröva positivt just med hänsyn till effekterna av strukturomdaningarna i samband med att man skrotade Stålverk 80. Men arbetsmarknadsministern är alltså beredd att redan nu avfärda projektet, utan att ge så mycket mera på hand.

Sedan begär Rolf Wirtén att jag skall ta tillbaka vad jag sade när det gäller behandlingen av interpellationen. Men jag är faktiskt inte beredd att göra det. Arbetsmarknadsministern hävdar visserligen nu att departementet med stor sakkunskap har behandlat de frågor jag tagit upp, men behandlingen har uppenbarligen inte skett med samma sakkunskap som funnits hos oss i ett litet partidistrikt, hos facket – Metall vid NJA – eller bland de ledamöter i Norrbottensdelegationen, som efter vad jag förstår har spolat tidigare utredningar därför att man tycker att det finns mera att ta fasta på i denna fråga.

Jag tycker att Rolf Wirtén borde ha bjudit på så pass mycket att han i sitt svar tagit med en mening om att man skall fortsätta det utredningsarbete som redan pågår. Han gav nyss ett sådant besked, men det skedde först efter press från Filip Johansson.

Kraftvärmeverket skall ge betydande sysselsättning, säger Rolf Wirtén. Enligt de uppgifter jag har från Luleå blir effekten precis den motsatta. Man kan således t. o. m. förvänta sig viss nedgång av antalet sysselsatta, om man använder gasen för detta ändamål.

Jag gav i mitt tidigare anförande uttryck för en viss förundran över att ett uppenbart industriärende behandlas av arbetsmarknadsministern. Arbetsmarknadsministern sade att han förutsatte att jag kände till att det fanns en sådan arbetsfördelning. Jag gjorde uppenbarligen inte det, utan när jag fick besked av kammarkansliet att det var Rolf Wirtén som skulle svara på min interpellation, då trodde jag att det berodde på att man mest tagit fasta på att det projekt jag behandlade skulle medföra nya arbetstillfällen, men så är det ju inte.

Varken i sitt första anförande eller i sitt genmäle nyss har herr Wirtén på något sätt berört detta, som borde vara hans främsta intresse. Vi har tidigare upplysts om att industriministern, av kända orsaker, inte kan delta i handläggningen av vissa frågor, och man undrar då om detta kanske är ett sådant ärende.

Rolf Wirtén talar fortfarande inte så mycket om vad det är för granskning han hänvisar till i sitt svar. Ett faktum är ändå att denna, som utförts på Norrbottensdelegationens uppdrag under brådska och i semestertider, som jag sade har spolats av delegationen, som nu söker nya möjligheter att arbeta vidare under delvis andra förutsättningar. Är då inte Rolf Wirtén beredd att ta vara på de ändrade förutsättningar som föreligger och direkt uttala att detta arbete kommer att fortgå?

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag är väl medveten om behovet av en marknad för de produkter som tillverkas. Låt mig ändå säga att såväl urea som fullgödsel är produkter, som med största sannolikhet kommer att ha en marknad lång tid framöver. Urea är en ny produkt som säkerligen kommer att få större och större användning efter hand. Därför bör man nog kunna se relativt positivt på marknadsförutsättningarna för dessa bägge produkter. Förutsättningen härför är att de kan tillverkas på en konkurrenskraftig prisnivå, och de möjligheterna bör inte vara sämre än på andra håll i ett län som Norrbotten, som har god tillgång till den råvara och också till den energi som behövs för tillverkning av sådana produkter.

Låt mig sedan i frågan om kraftvärmeverk eller gödseltillverkning säga att det, såvitt jag kan förstå och enligt vad de källor jag försökt ösa ur har givit besked om, inte behöver vara någon konflikt mellan dessa båda företeelser. Bägge bör kunna ha en plats vid anläggningen i Luleå, och detta skulle självfallet ge ännu större trygghet och ökad sysselsättning för de människor som finns däruppe.

Till sist vill jag framföra ett tack för att vi fick ett besked om att statsrådet är beredd att medverka till att fortsatta utredningar på detta område genomförs.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är naturligtvis inte så, Eivor Marklund, att vi har givit sysselsättningsfrågorna minskad prioritet. Om Eivor Marklund går igenom de regeringsdokument som hittills har presenterats, skall hon finna att det i nästan varje sådant framhålls att sysselsättningen är den fråga som vi sätter främst. Det framgick också av mitt föregående inlägg att jag på den punkten inte har någon annan uppfattning än den Eivor Marklund har pläderat för, dvs. att Norrbottens län behöver mycken hjälp för att hålla sysselsättningen i gång. I det avseendet står jag fast vid vad jag sagt här och vad regeringen i sin helhet har uttalat i andra sammanhang. Men en punkt där våra uppfattningar möjligen skiljer sig när vi nu försöker skapa permanent sysselsättning är att jag menar att det skall ske på en realistisk nivå. Det vidhåller jag, och jag menar att man inte skall gå ut med luftiga löften utan vara någorlunda säker på att kunna föra utlovade projekt i hamn.

Får jag också säga att detta inte innebär något definitivt avfärdande av tillverkningen av konstgödsel i Lulå. Jag sade redan i mitt föregående inlägg – och det har Filip Johansson tagit fasta på – att man har möjlighet att, efter att som ett första alternativ ha gått den väg som jag f. n. tror mest på, kraftvärmeverksvägen, senare också pröva tillverkning av konstgödsel. Och om den marknadsbedömning som Filip Johansson gjorde i sitt senaste inlägg är riktig, blir förutsättningarna också bättre framöver för sådan tillverkning. Vi har alltså inte definitivt sågat av denna möjlighet, utan Norrbottensdelegationen skall fortsätta sina undersökningar.

Vidare har Eivor Marklund tagit upp en diskussion om varför det är jag som besvarar den här frågan. Det är ganska enkelt. Skall det ges något stöd blir det sannolikt som någon form av lokaliseringstöd, och det har jag i enlighet med den nya arbetsfördelningen inom regeringen att handlägga. Det här är alltså mitt ärende. Så enkelt är det.

Jag tror att vi lugnt kan konstatera att regeringen har försökt anvisa en för de anställda trygg väg, en väg som ger bästa möjliga trygghet i jobben, nämligen att man bygger ut ett kraftvärmeverk.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Äntligen har jag i det som Rolf Wirtén säger i dag funnit någonting som jag känner anledning att tacka för. Rolf Wirtén menar att det inte är uteslutet att man också senare prövar tillverkning av NPK. Det är ungefär vad jag hade hoppats att arbetsmarknadsministern skulle säga i sitt skriftliga svar, för just NPK-gödningsmedel är det som ger speciell anledning att se positivt på de marknadsförutsättningar som man naturligtvis anser sig böra ha för att satsa på ett sådant här projekt. Råvarutillgångarna, som Filip Johansson nämnde, är en annan sådan faktor.

Sedan kan vi hur länge som helst fortsätta att diskutera hur jag och hur Rolf Wirtén bedömer regeringens prioritering av sysselsättningstillfällena. I det jag sade nyss anknöt jag till vad som har sagts tidigare i dag i svar på interpellationer om varvsindustrin, boardtillverkning m. m., där man också i svaren, såvitt jag uppfattat det, har legat mycket lågt i fråga om att ta ställning

till vad interpellanterna har velat få fram.

När nu Rolf Wirtén talar om en realistisk nivå skulle jag vilja fråga om en realistisk nivå är att behålla Norrbotten på elfte plats när det gäller att satsa på sysselsättning i länet, för det är vad man i den här larmrapporten från Umeå universitet, som presenterades i går kväll och i morse, har kommit fram till. Är det en realistisk nivå, så är det inte en nivå som vi som arbetar för Norrbottens framtid godkänner.

Sedan förklarar Rolf Wirtén att han tar hand om detta ärende därför att det kommer att handla om lokaliseringsstöd. Jo visst, men det handlar ju också om en industriell utveckling i ett län som verkligen behöver industriell utveckling, och därför borde det väl också ha varit industriministerns sak att säga något om hur man uppfattar en sådan här satsning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Tommy Franzéns* (vpk) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:34, dels *Gunnel Jonängs* (c) den 26 oktober anmälda interpellation, 1978/79:55, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av bl. a. de under hösten redovisade arbetslöshetstalen för ungdomar har Tommy Franzén och Gunnel Jonäng i var sin interpellation ställt ett antal frågor kring ungdomsarbetslösheten. Jag besvarar de två interpellationerna i ett sammanhang.

Tommy Franzén frågar hur regeringen förklarar ungdomsarbetslösheten och vilken långsiktig målsättning regeringen har för ungdomarnas sysselsättning. Vidare frågar han vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att skaffa ungdomen bestående jobb och om jag anser att den s. k. ungdomsdelegationen fyller den uppgift som avses i direktiven samt slutligen om invandrarungdomar under 20 år skall ges samma möjlighet beträffande språkundervisning som de som är över 20 år.

Gunnel Jonäng frågar om hur regeringen mera långsiktigt ämnar ta itu med de numera permanenta ungdomsarbetslöshetsproblemen.

Som interpellanterna framhåller har arbetslösheten bland ungdomar legat på en i förhållande till den totala arbetslösheten hög nivå under hela 1970-talet. Med undantag för vissa perioder har antalet arbetslösa ungdomar också ökat under denna period. Utvecklingen är inte unik för Sveriges del, vilket bl. a. belyses av att ungdomsarbetslösheten inom OECD-området legat på ca 10 % under de senaste åren. I vårt land har vi lyckats begränsa arbetslösheten bland de unga till 4 à 5 %.

Bakgrunden till den nuvarande arbetslösheten bland ungdomar är inte enbart den långt utdragna lågkonjunkturen. Strukturella förändringar i vårt näringsliv har gjort att arbeten som tidigare var naturliga inkörsportar för ungdomar har försvunnit. Tekniska förändringar ställer samtidigt högre krav

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

på utbildning, vilket ytterligare har påverkat de ungas möjligheter när de första gången söker sig ut på arbetsmarknaden.

Den konjunkturuppgång som vi nu kan vänta kommer att ha positiv inverkan på de ungas möjligheter att få arbete, men alla svårigheter vad gäller övergången skola-arbete kommer inte att lösas härigenom. Det finns i detta sammanhang anledning erinra om att vi under de närmaste åren kommer att få snabbt växande ungdomskullar.

De problem jag här kortfattat redogjort för utgjorde bakgrunden till den proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslöshet som riksdagen tog ställning till i våras. Ungdomsdelegationens tillkomst och arbete skall också ses mot denna bakgrund. I propositionen betonades att åtgärder för att underlätta övergången mellan skola och arbete måste vidtas på både kort och lång sikt.

På kort sikt kommer arbetsmarknadspolitiska åtgärder av det slag regering och riksdag beslutat om att ha stor betydelse. Jag tänker då bl. a. på en förstärkt arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning och praktikarbeten. Dessa åtgärder har visat sig vara effektiva instrument för att stödja ungdomarna.

På lång sikt kommer insatser för en samhällsekonomi i balans och förändringar inom skolans ram att få störst betydelse. Ett konkurrenskraftigt näringsliv som kan ge både arbete och resurser för att bygga ut barnomsorg, äldreomsorg och en bättre sjukvård utgör grunden för fortsatt välförstånd. Även om jag inte delar Tommy Franzéns inställning när det gäller statliga basindustrier anser jag i likhet med honom att det är viktigt att stärka och bygga ut vår industri.

De långsiktiga förändringarna inom skolans ram berör både grundskolan och gymnasieskolan. Ett närmande måste ske mellan skola och arbete. Ett led häri är inrättandet av de s. k. SSA-råden. Ett annat är de vidgade möjligheterna till pryö. Ett tredje led är den försöksverksamhet med individuellt upplagd undervisning som startar i höst och som innebär en individuellt avpassad kombination av utbildning och praktiskt arbete. Det är min övertygelse att en skola där praktiskt arbete varvas med teoretisk utbildning kommer att underlätta övergången mellan skola och arbetsliv. För att detta skall fungera fordras kraftfulla insatser inte bara från skola och arbetsförmedling utan också från arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, inte minst när det gäller att få fram praktikplatser.

Grunden för de olika insatser som vidtagits och ytterligare kommer att vidtas är regeringens strävan att alla ungdomar skall kunna erbjudas arbete, utbildning eller praktik. Regeringen är öppen för alla realistiska förslag på detta område, och ett forum härför är den tidigare nämnda ungdomsdelegationen, som har en allsidig sammansättning och vars arbete hittills jag funnit mycket värdefullt.

Vad gäller invandrarungdomarnas möjligheter till språkutbildning vill jag informera Tommy Franzén om att arbetslösa ungdomar under 20 år kan få delta i arbetsmarknadsutbildning bl. a. genom utnyttjande av vakanta platser. Detta gäller såväl svenska ungdomar som invandrarungdomar. Om

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

de därvid inte kan tillgodogöra sig en yrkesutbildning utan undervisning i svenska språket har de rätt till sådan. Någon skillnad häri föreligger således inte mellan invandrare som är över resp. under 20 år.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag har i min interpellation ställt en del frågor om den oroande arbetslösheten bland ungdomen.

Jag har gjort det med utgångspunkt från att ungdomsarbetslösheten är den farligaste av all arbetslöshet. All arbetslöshet är farlig och destruktiv. Den skapar en oro och pessimism hos dem som den drabbar. Den skapar sociala problem, den skapar en utslagning av arbetare utöver den utslagning som äger rum inom arbetsmarknaden. Den skapar sysselsättningsproblem och i många fall ett hot om utdöende av vissa branschers nytillskott, som också kan komma att få allvarliga konsekvenser i framtiden. Arbetslösheten utgör dessutom ett gigantiskt samhällsekonomiskt slöseri.

Jag har som utgångspunkt för frågeställningarna allas rätt till ett meningsfullt arbete. Det är för vpk en självklarhet, men tyvärr finner jag i svaret från arbetsmarknadsministern att folkpartiet inte har denna synpunkt.

För ungefär ett år sedan utspann sig en liknande debatt. Den gången svarade dåvarande arbetsmarknadsministern Per Ahlmark att de då gjorda insatserna skulle ge effekt. Vad vi kan konstatera i dag är att ungdomsarbetslösheten aldrig har varit större. Det är kontentan av de åtgärder som folkpartiet föreslagit, vilka nu haft ett år på sig att verka.

Jag ville genom min första fråga få reda på hur regeringen förklarar den rådande ungdomsarbetslösheten och vilken långsiktig lösning regeringen kunde tänka sig.

Jag måste konstatera att svaret var sämre än jag hade väntat. Frågeställningen har faktiskt den vikten att om man objektivt bedömer orsakerna, analyserar dem, då kan man också lättare finna ut vilka åtgärder som måste till för att få bort de negativa effekterna.

Arbetsmarknadsministern nämner strukturella förändringar i vårt näringsliv som en orsak till ungdomsarbetslösheten.

Jag måste då tydligen precisera frågan mer. Vilka strukturella förändringar avses och hur kommer dessa att se ut i framtiden? Kommer vi att slippa strukturella förändringar? Detta är nämligen den fråga man måste ställa sig när man ser på de åtgärder som arbetsmarknadsministern hänvisar till och som kallas långsiktiga. I de åtgärderna ingår ju inget recept mot konsekvenserna av en fortsatt strukturell förändring.

Jag måste också fortsätta att ställa frågan om de långsiktiga åtgärderna för att förhindra ungdomsarbetslöshet. Eller ställer kanske folkpartiet upp på linjen att en viss arbetslöshet alltid skall finnas för att underlätta de strukturella förändringarna inom näringslivet?

Vilka insatser på lång sikt för en samhällsekonomi i balans är det som Rolf Wirtén avser i svaret? Och vilken balans gäller det?

Ungefär samma svar som det jag nyss refererat gav också Per Ahlmark för ett år sedan. Men fortfarande kan vi alltså konstatera att arbetslösheten är

rekordstor. Och samma tro har vi också hört talas om bra många gånger utan att några egentliga åtgärder för att få bort arbetslösheten har satts in.

Frågan om en utbyggnad av barnomsorgen, äldreomsorgen och en bättre sjukvård anges i svaret som en grund för fortsatt välstånd – efter det att näringslivet har blivit konkurrenskraftigt.

Men skall vi inte lösa frågan om barnomsorgen? Skall vi inte lösa sjukvårdskrisen, och skall vi inte ge de äldre i samhället en drägligare tillvaro? Är det meningen att de sjuka och gamla även i fortsättningen skall tvingas att lägga sig kl. 3 på eftermiddagen bara därför att det inte finns personal?

När det gäller de sökande till vårdlinjen visade det sig att 8 900 som sökte inte kom in på sådan gymnasiekurs. Nästan 9 000 ungdomar som ville engagera sig inom vårddyrket, såväl inom barn- och ungdomsvård som inom sjuk- och äldreomsorg, fick alltså inte plats. De får inte den utbildning som krävs för dessa jobb – och detta när det råder en klar brist på personal inom dessa områden.

Många människor, främst kvinnor, tvingas att vara hemma bara av den anledningen att samhället inte ordnat med barntillsynen.

De sjukas och äldres situation har jag redan berört. Men även alla dessa människor undrar naturligtvis vad det är för ordning i samhället – eller snarare oordning – när så många behövs inom vårddyrkena men inte ges möjlighet till utbildning.

Jag frågade också om vilka åtgärder som regeringen tänker vidta för att skaffa ungdomen bestående jobb.

De jobb som de nu erhåller via AMS som beredskapsarbeten räcker inte längre än sex månader. Sedan vidtar möjligen ett annat beredskapsjobb. Men inga av dessa alternativ ger några bestående arbeten.

F. ö. är också den nuvarande formen av beredskapsjobb högst otillfredsställande. De måste – om de skall ge något för framtiden – göras om. För de flesta av jobben erfordras någon form av utbildning eller introduktion. Det finns också möjligheter till detta inom ramen för beredskapsarbetena, men det förekommer sällan eller aldrig att de utnyttjas.

Låt mig ta ett exempel som visar hur det går till på barnstugorna.

När det kommer en beredskapsarbetare till ett daghem har vederbörande inte erhållit någon utbildning eller ens information om hur daghemmen arbetar. Han har heller ingen erfarenhet av hur arbetet på en barnstuga läggs upp eller kännedom om varför det arbetas på ett visst sätt. Detta gör att det tillkommer den på grund av underbemanning oftast redan alltför arbets-tyngda personalen att handleda och informera om arbetet. Vi har en utbildning för dem som skall arbeta på barnstugorna, men bara för att skaffa en förvaringsplats åt arbetslösa ungdomar skickar man ut dem till tjänstgöring utan någon som helst utbildning. I stället för att göra så vore det riktigare att först ge en viss utbildning, sedan jobb på barnstugorna som en praktikperiod, därefter fortsatt utbildning och sedan ett bestående jobb inom barnstugorna. Med en sådan upplägning skulle beredskapsjobben möjligen kunna bli meningsfulla.

Liknande exempel skulle kunna ges i mängd. Regeringen säger sig vara

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

öppen för alla realistiska förslag och anger DELFUS, delegationen för ungdomens sysselsättningsfrågor, som ett lämpligt forum för dessa förslag.

Jag har ställt frågan till arbetsmarknadsministern om DELFUS fyller sin uppgift därför att DELFUS inte kommer med några sådana här förslag. Den håller sig bara till ett allmänt tyckande, något som i grunden inte hjälper de ungdomar som den har till uppgift att hjälpa med förslag till sysselsättning.

Arbetsmarknadsministern säger att DELFUS har en allsidig sammansättning. Jag kan inte hålla med om det. Det finns viktiga organisationer som nekas att få vara med. Jag tänker då närmast på Elevförbundet (Ef), Sveriges AMU-elevers riksförbund (SARF) och Värnpliktiga arbetsgruppen (VPL-AG). Det är de här organisationerna som har att göra med den studerande ungdomen, med den ungdom som skall ha ett jobb efter utbildningen. Elevförbundet organiserar de ungdomar som går på gymnasiet och förväntar sig att de också skall få ett jobb efter studierna. Bristen på jobb påverkar i hög grad dessa studerande ungdomar. Meningsfullheten i studierna avtar när de ser att studierna inte leder till jobb.

Många ungdomar "låta sig förvaras" i gymnasiet eller andra skolor därför att de inte kan få ett jobb. En sådan situation borde göra arbetsmarknadsministern betänksam.

Jag vill ställa frågan konkret: Varför får inte de nämnda organisationerna – Elevförbundet, Sveriges AMU-elevers riksförbund och Värnpliktiga arbetsgruppen – ingå i DELFUS?

Slutligen vill jag framhålla beträffande invandrarungdomarna och deras situation att den i verkligheten inte är sådan som arbetsmarknadsministern försöker ge sken av i svaret. Det förhåller sig nämligen på det viset att det inte finns några vakanta platser att tillgå för invandrarungdomar eller svenska ungdomar under 20 år i arbetsmarknadsutbildningen. Därigenom ställs de utanför. Därigenom får de inte heller möjlighet till utbildning i svenska på samma sätt som de som har fyllt 20 år. Jag vill fråga om arbetsmarknadsministern tänker se över detta förhållande och komma med förslag som verkligen ger invandrarungdomar under 20 år möjlighet att studera svenska språket.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Jag har framför allt tagit upp de långsiktiga problemen när det gäller ungdomsarbetslösheten, och jag begränsar mig nu till dessa. Jag tar fasta på vad arbetsmarknadsministern sade om att regeringen är öppen för alla realistiska förslag.

Ungdomsarbetslösheten är ett av de allvarigaste problemen vi har i vårt samhälle. Trots att den är ett gammalt fenomen som drabbat våra ungdomar så lång tid som under både 1960- och 1970-talen har vi inte lyckats lösa problemet.

Som arbetsmarknadsministern sade finns ungdomsarbetslösheten inte

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

bara i Sverige. Den är ännu högre i de flesta andra västeuropeiska länder.

Den högsta arbetslösheten drabbar invandrarungdomarna och är för utländska pojkar i åldern 16–19 år ofta dubbelt så hög som för övriga pojkar i den åldern. Skillnaden mellan flickorna i åldern 16–19 år är mindre. År 1977 var arbetslösheten 10,6 % i denna åldersgrupp av invandrarflickor och 8,1 % för övriga flickor.

En utsatt grupp på arbetsmarknaden är också de handikappade.

Den höga arbetslösheten bland våra ungdomar kan inte längre accepteras. Hur skall vi kunna skapa en framtid för våra ungdomar om de måste börja sitt vuxenliv under så dåliga betingelser?

Det kan t. o. m. påverka deras skolarbete och försämra det. En del av motivationen för skolarbetet är naturligtvis möjligheten att få arbete efter skolan. Om den möjligheten är begränsad, kan man mycket väl förstå om resignationen griper omkring sig. På det viset lägger ungdomsarbetslösheten en lång slagskugga både bakåt över skolarbetet och framåt över vuxenlivet.

Jag kan knappast tänka mig en djupare tragik för unga människor än att vara arbetslösa. De får ingen grund att stå på i samhället. I stället för att leva med i samhällets rytm skapar de sin egen rytm utanför samhället. Detta i sin tur innebär försämrad anpassning till arbetslivet och dess krav när den dagen kommer.

Under en lång arbetslöshetstid sker också en skiktning av människor. Det är utslagningskvarnen som obönhörligt mal och skiljer ut. Det är processer som kan ha börjat i barndomen och som nu kräver sin tribut.

Arbetslösheten är ett fruktansvärt slöseri med mänskliga resurser men också med samhällets resurser. Arbete är en mänsklig rättighet – fullt i paritet med de mänskliga fri- och rättigheter vi f. ö. bekänner oss till. Arbete är en förutsättning för personlighetsutveckling och självkänsla.

Det finns enligt min mening få problem som är viktigare för vårt samhälle att lösa än just ungdomsarbetslösheten.

Trepartiregeringen arbetade intensivt med sysselsättningsfrågorna och vidtog adekvata åtgärder för att motverka ungdomsarbetslösheten. Vi har nu flera effektiva medel för att på kort sikt främja sysselsättningen för ungdom, och vi har en omfattande arsenal av medel på beredskapssidan.

Jag avser alltså inte att gå in på dessa mer kortsiktiga åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, utan det är de långsiktiga åtgärderna jag efterlyser.

Vad som nu oavvisligen krävs är att vi ingående diskuterar, analyserar och söker oss fram först och främst till insikt, men sedan också till de vägar vi måste gå för praktiskt handlande. Dagens skolungdom måste kunna få leva i den vissheten att samhället kommer att ge dem sysselsättning när de slutar skolan.

Det är då viktigt att först göra några konstateranden. Ungdomen har alltså en högre arbetslöshet än andra grupper av arbetskraften. Ungdomens sysselsättning är också mer konjunkturkänslig än övriga grupper av arbetskraften.

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Sysselsättningsutredningen menade att ungdomsarbetslösheten är relativt obunden av konjunkturutvecklingen, men så är det ju inte. Ungdomsarbetslösheten är visserligen hög både i hög- och lågkonjunkturer, men skillnaden mellan ungdomarnas och andra åldersgruppers arbetslöshet är avsevärt större i en lågkonjunktur än i en högkonjunktur.

Vägen till arbetslivet, i synnerhet för tonåringarna, går oftast via de enskilda företagen. Men suget efter arbetskraft kommer i en lågkonjunktur främst från den offentliga sektorn. Där kommer ungdomarna inte in förrän efter en viss ålder, t. ex. i sjukvården. Det säger sig självt att detta förhållande förstärker svårigheterna för ungdomarna i en lågkonjunktur, då företagen är hårt pressade.

Ungdomarna har också flera arbetslöshetsperioder än andra åldersgrupper.

En del av svårigheterna för ungdomarna beror på den koncentration av näringslivet och därmed av arbetsplatserna som skett. Detta har inneburit en utveckling mot skapande av interna arbetsmarknader. Vi har fått förflyttningar inom företagen. Vi har också bl. a. genom trygghetslagarna fått en förstärkt anställningstrygghet – vilket givetvis är positivt – för de redan anställda. Svårigheterna för nytillkomna på arbetsmarknaden förstärks emellertid härigenom och också av det faktum att en del förut typiska ungdomsarbeten försvunnit.

Lågkonjunkturer innebär också att företagen i första hand söker behålla de arbetsstyrkor de redan har, medan bristen på nyanställningar drabbar de nykomna på arbetsmarknaden.

Vilka åtgärder behövs då för att förbättra sysselsättningen på lång sikt?

Jag kan här instämma i vad arbetsmarknadsministern har anfört. Grundläggande är att vi har ett konkurrenskraftigt näringsliv och en samhällsekonomi i balans. Allmänna sysselsättningsskapande åtgärder är viktiga. Inte minst måste man beakta de allvarliga regionalpolitiska konsekvenser som en accelererande ungdomsarbetslöshet kan innebära. Ytterligare avflyttningar av arbetslösa ungdomar från stödområdet får inte ske.

Här kommer också in en fråga som vi måste ta itu med på allvar: Skall vi välja mekanisering och datorisering eller skall vi se till människors behov och bästa och satsa också på lösningar av mer arbetsintensiv karaktär?

Det här avsnittet kan givetvis endast bli mycket summariskt – annars skulle det föra för långt i debatten.

Grundläggande är också att vi behöver en utbildningsreform – som arbetsmarknadsministern uttrycker det: förändringar inom skolans ram. Vad det är fråga om är helt enkelt att förankra 1980-talets skola i samhällslivet.

AMS yrkesvägledningsenhet har i september i år gjort en intressant sammanställning. Det fanns då 48 000 arbetslösa ungdomar under 25 år, varav 25 000 under 20 år. Den visar vilka yrken ungdomar helst vill ha. Det är i rangordning: sjukvårdsbiträde, försäljare och barnskötare. Men det är också mycket hård konkurrens om de här jobben. De ca 1 600 ungdomar som uppgivit att de vill ha sjukvårdsbiträdesjobb konkurrerade med 4 400 äldre

arbetsökande, dvs. över 20 år, om drygt 1 100 lediga platser. Ett annat exempel: 1 380 ungdomar konkurrerade med 4 300 äldre om 707 jobb som försäljare.

Ungdomarna är orutinerade och har ingen arbetslivserfarenhet. Man kan utgå från att arbetsgivarna väljer vuxna och erfarna män och kvinnor i stället för ungdomar. Löneskillnaden är inte så stor även om det finns speciella ungdomslöner.

Ett slopande av ATP-avgiften för den unga arbetskraften är ett förslag som förts fram bl. a. av fil. dr Eskil Wadensjö vid nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet. Det är ett förslag som åtminstone är värt att diskutera. De unga som arbetar många år är redan missgynnade i ATP-systemet. Någon negativ effekt för ungdomarna skulle det därför inte behöva bli.

Jag har inte lyckats att till i dag få fram kostnaden för en sådan reform, men ingen möda och inga pengar får sparas när det gäller sysselsättningen för ungdomen.

Jag måste i sammanhanget säga att den skattesänkning som den folkpartistiska regeringen föreslår och som innebär betydande skattelättnader för höginkomsttagarna närmast är ett hån mot de många arbetslösa i vårt samhälle. Det är också något av en skymf mot inkomsttagare att tro att de är så utan solidaritet att de inte skulle föredra att medverka till jobb åt arbetslösa framför att få några tusenlappar i den egna plånboken.

Flickorna i åldersgrupperna 16–19 år och 20–24 år är arbetslösa i större utsträckning än pojkarna i samma åldersgrupper. Detta kan delvis bero på att vi fortfarande har ett traditionellt könsrollsbundet yrkesval, vilket innebär att flickorna har färre valmöjligheter än pojkarna. Detta är en speciell jämställdhetsfråga. Här krävs åtgärder från regeringens sida och från arbetsmarknadens parter. När det gäller yrkesval har också enskilda och organisationer ansvar för att förlegade attityder rensas bort.

Det är vidare nödvändigt att vi rensar bort förlegade värderingar när det gäller arbetets status. Det finns yrken som fortfarande värderas lågt men som är nödvändiga och meningsfulla. En förbättrad arbetsmiljö, medbestämmande och vidareutbildning är viktiga åtgärder i detta sammanhang.

Landstingsförbundets styrelse har lagt fram förslag till någon form av samhällelig sysselsättningsgaranti för ungdomar under 19 år, vilket kan vara värt att diskutera.

Vi är alla medvetna om att övergången mellan skola och arbetsliv inte fungerar. Vi talar ofta om det i debatter, och vissa åtgärder har vidtagits. Men här krävs förnyade krafttag.

Centerns ungdomsförbund arbetar sedan många år tillbaka för varvad utbildning. På gymnasiet bör skolutbildning och praktik varvas. Ett treterminssystem med en termins arbetslivspraktik och två terminers skolutbildning skulle med stor sannolikhet vara mycket positivt för de skoltrötta eleverna. Det skulle innebära att alla som lämnar skolan redan har en

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

arbetslivserfarenhet, och det skulle jämna vägen in i arbetslivet och medverka till att vi fick bort de oöverstigliga trösklar som finns i dag. Vidare skulle det innebära en stimulans för eleverna i själva skolarbetet, vilket skulle upplevas som mer meningsfullt. Med en sådan reform skulle 1980-talets skola förankras i samhällslivet.

Speciella åtgärder krävs för invandrarungdomen. Dessa ungdomar arbetar ofta i konjunkturkänsliga näringsgrenar, vilket kan vara en av förklaringarna till den höga arbetslösheten bland invandrarungdom. Lagen om 200 timmars svenskundervisning var en angelägen reform. Men om arbetsgivarna skall betala undervisningen kan anställande av invandrarungdom hämmas. Kostnaderna för denna undervisning bör snabbt överföras på samhället. Det skulle betyda fler arbeten för invandrarungdomarna. Leif Zetterberg, ordförande i statens ungdomsråd, har också ställt detta krav. På den här punkten vore jag tacksam för ett svar från arbetsmarknadsministern.

Uppsökande studie- och yrkesorientering bör givetvis intensifieras.

De handikappade drabbas hårt av arbetslöshet. Det är en skam för ett välfärdssamhälle som vårt att vi inte skall kunna göra livet lättare för dem som redan är drabbade. Också här frodas fördomarna.

När vi i Hälsinglands CKF-distrikt nyligen ägnade en hel konferensdag åt de handikappades situation på arbetsmarknaden, fick vi verkligen insikt i deras förhållanden. Ett exempel: Den yrkesutbildade telefonisten som fått talfel duger inte längre som telefonist. Det skall vara hurtfriska glada röster utan skavanker som svarar i kommunens eller företagets växel. Där accepteras inga handikapp.

Förtidspensioneringen var en bra reform, men den fick konsekvenser som inte var avsedda genom att man med hjälp av denna hittade en förvaring för svårplacerade. Individuell omprövning måste ske av ungdomars förtidspensionering i syfte att ge dem arbete eller utbildning. Främjandelag och anpassningsgrupper är medel vilkas effekter bör förstärkas. Information till företag, kommuner och landsting är A och O.

Herr talman! Trots att mitt anförande blev ganska långt har jag försökt att begränsa det så mycket som möjligt. Det är ingen fullständig kartläggning, utan egentligen endast ett strå till stacken i medvetande om att ingenting får lämnas oprövat när det gäller att ge ungdomen en riktig start i arbetslivet och i vuxenlivet. Här har vi alla ett gemensamt ansvar.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Båda interpellanterna tog upp arbetslöshetens faror, och därvidlag vill jag säga att jag står helt på deras sida. Det är inte någon svårighet för mig att göra det. Såväl Tommy Franzén som Gunnel Jonäng är medvetna om att folkpartiet under 1970-talet har drivit en mer enveten kamp än kanske något annat parti för att trygga just ungdomarnas sysselsättning. Det må gälla arbete, praktik eller utbildning.

Det är, som ni säger, av utomordentlig betydelse att vi klarar det här. Jag vill instämma i vad Gunnel Jonäng sade, nämligen att det faktiskt är så, Tommy Franzén, att situationen i dag i Sverige är bättre än i flertalet andra

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

länder som vi brukar göra jämförelser med. I själva verket är det rätt anmärkningsvärt att vi i en värld där det kan räknas miljoner arbetslösa ungdomar ändå kan klara den nuvarande nivån. Därmed har jag inte på något sätt velat säga att jag är nöjd. Självfallet måste vi fortsätta kampen för att ytterligare driva tillbaka ungdomsarbetslösheten och finna de rätta metoderna härvidlag. Jag har beträffande den saken ingen annan mening än interpellanterna, men jag tycker att man ändå skall vara just i debatten och redovisa Sveriges situation i förhållande till andra länders och också erkänna den förändring som har inträffat.

När Tommy Franzén talade om rekordarbetslöshet är det ändå att en hel del överdriva problemets karaktär. Det torde inte vara obekant för Tommy Franzén att ungdomsarbetslösheten under de tre senaste månaderna har gått ned från 54 000 vid augustimätningen till 46 000 vid septembermätningen. Och den senaste, som vi fick för bara ett par tre dagar sedan, visar en ungdomsarbetslöshet på 38 000. Detta är inte, Tommy Franzén, en siffra som i ett historiskt perspektiv är särskilt hög. Vi har haft betydligt högre tal under 1970-talet i konjunkturer, då det runt om oss inte var så stor arbetslöshet och det därför borde ha varit lättare att hålla tillbaka ungdomsarbetslösheten i Sverige.

Jag har sagt detta, därför att jag tycker att Tommy Franzén bör tona ned röstläget och notera att det har skett en anmärkningsvärd förbättring då vi nu är på väg mot de vanligtvis svåraste månaderna, nämligen vintermånaderna. Jag vill också göra det tillägget, att om nu oktobermätningen är bra, får vi inte dra alltför säkra slutsatser om hur det kan tänkas se ut om ytterligare någon månad. Vinterhalvåret kommer säkert att bli besvärligt, och därför är alla goda initiativ för att bekämpa ungdomsarbetslösheten välkomna. Ungdomsdelegationen, DELFUS, har ju också inrättats för att vi på bredast möjliga bas skall kunna få diskutera de här frågorna och ta vara på all den uppfinningsrikedom som finns när det gäller att hjälpa ungdomarna.

Tommy Franzén har frågat mig om delegationens sammansättning. Den är helt i enlighet med vad riksdagens beslut innebar: 21 personer från de organisationer och partier riksdagen ansåg vara lämpliga att ta med. Jag är medveten om att ungdomsdelegationen kan ha nytta av att föra diskussioner med andra grupper – det kan vara lämpligt att exempelvis höra just elevorganisationerna, som förvisso har erfarenhet och kunskaper som man bör ta vara på. Jag håller gärna med Tommy Franzén om detta, och jag tror att man redan haft planer på att ordna en sådan sammankomst. Resonemang bör också kunna föras med andra grupper som inte har en direkt representation i ungdomsdelegationen, t. ex. handikapporganisationerna som Gunnel Jonäng talade om senast.

De frågor som gäller de handikappades problem på arbetsmarknaden skall jag senare återkomma till i det regeringsförslag som riksdagen kommer att få sig presenterat inom en som jag hoppas ganska kort tid, några veckor.

Vi kommer inte, Tommy Franzén, att på något sätt acceptera en ungdomsarbetslöshet på sikt. Folkpartiets politik kännetecknas av att vi verkligen tar krafttag för att komma till rätta med dessa problem – jag tror att

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

påståendet om motsatsen faller på sin egen orimlighet – vilket styrks bl. a. av de insatser som har gjorts. Aldrig tidigare har det väl satsats så stora resurser på att hjälpa arbetslösa ungdomar som under de två år då en trepartiregering och en folkpartiregering suttit och då arbetsmarknadsdepartementet stått under en folkpartiministers ansvar. För att ett ögonblick återvända till de siffror som jag nyss redovisade är det glädjande att notera att insatserna tydligt givit resultat. Det har varit riktiga och effektiva åtgärder som satts in. Gunnel Jonäng intygade också att så varit fallet.

Får jag sedan ta upp några av de problem som lyfts fram av interpellanterna, för här finns förvisso många sådana. Tommy Franzén ställde exempelvis frågor om de strukturella orsakerna, vilka dessa kommer att vara framöver och hur framtiden kommer att se ut för ungdomarna på vår arbetsmarknad, och jag tror att man kan vidga det till hela den industriella världens arbetsmarknad. Han liksom Gunnel Jonäng frågade vad man på längre sikt kan göra åt detta.

Det är en mycket stor fråga som vi kan diskutera i kammaren i timmar. Det torde därför bli nödvändigt att jag begränsar mina kommentarer. Får jag ändå hänvisa till att sysselsättningsutredningen har till uppgift att behandla dessa frågor, att försöka kartlägga situationen och ge förslag mot bakgrunden av det material som arbetats fram och som regeringen och riksdagen senare får ta ställning till. Jag förväntar mig därför att det huvudbetänkande som så småningom kommer också redovisar en del intressant material. Vi har fått en skrivelse med förslag till ungdomsåtgärder. Som ansvarigt statsråd utarbetade jag omedelbart ett regeringsförslag, som riksdagen tog ställning till i våras. Ett av de problem som där ventilerades särskilt mycket var just övergången från skolan till arbetslivet. Jag tror att det är ett av de viktigaste problemen att ta tag i. Såsom Gunnel Jonäng också var inne på är det en radikalt förändrad arbetsmarknad som de unga möter när de lämnar skolsamhället. Många gånger upplever de en brutal försämring av sin situation när de skall ta steget över till arbetsmarknadens villkor, ett steg som inte sällan leder till sådana svårigheter att de helt enkelt snubblar och inte klarar av att träda in och få fotfäste.

Gunnel Jonäng säger att hon gärna i likhet med centerns ungdomsförbund vill plädera för varvad utbildning och praktiskt arbete. Jag har ingen annan uppfattning på den punkten. Det var också precis det som lades fast i propositionen i våras. I det regeringsförslaget lanserades för första gången en försöksverksamhet med varvad utbildning. Vi har från olika håll talat om nödvändigheten av att varva utbildning, och det har inte blivit så mycket mer än tal, men här är vi nu på väg in i en försöksverksamhet, som jag förväntar mig mycket av. När vi har tagit del av den verksamheten tror jag att det finns skäl att vidga den till en mera omfattande verksamhet, kanske gällande för hela skolsamhället.

Men vi har inte legat stilla. Under den tid som varit har vi också utnyttjat en rad åtgärder för att hjälpa ungdomar; jag vill erinra om syo-funktionärerna, pryoverksamheten och planeringsråden, som skall göra en plan för ungdom-

marnas inträde på arbetsmarknaden. Det är tre områden, där åtgärder som har vidtagits och som redan har gett resultat. Men vi måste gå vidare.

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern sade i sitt första inlägg att en huvudsaklig orsak till ungdomsarbetslösheten är strukturella förändringar osv. Jag ställde naturligtvis följdfrågor, men jag fick inte ett enda svar. Jag fick inget svar om vilka strukturella förändringar som har orsakat att ungdomar går arbetslösa, inte heller om hur det kommer att se ut i framtiden. Där hänvisar arbetsmarknadsministern till en sittande utredning. Jag tycker att det är ganska dåligt om man nu såsom folkpartistisk arbetsmarknadsminister säger att folkpartiet verkligen har lagt ner stor kraft och möda på att förhindra arbetslöshet men inte har ett enda exempel att komma med på de strukturella förändringar som har orsakat den här arbetslösheten.

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Det går naturligtvis att driva tillbaka ungdomsarbetslösheten och arbetslösheten helt allmänt, men det är då fråga om vilka åtgärder man skall vidta. De åtgärder som de folkpartistiska arbetsmarknadsministrarna under de senaste två åren har föreslagit har ju i varje fall inte ännu givit det resultatet att arbetslösheten har drivits tillbaka. Att nedgången från 54 000 arbetslösa i augusti till 38 000 i oktober har minskat den direkta ungdomsarbetslösheten är självklart, men å andra sidan har ju siffrorna ökat, eftersom man har plockat in de arbetslösa i kortkurser eller beredskapsarbeten, och när de är slut finns det ju inget fortsatt arbete. Detta är alltså inte någon direkt arbetsmarknadspolitisk åtgärd annat än på det sättet att man fått bort ungdomar ur den direkta arbetslösheten.

Vi hade september- och oktobersiffror som låg på 108 000–140 000 direkt arbetslösa, varav 48 000 var ungdomar. Samtidigt hade vi i arbetsmarknadsutbildning 47 000, på AMS-arbeten ungefär 30 000, på 25-kronan ungefär 23 000 och på skyddade och halvskyddade verkstäder ungefär 47 000. Därutöver var det 84 000 personer som enligt arbetskraftsundersökningen önskade arbete. Så här skulle man kunna hålla på och räkna upp. Men fortfarande är trots allt de här människorna ändå arbetslösa – för det är väl inte meningen att de skall gå i beredskapsarbete år efter år eller gå på kortkurs tio veckor i ett yrke och sedan hoppa över på tio veckors kurs i ett annat och fortsätta så livet ut?

Det är alltså inte bara för de direkt arbetslösa som vi måste skapa sysselsättningstillfällen, utan det gäller också alla dem som genomgår arbetsmarknadsutbildning eller på annat sätt har tagits om hand av AMS.

Det är möjligt att här vidta åtgärder. Vi kan bygga bostäder, och det behövs bostäder. Eller skall vi vänta med att bygga bostäder bara därför att vi inte fått vår ekonomi i balans? Vi har vidare ett stort behov av att bygga ut kollektivtrafiken. Båda dessa åtgärder skulle skapa en mängd jobb, givetvis även åt ungdomar.

Vilken roll har då kapitalexporten spelat i det här sammanhanget? Det har exporterats flermiljarderbelopp ut ur landet. Vilken betydelse har det för arbetslösheten? Det är också en strukturfråga.

DELFIUS i all ära, men de instanser som jag räknade upp – Elevförbundet, Sveriges AMU-elevers riksförbund och de värnpliktigas arbetsgrupp är inte med i DELFIUS. Jag anser det vara en stor brist, eftersom de representerar människor som just står inför att gå ut i arbetslivet. I DELFIUS har vänsterpartiet kommunisternas och Kommunistisk ungdoms representanter föreslagit att det på dagordningen skulle tas upp en punkt där man kunde diskutera hur vi bör gå till väga för att skaffa ungdomarna varaktiga jobb. Vad hände då? Jo, i DELFIUS vägrade man att ta upp en sådan punkt på dagordningen. Arbetsmarknadsministern sade att regeringen var öppen för alla realistiska förslag, och han hänvisade därvid till DELFIUS. Det är naturligtvis lätt att göra denna hänvisning när man redan har sett till att några sådana förslag inte får tas upp till diskussion. Arbetsmarknadsdepartementet har lagt på locket.

Skolan spelar en betydande roll, sade arbetsmarknadsministern. Javisst gör den det. Men som eleverna upplever det har skolan i hög grad blivit en förvaringsplats. Elevförbundet har gjort en undersökning bland elever i gymnasieskolan. 39 % av de tillfrågade eleverna svarade att de hellre skulle ha tagit ett jobb än att börja läsa denna termin. 25 % av eleverna säger att de skulle hoppa av skolan om det fanns ett jobb att få. 65 % av eleverna på den sociala linjen, vilket är den linje som många hoppar på för att ha någonting att göra, skulle hellre ha tagit ett arbete än att börja studera på den linjen, om denna möjlighet hade funnits. Jag skulle kunna räkna upp flera liknande svar som framkommit vid denna undersökning.

Jag kan till slut inte låta bli att komma in på frågan om invandrarungdomen. Vore det inte bättre att se till att invandrarungdomen fick möjligheter att i den kommunala vuxenutbildningen genomgå en längre och gedignare svenskundervisning än vad artonveckorskursen nu ger?

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern försökte sätta folkpartiet i en klass för sig när det gällde åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Det finns kanske ingen anledning för oss att här betygsätta de olika partiernas kamp mot ungdomsarbetslösheten. Det är uppenbart att alla riksdagspartier känt en mycket stor oro för ungdomsarbetslösheten och samlat arbetat för att bekämpa den.

Jag är naturligtvis medveten om att det i propositionen i våras slogs fast att kombinationen av teori och praktik är betydelsefull. Jag vet också att det skall bli en form av försöksverksamhet. Detta är emellertid endast en begränsad del av det jag avser med varvad utbildning. Denna försöksverksamhet är begränsad till ungdomar som varit arbetslösa en tid. Detta är naturligtvis viktigt och bra. Vad jag framför allt syftade på var den modell som Centerns ungdomsförbund har arbetat ut, enligt vilken man i gymnasieskolan skall få utbildning där teori och praktik varvas. Jag upplevde det trots allt så att arbetsmarknadsministern och jag har rätt likartade uppfattningar om värdet av detta.

Jag ställde en fråga som jag önskade få ett svar på, och det gällde om

samhället är berett att ta över kostnaderna för de 200 timmarna svenskundervisning. Jag är tacksam om arbetsmarknadsministern här i dag vill ge ett svar på den frågan. Jag bedömer det som en angelägen reform för att underlätta för invandrarungdomarna att få arbete.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Båda interpellanterna har tagit upp invandrarungdomarnas situation och har pekat speciellt på behovet av svenskundervisning. Jag har personligen varit engagerad i denna fråga då jag tidigare satt med i invandrarutredningen. Vid det tillfället drev jag ganska bestämt uppfattningen att det vore bra om man hade fått samhället att ta hand om svenskundervisningen, och det blev också utredningens enhälliga förslag. Sedan ändrades detta i regering och riksdag. Vi kan i dag konstatera att varken arbetsgivarsidan eller löntagarsidan är tillfreds med lagen om svenskundervisning och hur den fungerar på svensk arbetsmarknad. Detta har motiverat att jag under sommaren ordnat så att det blir en ny utredning av denna fråga, och den kommer inom kort att sätta i gång att arbeta. Jag har förhoppningen att vi skall få en lag för svenskundervisningen som fungerar bättre än den hittillsvarande har gjort. Det är naturligtvis ett utredningsarbete som tar sin tid. Jag är emellertid öppen för en omprövning på denna punkt, och jag är medveten om att lagen just nu inte fungerar helt bra.

Jag skall ta upp ett par saker som Tommy Franzén nämnde. Han menade att jag över huvud taget inte hade några exempel på hur den strukturella förändringen har varit på arbetsmarknaden och hur den påverkat ungdomarnas situation. Det är inte särskilt svårt, Tommy Franzén, att ge exempel på strukturförändringar som har ställt till svårigheter, jag tror att vi båda kan ge rader av sådana exempel. Är det något vi har för mycket av just nu är det strukturproblem, och de slår förvisso mycket hårt på ungdomsgrupperna. Därför tror jag inte att den övningen skulle vara speciellt meningsfull. Det är viktigare att vi försöker fundera över vad vi kan göra för att hjälpa ungdomarna i detta läge.

Jag har pekat på en aktiv arbetsmarknadspolitik, där vi har hela kartan av åtgärder – beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning, 25-kronan och allt vad det heter. Jag kan också särskilt nämna nyrekryteringsbidraget, som har gett tre gånger högre respons i fråga om antalet platser i förhållande till vad vi planerade. Vi trodde vi kunde få 10 000 nya jobb anmälda, och i själva verket har vi i dag över 30 000. Det är en förnyelse av arbetsmarknadspolitiken som är riktig – det har vi fått verifierat genom dessa siffror. Nyrekryteringsstödet är alltså ett sätt att hjälpa ungdomar. Det är naturligtvis inte helt begränsat till dem, men nya arbetstillfällen är särskilt värdefulla för de nytillträdande på arbetsmarknaden. Problemet har varit att det har funnits så litet utbud av nya jobb, och då har särskilt ungdomar och kvinnor haft svårigheter att finna en plats i arbetslivet.

En fortsatt förnyelse av arbetsmarknadspolitiken är alltså en väg att gå. En annan väg är naturligtvis att se på hur skolsystemet fungerar i samband med ungdomarnas övergång från skola till arbetsliv – jag har utvecklat den frågan i

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

ett tidigare inlägg, och jag menar att den försöksverksamhet jag talat om kommer att bli av stor betydelse och att den bör få en fortsättning i en bredare verksamhet. En tredje väg som jag skulle vilja peka på är att skapa en aktiv regionalpolitik, så att man får fram jobb där de mest behövs, där arbetsmarknaden är mest utsatt.

Men, herr talman, en grundförutsättning för allt detta är att svensk ekonomi fungerar på ett riktigt sätt. De tre typer av åtgärder jag nu talat om kommer annars att bli omöjliga att genomföra. Det krävs en stark ekonomi, en ekonomi som ger näringslivet konkurrenskraft gentemot övriga delar av vår värld. Det är på detta område som den regering som nyligen avgick och vars politik vi nu utvecklar har gjort sina största insatser när det gäller att trygga sysselsättningen. Åtgärder har vidtagits för att återvinna de förlorade marknadsandelarna, och med en god fortsättning i det arbetet är jag övertygad om att vi också skall få kraft att genomföra alla de åtgärder som Gunnel Jonäng, Tommy Franzén och jag vill vidta för att hjälpa ungdomarna i deras svåra belägenhet på arbetsmarknaden.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag vill återkomma till min fråga beträffande DELFUS. Anser arbetsmarknadsministern att DELFUS följer direktiven, när man vägrar att ta upp och diskutera frågor som har att göra med hur man skall kunna skapa varaktiga arbeten för ungdomarna? Det är nämligen precis vad den borgerliga majoriteten i DELFUS har gjort. De har nekat att ta upp en fråga som hör till deras huvuduppgifter, nämligen frågan om hur man skall få fram varaktiga arbeten. Enligt mitt förmenande har man därmed brutit emot de direktiv som föreligger.

Om man vill förnya arbetsmarknaden, då bör man se till att arbetsmarknadspolitiken innehåller förslag till förändringar som skapar varaktiga jobb och inte föra en arbetsmarknadspolitik som enbart tar sikte på kortsiktiga lösningar med kortkurser, beredskapsarbeten och liknande. Arbetsmarknadspolitiken borde verkligen ta sikte på att ställa dem till ansvar som orsakat arbetslösheten och nedgången i ekonomin och som skapat oroligheterna på arbetsmarknaden. Det är de som orsakat allt detta som skall sättas åt, nämligen de som representerar det privata storkapitalet och dess intressen. Det är den oreda och den brist på planering när det gäller sysselsättningen som åstadkommit av dem som är orsak till nedgången i ekonomin och till en stor del av arbetslösheten. När det gäller ungdomsarbetslösheten har den till största delen orsakats av dem som genomfört de här strukturella förändringarna.

Förändringarna på skolområdet tar arbetsmarknadsministern upp som exempel på åtgärder som skall förbättra situationen, och han talar om att varva praktik och utbildning. Det är bra. Sådana frågor har vi inom vänsterpartiet kommunisterna drivit under många år. Men jag skulle då vilja fråga: Hur skall vi med nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden kunna tvinga de privata industriföretagen att samarbeta när det gäller att varva utbildning och arbete? Det är nämligen vad vi måste göra: vi måste tvinga

dem in på ett helt annat synsätt än de haft tidigare.

Men man kan naturligtvis lösa de här problemen så som man gjort i Hudiksvall. Där har de privata företagen förutom de 75-procentiga bidragen från staten fått 25 % av lönekostnaderna av kommunen. Företagen har alltså fått precis hela lönekostnaden betald av samhället, men det är ju inte en sådan inriktning av arbetsmarknadspolitiken som är den riktiga. Det måste kunna vidtas andra åtgärder.

Vad gäller den ekonomiska sidan finns det givetvis möjlighet även i nuvarande situation – och det är herr Wirtén också säkerligen klar över, fast han inte vill vidta de åtgärderna – att vidta tvingande omdisponeringar av resurserna så att vi får fram arbetstillfällena för både ungdomar och äldre. Om man vill det allra minsta gripa in mot dem som orsakat den dåliga ekonomiska situationen och arbetslösheten, kan man genomföra en industripolitik som inte innebär kortsiktiga profiter utan på sikt arbete åt alla.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag noterar att arbetsmarknadsministern och jag har likartade uppfattningar när det gäller svenskundervisningen för invandrare. Jag tycker förstås att det är något av en överloppsgärning att tillsätta en ny utredning i frågan. Utgående från den tidigare regeringens arbete borde man ha kunnat åstadkomma ett regeringsförslag om att låta samhället ta över kostnaderna för denna undervisning. Men när det nu skall bli en utredning är det ett oavvisligt krav att den utredningen arbetar snabbt och att vi utan dröjsmål kan få ett förslag i frågan på riksdagens bord. Det vill jag understryka.

Jag vill till slut bara säga att jag med viss tillfredsställelse noterade att arbetsmarknadsministern talade om vikten av en aktiv regionalpolitik för att skapa sysselsättning för våra ungdomar.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Bara några korta kommentarer.

Gunnel Jonäng menar att det kanske rent av är en överloppsgärning att göra en utredning i frågan om lagen om svenskundervisning. Jag tror att det kanske är ett något förhastat uttalande. Om man studerat de skrivelser som arbetsmarknadens parter har lämnat in till arbetsmarknadsdepartementet i denna fråga och har fört en diskussion med dessa parter om vilka problem de ser i svenskundervisningen, såsom den är utformad i dag, tror jag att man blir rätt medveten om att det verkligen krävs en ordentlig genomgång av frågan och att den faktiskt kanske är betydligt svårare än vad man i första omgången tror. Jag är övertygad om att man för att få till stånd en bra lösning måste genomföra en utredning.

Detta gällde dock mera metoden för att nå det resultat som vi tydligen är överens om.

Får jag sedan något kommentera Tommy Franzéns inlägg. Jag skall, herr talman, inte gå in på värderingarna om samhällsekonomin och om vilket ekonomiskt system som skall vara gällande. Jag tror inte att vi har någon möjlighet att finna en gemensam nämnare i det hänseendet, utan vi får utgå

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

från våra skilda ståndpunkter. Jag menar att en effektiv social marknads-ekonomi är det bästa för Sverige. Tommy Franzén har en annan uppfattning och den får han naturligtvis även fortsättningsvis hävda.

Jag vill dock göra ett par kommentarer till de konkreta synpunkter som han anförde. Han framhöll först beträffande DELFUS att man där skulle ha vägrat att ta upp vpk:s förslag om hur man bäst skall skapa nya arbetstillfällen. Den enkla förklaring som jag har fått är att det pågår ett mycket ambitiöst utredningsarbete på annat håll för att belysa detta problem. Det är nämligen sysselsättningsutredningens huvuduppgift att göra en sådan genomgång. Att då låta ett annat organ få uppgiften att göra detta arbete vid sidan härav men kanske med mindre resurser än vad sysselsättningsutredningen har, är väl inte så begåvat. Det var också fullständig enighet bland övriga om att inte villfara det här önskemålet från vpk. Därmed är inte sagt att detta inte är ett viktigt problem eller kanske en huvudfråga. Vi har inte fört saken åt sidan och sagt att vi inte vill diskutera den – tvärtom. Lösningen bör bara komma på en annan och, som jag tror, bättre väg.

Tommy Franzén frågade hur man skulle tvinga näringslivet att ställa upp på att varva utbildning och praktik. Det är klart att vi har anledning att diskutera den frågan med näringslivets representanter. Men jag är övertygad om att näringslivet inser att detta är en mycket viktig fråga, om hur man på bästa sätt skall kunna ta emot den unga arbetskraften ute på arbetsplatserna, och att det därför finns en positiv grundinställning när det gäller ett system med sådan här varvning. Att jag har den förhoppningen beror bl. a. på att näringslivet hittills alltid har visat stort intresse för utbildningsfrågor. Det kan vi läsa ut ur det faktum att man har ställt upp på pryoverksamhet, där skolelever får komma ut och se hur arbetslivet fungerar. Vi kan också se det när det enskilda näringslivet nu vill hjälpa till med de beredskapsarbeten som många gånger är en form av inskolning i arbetslivet och där åtta av tio ungdomar i stort sett hittills har fått fast anställning. Det visar att detta är en bra form för näringslivet att ta vara på den unga arbetskraften.

Vi vet också att den mindre företagsamheten är mycket angelägen om att få vidgat utrymme för lärlingsutbildning – ett tredje exempel på hur man visat ett positivt grundintresse för utbildning varvad med praktisk verksamhet.

Jag tror att man nu liksom tidigare i första hand skall arbeta med resonemang, förhandlingar och överläggningar om hur problemet på bästa sätt skall lösas och inte ta till lagstiftning med en enda gång.

Får jag sedan bara beträffande Hudiksvall säga att där har AMS faktiskt avstyrkt den lösning Tommy Franzén kritiserar.

Med detta, herr talman, tror jag att jag har kommenterat de inlägg som gjorts.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Får jag fatta det sista så att någon sådan lösning kommer det heller inte att bli när det gäller möjligheten att få arbete i varvningen skola-arbetsliv för eleverna, när man skall genomföra den biten.

Jag skulle vilja få ett svar på frågan om arbetsmarknadsministern anser det

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

vara ett problem med den oerhört stora kapitalexport som vi har och om den inte är en mycket stor orsak till vår arbetslöshet. Denna kapitalexport har som bekant ökat våldsamt under framför allt 1960- och 1970-talen. Tillståndsgivningen från riksbanken omfattar 4,3 miljarder för 1977.

DELFIUS har trots allt fört den här frågan åt sidan. Man har fört den åt sidan när man vägrade att ta upp den som en punkt på dagordningen. Jag vill därför relatera vad som står i direktiven för DELFIUS: "Delegationen bör få pröva sig fram efter olika vägar med utnyttjande av de erfarenheter som har gjorts inom och utom landet i syfte att föreslå åtgärder som bör göra det möjligt att nå det grundläggande målet att alla ungdomar skall tillförsäkras arbete, praktik eller utbildning."

Men häri ligger denna bit. Man får inte göra det enkelt för sig genom att säga att det finns en utredning som behandlar dessa frågor. Man får inte vägra att diskutera en sådan här punkt, som enligt direktiven är en av huvuduppgifterna för DELFIUS. Man kan exempelvis tänka sig en diskussion tillsammans med utredningen, en diskussion tillsammans med Elevförbundet, SARF, VPL-AG och flera andra organisationer i stället för att bara säga att här sitter en utredning, nu för vi frågan åt sidan. Det måste vara en felaktig linje, med tanke på de direktiv som ändå ligger till grund för arbetet.

Jag vill sedan konstatera – och det var väl i och för sig ingenting nytt – att vi inte kan bli eniga i vår syn på ekonomin. Men vad jag menar är att det fordras ingrepp för att komma till rätta med den arbetslöshet som vi har, inte bara den direkta arbetslösheten utan även den som drabbat dem som är indirekt arbetslösa i vårt land och som uppgår till över en halv miljon.

Jag får konstatera att den modell för en effektiv social arbetsmarknadsökonomi som arbetsmarknadsministern vill företräda också kommer att ge fortsatt arbetslöshet. Kom ihåg det! Vi kommer sannolikt att få ytterligare en debatt i den här frågan om ett år.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av Tommy Franzéns fråga. Han vill veta vilken syn jag har på kapitalexporten.

Det här är ju en helt annan fråga, och jag skall därför inte låta mig luras in i någon ny debattomgång. Men jag vill ändå konstatera att utförsel av kapital från Sverige kan ske först efter prövning av riksbank och valutastyrelse, och om utförseln dessutom kan få sysselsättningseffekter har också löntagarparten möjlighet att delta i besluten. Där sker alltså den kontroll och den prövning som det är rimligt att göra i det sammanhanget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:25 till utskott enligt följande:

Bil. 1 ..... justitieutskottet

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Bil. 2	utrikesutskottet
Bil. 3	försvarsutskottet
Bil. 4 punkten 1 Disposition av medel för delpensionsförsäk- ringen	socialförsäkringsutskottet
punkten 2 Utbyggande av akade- miska sjukhuset i Uppsala	socialutskottet
Bil. 5	trafikutskottet
Bil. 6 punkterna 1 och 3	arbetsmarknadsutskottet
i övrigt	finansutskottet
Bil. 7 punkterna 1–5 Bidrag till Svenska Riksteatern–Sta- tens historiska museer: Förvalt- ningskostnader ..	kulturutskottet
punkterna 6–17 Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildnings- väsendet – Bidrag till kon- takttolkutbild- ning	utbildningsutskottet
punkten 18 Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio ..	kulturutskottet
punkten 19 Byggnadsarbeten inom utbildningsde- partementets verk- samsområde	utbildningsutskottet
punkten 20 Studiemedelsfonden	socialförsäkringsutskottet
punkten 21 Teckning av aktier i ett statsägt aktiebolag för studiereöverksam- het	utbildningsutskottet
Bil. 8	jordbruksutskottet
Bil. 9	arbetsmarknadsutskottet
Bil. 10	civilutskottet

Bil. 11 punkten 7	Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och	
punkten 9	Lån till Uddeholms AB	arbetsmarknadsutskottet
	i övrigt	näringsutskottet
Bil. 12 och bil. 13		finansutskottet

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

- 1978/79:27 till utrikesutskottet
- 1978/79:35 till trafikutskottet
- 1978/79:38 till civilutskottet
- 1978/79:42 till skatteutskottet
- 1978/79:43 bil. 1 till näringsutskottet
- bil. 2 till arbetsmarknadsutskottet
- 1978/79:44 till skatteutskottet
- 1978/79:46 till näringsutskottet
- 1978/79:48 till konstitutionsutskottet
- 1978/79:49 till näringsutskottet
- 1978/79:51 till konstitutionsutskottet
- 1978/79:60 till näringsutskottet
- 1978/79:62 till justitieutskottet
- 1978/79:63 till civilutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter

- Konstitutionsutskottets betänkanden 1978/79:1, 9 och 10
- Justitieutskottets betänkanden 1978/79:4 och 8
- Lagutskottets betänkande 1978/79:3
- Försvarsutskottets betänkanden 1978/79:5–7
- Socialutskottets betänkanden 1978/79:14 och 15
- Utbildningsutskottets betänkande 1978/79:9
- Näringsutskottets betänkanden 1978/79:1 och 3

§ 12 Föredrogs och bifölls

- Interpellationsframställning 1978/79:78

§ 13 Anmäldes och bordlades

- Socialförsäkringsutskottets betänkanden
- 1978/79:6 med anledning av motioner om sjukförsäkringsförmåner till hemmamakar
- 1978/79:7 med anledning av motioner om vissa sjukpenningfrågor
- 1978/79:8 med anledning av motion om kompensation för sjuklön m. m. som betalats från forskningsanslag

Måndagen den
13 november 1978

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till
kammarkansliet

*Anmälan av inter-
pellationer*

den 10 november

1978/79:79 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Carl Tham om kärnkraftens
dolda kostnader:

”I motsats till en allmänt spridd uppfattning är kärnkraft inte längre en
billig energikälla.” Det konstaterandet gör Committee on Government
Operations i en rapport till USA:s representanthus daterad i april 1978. Man
hävdar att kärnkraften kan visa sig vara betydligt dyrare än konventionella
energiällor och ur stånd att ekonomiskt konkurrera med säkra förnyelsebara
energiällor som t. ex. solenergi.

I rapporten pekar kommittén på den dramatiska ökningen av kärnkraftens
kända kostnader. Konstruktionskostnaderna har i USA ökat 10 gånger
snabbare än konsumentprisindex. Priset på uran ökade mellan 1973 och 1978
från 6–8 dollar per pound till mer än 40 dollar per pound samtidigt som kända
uranreserver börjar sina.

Till detta kommer de okända kostnaderna i slutet av kärnbränslecykeln.
Dit hör kostnaderna för den långsiktiga förvaringen av det högaktiva avfallet.
Dit hör också kostnaderna för att riva och oskadliggöra bränslefabriker och
kärnkraftverk när de har tjänat ut. Dels gäller det att riva och röja upp på
platsen för kärnkraftsanläggningen. Dels gäller det att ta om hand den stora
mängden radioaktiva rivningsmassor som uppstår. För bränslefabriker
uppskattas kostnaderna för dessa åtgärder till mellan 0,5 milj. kr. och 30 milj.
kr. För kärnkraftverk anges att kostnaderna kan ligga var som helst mellan
3 % och 100 % av de totala byggkostnaderna. Detta skulle innebära, att vi om
vi tar ett nytt kärnkraftverk i drift tar vi också på oss okända kostnader som
kan bli över 5 miljarder kronor.

I den svenska kärnkraftsdebatten har det förekommit många tvärsäkra
uppgifter om att dessa kostnader är framräknade, förhållandevis låga och
inkalkylerade i prissättningen. Den här återopade rapporten ger en helt
annan bild. Med hänsyn till att man i USA har en betydligt mer omfattande
erfarenhet av kärnkraft och en betydligt större expertis till sitt förfogande kan
kommitténs varningar inte förbises heller i Sverige. Kärnkraften har
kritiserats för att den skapar långsiktiga hälsorisker. Situationen blir inte
bättre om vi dessutom skapar stora ekonomiska belastningar som vi överlåter
åt framtiden att klara av.

Det finns en lång rad skäl som talar mot en fortsatt kärnkraftsutveckling i
Sverige. Även för den som bortser från dessa skäl borde det vara ett självklart
krav att de ekonomiska konsekvenserna är helt klarlagda innan nya
kärnkraftverk får tas i drift eller nya investeringar i kärnkraften får göras.

Med hänvisning till vad jag här har anfört vill jag ställa följande fråga till

statsrådet Tham:

Är statsrådet beredd att se till att kärnkraftens dolda kostnader är helt klarlagda innan nya kärnkraftverk får tas i drift eller ytterligare investeringar göras i kärnkraftsanläggningar?

1978/79:80 av *Jan Bergqvist* (s) till statsrådet Carl Tham om hanteringen av kärnkraftsavfall:

Den 6 november 1975 inrättades programrådet för radioaktivt avfall (PRAV). Rådet fick i uppgift att fullfölja det utvecklinsarbete rörande hantering av radioaktivt avfall som startades genom Aka-utredningen. Rådet skulle också svara för att ytterligare nödvändigt utvecklingsarbete kom till stånd.

PRAV tillkom som ett interimorgan för att överbrygga tiden fram till ett beslut av statsmakterna i fråga om slutlig organisation och ansvarsfördelning beträffande avfallshantering, lagring, transport och slutlig förvaring av radioaktivt avfall. Man avsåg att PRAV:s verksamhet skulle upphöra den 1 juli 1977.

Aka-utredningen avslutade sitt arbete i juni 1976. Slutbetänkandets organisationsavsnitt innehöll inte helt fullständiga förslag, utan dessa måste – som utredningen framhöll – kompletteras efter särskilda organisationsstudier. Dessa studier borde påbörjas snarast och bedrivas med sikte på att den permanenta organisationen skulle kunna träda i funktion den 1 juli 1977 eller snarast därefter, varvid PRAV samtidigt kunde avvecklas.

Det är tyvärr ett uttryck för den borgerliga trepartiregeringens kraftlösa energipolitik att några sådana organisationsstudier inte påbörjades under regeringens två år långa existens. Frågan om den framtida organisationen och ansvarsfördelningen mellan statliga organ och enskilda kraftproducenter när det gäller hantering och förvaring av kärnkraftsavfall har därför knappast förts framåt under Fälldinregeringens tid.

Mot denna bakgrund ber jag att till statsrådet Carl Tham få ställa följande frågor:

1. Hur tänker statsrådet angripa frågan om den framtida ansvarsfördelningen och organisationen när det gäller hantering och förvaring av kärnkraftsavfall?
2. När kommer statsrådet att starta utredningsarbetet i denna fråga?

den 13 november

1978/79:81 av *Börje Hörnlund* (c) till arbetsmarknadsministern om regionalpolitikens inriktning:

Ett av de viktigaste målen i vår välfärdspolitik är att uppnå en geografisk decentralisering av näringsliv och bebyggelse. En av förutsättningarna för att kunna förverkliga denna målsättning är en aktiv regional- och sysselsättningspolitik med inriktning på att skapa likvärdiga sociala och ekonomiska betingelser för människor såväl mellan som inom olika regioner.

Den under 1960-talet förda politiken utgick från föreställningen att geografisk rörlighet medförde avsevärt förbättrade materiella villkor för såväl de enskilda individerna som samhället i dess helhet. Man underlättade på olika sätt en omflyttning av arbetskraften. Detta fick till följd att det blev en kraftig tillväxt av storstadsområdenas befolkning och en avfolkning av framför allt de s. k. skogslänen. Den lokaliseringspolitik som introducerades i början av 1960-talet innebar i praktiken inte heller att man på allvar ifrågasatte denna utveckling. Under 1970-talets första år avstannade visserligen befolkningsökningen i storstadsområdena och befolkningsminskningen i skogslänen. Men detta innebar inte att en regional utjämning skedde. Skillnaderna i förvävsgrad kvarstår, och framför allt har obalansen mellan de sämst ställda kommunerna och övriga delar av landet förstärkts under 1970-talet.

För oss i centerpartiet stod det tidigt klart att utvecklingen mot allt större koncentration av näringsliv, offentlig verksamhet och bebyggelse inte kunde fortgå, bl. a. beroende på den ökande regionala obalansen och svårigheterna att bemästra de allt större miljöproblemen i koncentrationsområdena.

Det var mot denna bakgrund som riksdagen i sitt regionalpolitiska beslut 1976 framhöll bl. a. att "regionalpolitiken måste få en mera decentraliserad inriktning" och "politiken förstärkas så att människor i olika landsdelar ges allsidig sysselsättning och service". Detta beslut fattades i enighet mellan de dåvarande regeringspartierna.

Nyligen presenterade utredningar visar vidare att den nya inriktning som regionalpolitiken fick i och med regeringsskiftet 1976 var en ur såväl ekonomiska som sociala aspekter riktig väg. De kalkyler över flyttningarnas ekonomiska konsekvenser som presenteras är givetvis osäkra, men de tyder på att flyttningarna ur såväl individens som samhällets synpunkter innebar ekonomiska förluster.

Under våren 1979 planeras att riksdagen skall få ta ställning till den mera långsiktiga regional- och sysselsättningspolitiken. Som underlag för detta beslut skall bl. a. sysselsättningsutredningens delbetänkande angående regionalpolitiska stödformer och styrmedel ligga. I detta betänkande förespråkas förstärkt decentralistisk inriktning av regionalpolitiken i avsikt att ge människor i och inom olika regioner tillgång till säkrare utkomstmöjligheter.

Den tidigare trepartiregeringens målsättning var sålunda att genom en förstärkt regionalpolitik försöka skapa sysselsättningsmöjligheter så att människor ej mot sin vilja skulle behöva flytta från sin hemort och sin hembygd. Uttalanden från ledande företrädare för den nya folkpartiregeringen tyder på att folkpartiet inte längre står fast vid den inriktning av regionalpolitiken man kommit överens om inom trepartiregeringen. Snast har statsministern i den allmänpolitiska debatten bl. a. sagt: "De nya jobben kommer långt ifrån alltid på de orter och i de företag där man har de största problemen. Därför måste vi göra stora insatser för att hjälpa människor att söka sig till de nya och trygga jobben." Enligt uppgifter i pressen har också den nytillträdande statssekreteraren i industridepartementet understrukit att samhällets insatser bör inrikta sig på att hjälpa folk att flytta.

Faktum är – och det framgår inte minst av ERU:s nyligen presenterade utvärdering av de regionalpolitiska stödformerna – att kommunerna i Norrlands inland inte tål ytterligare avtappning av yngre människor. Att i det läget stimulera en geografisk rörlighet som i praktiken medför en nettoutflyttning av yngre arbetskraft vore liktydigt med att acceptera att hela kommuner främst i Norrland successivt och inom en förhållandevis snar framtid avfolkas. Genom en ofördelaktig ålderstruktur hos befolkningen blir situationen snart ohållbar. Vad som behövs är att nya arbetstillfällen skapas i de områden som karakteriseras av avfolkning och låg förvärvsgrad hos befolkningen i aktiva åldrar.

Det är enligt min mening mycket oroande när framstående regeringsrepresentanter betonar betydelsen av arbetskraftens geografiska rörlighet i termer som påminner om 1960-talets (socialdemokratiska) argumentering för koncentrationspolitik. Skall på nytt betydande delar av skogslänen börja avfolkas på människor i de mest aktiva åldrarna? Skall på nytt människorna koncentreras till några få stora orter?

Detta är mycket allvarliga problem och jag vill med anledning av det anförda fråga arbetsmarknadsministern:

Avser statsrådet att 1976 års riksdagsbeslut att regionalpolitiken skall ges en mera decentralistisk inriktning skall ligga till grund för arbetet med den kommande regionalpolitiska propositionen?

Ansluter sig statsrådet till principen att nya arbetstillfällen skall så långt möjligt skapas på de orter och i de regioner där svårigheterna att erhålla sysselsättning är störst?

§ 15 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 10 november

1978/79:124 av Gösta Andersson (c) till justitieministern om lokalisering av länsdomstol till Nybro:

Nybro kommun har mycket liten andel av den offentliga sysselsättningen. Endast 5,2 % av de förvärvsarbetande i kommunen är anställda i statliga myndigheter eller i landstingsverksamhet. Denna extremt låga offentliga sysselsättning leder till att människornas valmöjligheter begränsas kraftigt. Kommunen och länsmyndigheterna vill genom olika åtgärder söka skapa mer allsidiga arbetsmöjligheter, vilket har ökat tryggheten för människorna i kommunen. Länsstyrelsen har bl. a. förordat att den nya länsdomstolen bör lokaliseras till Nybro.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få ställa följande fråga till justitieministern:

Kommer länsstyrelsens motiv och beslut i fråga om lokalisering av

Nr 31

Måndagen den
13 november 1978

---

länsdomstolen till Nybro att få en avgörande betydelse vid regeringens slutliga ställningstagande i frågan?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 14.33.

*Meddelande om
fråga*

In fidein
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert